De heer **Crone** (PvdA): Inderdaad!

De **voorzitter**: Ik dank de heer Aptroot voor deze aanvulling.
Het woord is aan de heer Dittrich.

De heer **Dittrich** (D66): Mevrouw de voorzitter. Gisteren hebben wij een overleg gehad met de minister van Justitie over opsporing en vervolging. Ik zou het verslag daarvan graag op de plenaire agenda willen hebben, maar niet volgende week. Het liefst de week daarop.

De **voorzitter**: Ik stel voor om dit verslag aan de agenda toe te voegen op een nader te bepalen tijdstip.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Wilders.

De heer **Wilders** (Groep Wilders): Mevrouw de voorzitter. Ongeveer een jaar geleden heeft de Kamer mijn motie aangenomen die uitsprak dat er een verbod moest komen op het publiek dragen van de boerka. Ik heb daar vele malen een rappel over gestuurd en Kamervragen over gesteld, maar nog steeds geen reactie ontvangen. Bij de algemene beschouwingen heeft de minister-president toegezegd dat wij die in ieder geval zouden krijgen voor de begrotingsbehandeling van Justitie, maar van de griffie heb ik inmiddels begrepen dat die niet meer plenair voor de verkiezingen zal worden behandeld. Ik wil die reactie toch hebben en zou in ieder geval nog deze week van mevrouw Verdonk willen vernemen op welke wijze zij deze motie denkt uit te voeren, opdat wij er in parlementaire zin wellicht nog wat mee kunnen doen.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): Ik ondersteun dit verzoek!

De **voorzitter**: Ik stel voor om het stenogram van dit gedeelte van de vergadering door te geleiden naar het kabinet, in het bijzonder naar de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Schreijer-Pierik.

Mevrouw **Schreijer-Pierik** (CDA): Voorzitter. Ik verzoek het verslag van het algemeen overleg over de Flora- en faunawet van verleden week donderdag 5 oktober op de agenda te plaatsen, wat ons betreft eind volgende week, samen met een ander VAO dat LNV betreft.

De **voorzitter**: Ik stel voor, dit verslag op een nader te bepalen moment aan de agenda toe te voegen.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Dijksma.

Mevrouw **Dijksma** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Het begint langzamerhand een beetje gênant te worden. Ik vraag nu al sinds vorige week om de brief over normen en waarden die de premier aan zijn collega's heeft geschreven. Die brief is toen via RTL Nieuws uitgelekt. Het is dus een bestaande brief, die vandaag voor één uur aan de Kamer zou worden gezonden, maar hij is er nog steeds niet. Ik vraag u daarom, te rappelleren bij de minister-president.

De **voorzitter**: Ik stel voor, het stenogram van dit gedeelte van de vergadering door te geleiden naar het kabinet, in het bijzonder naar de minister-president met het verzoek, de brief nog deze middag aan de Kamer voor te leggen.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt enige ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2007 (30800-VIII).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Ik val maar met de deur in huis. Wij bespreken vandaag de begroting van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor 2007, maar wij kijken natuurlijk ook een beetje terug op de afgelopen vier jaar en vooral ook vooruit naar de toekomst. Waarom zeg ik: ik val met de deur in huis? Ik zal meteen mijn oordeel geven over de begroting 2007: dit is een heel lege begroting. Financieel gezien, omdat er maar 500 mln. extra beschikbaar is. Dit bedrag wordt ook nog eens over zes jaar verdeeld. Er is dus nog geen 100 mln. per jaar beschikbaar, incidenteel geld waar de scholen nauwelijks iets van zullen merken.
Je zou nog kunnen zeggen dat wij aan het begin van een nieuwe periode staan. Dan zullen er toch in ieder geval wel inhoudelijke visioenen van de toekomst bestaan, maar ook die vinden wij niet in de begroting terug. Er wordt geen oplossing voorgesteld voor het dreigende lerarentekort noch een uitwerking gegeven van alle voorstellen die de Kamer heeft gedaan over het schoolverlaten. Wij vragen ons ook af waar het wetsvoorstel voor de leerwerkplicht blijft. Waar blijft de uitwerking van de spijbelrechten? Er wordt geen nieuwe aanpak voorgesteld op het belangrijke punt van segregatie in het onderwijs, geen zicht geboden op de bekostiging van scholing, geen uitwerking voorgesteld voor de motie-Lambrechts/Hamer op dit punt en ook geen aanpak aangekondigd voor het speciaal onderwijs. Wat het laatste betreft hebben wij wel in de krant kunnen lezen dat de minister vindt dat de reguliere scholen dit in de toekomst moeten opvangen.
Wat echter vooral ontbreekt, is de noodzakelijke groei van de onderwijsmiddelen. Sterker nog, in het onderzoek uit Maastricht wordt zelfs geconstateerd dat er sprake is van een daling van de onderwijsuitgaven. Ik heb de minister vorige week al om dit onderzoek gevraagd, ook om haar de kans te geven daar nog voor deze behandeling op te reageren. Ik heb geen antwoord gekregen op mijn vraag, dus ik neem aan dat ik ervan uit mag gaan dat dit onderzoek klopt.

Mevrouw Hamer (PvdA)

© M. Sablerolle – Gouda

Het belangrijkste punt is natuurlijk de ambitie van de minister. Haar belangrijkste ambitie voor deze periode was vergroting van de autonomie. Maar wat lezen wij de laatste weken in de krant? Ik lees dat ouders verplicht worden om een schoolrapport voortaan op school te halen. Dit lijkt mij nu typisch iets dat scholen en ouders samen regelen. Sinds maandag weten wij ook dat wij naar een soort centraal eindexamen voor het basisonderwijs moeten, aangezien er een verplichte toets moet komen. De PvdA-fractie heeft steeds gevraagd om het individuele belang van het kind voorop te stellen, door een kind recht op zo'n toets te geven. De minister draait echter helemaal door, omdat zij scholen wil gaan verplichten zich ten opzichte van elkaar te ''ranken''. Ik begrijp de goede bedoelingen van de minister, maar dit voorstel slaat totaal door naar de andere kant en heeft niets te maken met haar eigen beoogde autonomievergroting.

Het spijt mij om het te moeten zeggen, maar wij zijn begonnen met twee jaar bestuurlijke chaos. Deze periode begon met een ruzie met de staatssecretaris; inmiddels is de derde staatssecretaris aangetreden. Er is de eerste periode heel veel gedoe geweest over ''toestanden'' op het departement. Daarnaast hebben wij de Jamby-affaire gehad. Verder hebben wij de minister in een ietwat aparte rol gezien ten aanzien van haar eigen bestuurlijke functioneren in de hbo-zaak. Verder hebben wij het niet adequaat afhandelen van de hbo-fraude gehad.

De eerste twee jaar heerste er dus veel bestuurlijke chaos. Hierna werd het in ieder geval rustiger. Dit is ook belangrijk om te constateren. Bij het begin van die vier jaar had de minister mij echter een belofte gedaan. Zij zei toen heel moedig, dat zij goede voorstellen van de oppositie wilde overnemen. De PvdA-fractie is met goede voorstellen gekomen, zoals het voorstel om scholen een budget te verstrekken voor gratis schoolboeken. Ik lees dit voorstel terug in het CDA-programma. Maar wat zei de minister in eerste instantie: onzin, veel te duur! Dat kan helemaal niet, het is een idioot plan. De hele dag ben ik toen door de media achtervolgd vanwege deze reactie van de minister.

Het tweede voorbeeld is de diplomaplicht. De eerste reactie van de minister was: wat een idioot voorstel, hoe komt ze op het idee! Waarom moeten de jongeren op school blijven om een diploma te halen? Nu is het voorstel overgenomen door CDA en VVD: Leer/werkplicht. De heer Bos mocht vorige jaar bij de algemene politieke beschouwingen een voorstel dat een van zijn fractiegenoten had bedacht niet eens meeondertekenen.

Minister **Van der Hoeven**: Voorzitter. Ik wil graag één opmerking maken. Ik heb nog nooit van mijn leven een Kamerlid als idioot neergezet. Ik vind het niet fijn dat mevrouw Hamer nu doet alsof ik dat gedaan zou hebben. Ik heb dat niet gedaan. Ik ben zelf jarenlang Kamerlid geweest en ik ben ook in de toekomst niet van plan om een Kamerlid als idioot neer te zetten.

De **voorzitter**: Een interruptie als deze is ongebruikelijk. De minister heeft gezegd wat zij wilde zeggen en wij nemen dat voor kennisgeving aan.

Het woord is wederom aan mevrouw Hamer.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik probeer samen te vatten hoe de opmerkingen van de minister op mij zijn overgekomen. Het voorbeeld is er niet minder duidelijk om, evenmin als de feitelijke situatie rond de leer/werkplicht.

Collega Tichelaar en ik zijn in de campagne van 2003 gekomen met een voorstel voor een andere besturingsfilosofie en voor een andere rol voor de inspectie. Ook dat lees ik terug in het CDA-programma, maar op dat punt heeft de minister vier jaar lang de boot afgehouden.

Wij hebben keer op keer gezegd dat er een achterstand bestaat op het gebied van de lerarensalarissen. Vier jaar lang hebben wij gesoebat en eindelijk, vorige week, zei de minister dat ik daar een punt had. Dit is jammer. De minister had beloofd in te gaan op serieuze voorstellen van de oppositie, maar die belofte is eigenlijk steeds geëindigd in de trant van: onzin, u hebt wel gelijk, maar ik neem het niet mee. Vervolgens werd het stil rond onze voorstellen.

Wat ik veel belangrijker vind, is het volgende. Als ik binnen het onderwijs vraag wat men van het onderwijsbeleid vind en wie de minister van onderwijs is, blijkt dat heel veel mensen de minister van onderwijs niet kennen. Maar goed, dat lot is wel meer politici beschoren. De vraag is: wie is Maria van der Hoeven nu eigenlijk en waar staat zij voor? Misschien geeft de laatste begrotingsbehandeling antwoord op die vraag.

Wij staan voor een nieuwe periode. Ik kijk terug, maar ik kijk ook vooruit. Daarvoor wil ik loskomen van deze onderwijsbegroting, omdat ik daarin niet vind wat ik zoek. Daarom ga ik in op de plannen die wij zelf voor de toekomst hebben. De PvdA denkt dat wij de komende jaren echt alles op de jeugd moeten zetten. Vandaar dat wij in ons verkiezingsprogramma 4,3 mld. uittrekken voor onderwijs en kinderopvang, en onder de kinderopvang vallen bij ons ook de voorscholen en de voorschoolse programma's. Kinderen eerst, dat is ons belangrijkste punt. Daarbij leggen wij grote nadruk op de aanpak van de leraren: de werkdruk verminderen; meer ruimte bieden voor hun vak en natuurlijk ook de noodzakelijke salarisruimte. Leraren zijn de helden van onze kenniseconomie en zo moeten wij ze ook behandelen.

Ik vind het dan ook jammer om vandaag weer op de radio van de minister te horen dat zij haar ogen sluit voor wat er staat te gebeuren. Wij weten dat de vergrijzing in zicht is, wij weten dat de economie weer aantrekt en dat er dus minder mensen voor het

onderwijs zullen kiezen als wij niets doen aan de situatie. Ik pleit hartgrondig voor het verbeteren van de situatie van leraren, en voor meer. Er moeten meer mensen in de school komen naast de leraren. Ik bedoel bijvoorbeeld mensen die de maatschappelijke opvang doen en het maatschappelijke werk wat nu te vaak bij docenten terecht komt. Ik zou ook graag de conciërge weer terug willen hebben in de school en de klassenassistenten.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Mevrouw Hamer zegt dat haar investeringen vooral gericht zijn op de jeugd. Als ik dan het programma van de PvdA lees, zie ik dat een belangrijk deel van de extra middelen zullen opgaan aan 10% salarisverhoging. De vraag is of dat nu een doelmatige besteding is van de toch ook in haar programma schaarse middelen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik was al bang dat u het verkeerd gelezen zou hebben. Er staat namelijk niet dat wij 10% besteden aan de salarissen van leraren. Er staat dat wij 10% ruimte willen hebben voor het verlagen van de werkdruk, voor de verhoging van salarissen en om docenten meer ruimte te bieden voor hun eigen vak. Dat is wat er in het verkiezingsprogramma staat. Er staat ook in dat wij willen dat investeringen terechtkomen in de klas. Wij denken dat dit ten goede komt aan de kinderen, omdat goed onderwijs begint bij een goede leerkracht, bij een leerkracht die er zin in heeft, die gemotiveerd is, die een aantal jaren wil blijven in zijn school en die kwalitatief goed onderwijs geeft. Wij achten die 10% ruimte voor de drie dingen die ik net noemde, noodzakelijk als basisrandvoorwaarde om het onderwijs weer op kracht te brengen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Dan begrijp ik dat alles wat ik gelezen heb, alleen maar verkiezingsretoriek is geweest. Was het niet de PvdA die, vooral bij monde van u, mevrouw Hamer, zei dat de achterstand in salaris ten opzichte van andere sectoren moest worden rechtgetrokken? U zei vorige week nog in een debat over de leraren dat dit moest gebeuren en nu verwijt u het kabinet, die keuze niet gemaakt te hebben. Als u dat echt wilt waarmaken, zult u die 10% ook nodig hebben. Hoe kunt u dan nu ineens zeggen dat die 10% voor allerlei andere doeleinden bedoeld zijn?

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik zeg niet dat die 10% voor allerlei doelstellingen nodig zijn. Ik geef aan dat die middelen voor een pakket aan doelstellingen nodig zijn. Dat heb ik altijd gezegd: 10% ruimte voor de arbeidsvoorwaarden. Ik neem aan dat u ook weet dat arbeidsvoorwaarden niet alleen bestaan uit een goed salaris. Ik ben overigens nog steeds van mening – en dat blijf ik consequent volhouden – dat de salarissen moeten worden aangepast zoals wij dat bij de Van Rijngelden hebben beloofd. Bij de arbeidsvoorwaarden hoort echter ook verlaging van de werkdruk, evenals dat je als leraar tijd krijgt voor je vak. Daarom noem ik als voorbeeld dat er andere mensen in de school moeten komen die bepaalde taken overnemen. Ik weet niet of u vandaag en gisteren de ingezonden brieven in de Volkskrant hebt gelezen. Daaruit blijkt hoe hard het nodig is dat wij ook iets doen aan de werkdruk. Er stond een brief in van een docent die aangeeft: ik stop ermee, want het zit mij niet tot hier, maar tot daar. Daar kreeg de schrijver allemaal ondersteunende brieven op. Dus zegt u hier nu niet dat ik niet begrepen heb wat er moet gebeuren in het onderwijs.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Ik heb uw inleidende beschietingen even afgewacht en ik heb twee vragen. De eerste betreft de gratis schoolboeken. U bent daar groot voorstander van. Mijn partij ook, meerdere partijen hier. Waarom hebt u dan de motie-Marijnissen/Rouvoet op dat punt niet gesteund?

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Omdat u ons dat niet gevraagd had. Daarom hebben wij daar geen overleg over gehad. Als wij dat wel hadden gehad, dan hadden wij aangegeven dat wij die motie graag hadden willen steunen, maar dat wij het niet eens zijn met de voorgestelde dekking. En dat wist u ook eigenlijk wel.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Nee, absoluut niet. Ik was heel verbaasd. Het is al eerder voorgekomen dat u ons voorstel niet wilde steunen. Er komen verkiezingen. Ik ben heel blij dat u ons nu wel steunt!

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Wij hebben overigens al eerder samen een motie ingediend, waardoor deze discussie over schoolboeken op gang is gekomen. Eerst zei de minister dat het te veel zou kosten, eerst 600 mln. en vervolgens 200 mln. Daarin zijn wij samen opgetrokken. Wij trekken 4,3 mld. uit voor twee grote prioriteiten, namelijk kinderopvang en onderwijs. Wij gaan de schoolboeken nu juist niet financieren uit het geld voor kinderopvang. Uit andere goede dekkingen zullen wij dat zeker wel doen. Mijn fractiegenoot Crone heeft hierover vorige week ook al een amendement ingediend om een eerste stap te zetten. Voor de structurele bekostiging zal ik in tweede termijn met een motie komen. Ik ga ervan uit dat u daarin ook met ons zult optrekken.

Mevrouw **Vergeer** (SP): U weet natuurlijk dat onze handtekening al lang onder die motie staat. Een van de belangrijke thema's van de afgelopen vier jaar was de autonomie van scholen. De Onderwijsraad heeft geconstateerd dat extra geld dat beschikbaar wordt gesteld voor scholen niet bij leraren terechtkomt. Daarover gaat de brief in de Volkskrant die ik straks zal aanhalen. Voor u is de autonomie ook een heilige koe, net als voor dit kabinet. U geeft wel geld aan de scholen, maar u doet er niets aan om dat ook bij de leraren terecht te laten komen. Hoe gaat u de bureaucratie bestrijden?

Mevrouw **Hamer** (PvdA): U haalt twee begrippen door elkaar. Autonomie is iets anders dan bureaucratie. U vindt mij aan uw zijde als u de bureaucratie wilt bestrijden. In ons verkiezingsprogramma staat dat wij ook pleiten voor kleinere scholen. Dat is voor de PvdA een belangrijk punt, ook in het licht van onze eigen geschiedenis. Dat is echter iets anders dan autonomie. Autonomie hoeft immers helemaal niet te leiden tot nieuwe bureaucratische regels. Ik refereerde al aan onze voorstellen voor het licentiemodel. Als u daar goed naar zou hebben geluisterd en mij meer zou hebben gesteund om daarover eens een serieus debat in deze Kamer te voeren, had u ingezien dat het is mogelijk is om een besturingsfilosofie voor scholen te maken waarin de medezeggenschap van docenten met minder bureaucra-

tie fors wordt versterkt, terwijl toch een deel van de zeggenschap bij de scholen blijft.

Mevrouw **Vergeer** (SP): U hebt heel veel woorden nodig. De laatste tijd hebben wij gezien dat leraren laag worden ingeschaald, dat daarvoor geen regels meer zijn en dat het management beslist over de hoogte van de inschaling van leraren en over de inhoud van hun lessen. Autonomie moet onderwijsautonomie zijn en moet ook de beloning omvatten. Dat is niet mogelijk bij een lumpsum en financiële autonomie van scholen. Hoe gaat u die leraren hoger inschalen?

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Wij hebben voor de inschaling van leraren een systematiek, die ik hier kortheidshalve niet uitleg. Ik raad u aan om de stukken daarover te lezen en u daarover te laten informeren. Ik weet niet wat u mij nu vraagt. U probeert uw eigen termijn te verlengen door uw visie te geven. Ik ben het met u eens dat de bureaucratie moet worden verminderd. U hebt verscheidene malen en in verschillende vergaderingen tegen de minister gezegd dat het fout gaat wanneer Zoetermeer – of nu Den Haag – verhuist naar de grote schoolbesturen. Daarin vindt u mij aan uw zijde, dus pak het op!

Een tweede belangrijk punt voor de toekomst is de integratie als belangrijke rol voor scholen. Aan het begin van deze kabinetsperiode hebben wij veel discussie gevoerd over islamitische scholen en over het spreidingsbeleid. Ik moet constateren dat daarvan vrijwel niets is terechtgekomen. Zelfs het wetsvoorstel over de normen voor nieuwe scholen hebben wij nog steeds niet ontvangen. Ik zie wel dat er grote problemen dreigen bij de achterstandsscholen. Zij krijgen minder geld. Wij zien ook dat gemeenten zich voor een deel terugtrekken en dat ouders proberen tot een effectief spreidingsbeleid te komen maar daarin niet worden ondersteund. Tot mijn grote schrik moest ik ontdekken dat het initiatiefwetsvoorstel dat door een meerderheid van deze Kamer is aangenomen en ook door de Eerste Kamer bij de scholen gewoon onbekend is. Elke keer als ik bij een school op werkbezoek kom, krijg ik te horen dat men het een heel leuk idee vindt, maar dat men niet weet dat het al in een wet staat en dat de scholen het moeten doen. Zij weten van niets. Ik maak mij daar grote zorgen over, want zo wordt het niets.

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): Voorzitter. Ik wil even ingaan op de thema's integratie, sociale cohesie en emancipatie. Dit zijn onderwerpen die regelmatig terugkeren in beleidsnota's, maar die los lijken te staan van het gelijke kansenbeleid. In de discussie in Vlaanderen stelt minister Van den Broecke dat al die andere dingen zonder gelijke kansen niet zijn waar te maken. Je kunt leerlingen die ervan overtuigd zijn dat zij geen gelijke kansen hebben gehad niet verleiden tot emancipatie of andere soorten opvattingen over de eigen identiteit. Is mevrouw Hamer het daarmee eens?

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik weet dat niet zo zeker. Een deel van het betoog van de heer Jungbluth klopt. Je kunt mensen niet meenemen vanuit een bepaalde cultuur naar een andere cultuur. Anderzijds ben ik lid van een sociaal-democratische partij die gelooft in emancipatie. Wij moeten mensen soms bij de hand nemen en ze die kansen wel bieden. Ik weet echter niet of ik hiermee te pakken heb wat de heer Jungbluth bedoelt.

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): Als gelijke onderwijskansen voorwaarden zijn voor in ieder geval economische emancipatie, is mevrouw Hamer het dan met mij eens dat iemand die denkt dat hij die kans niet heeft gekregen ook die andere emancipatiedoelen niet zal oppakken?

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Mensen moeten ervan overtuigd raken welke kansen ze krijgen, maar ze moeten wel in de positie worden gebracht dat zij die kansen kunnen pakken. Daarover hebben wij de laatste jaren gediscussieerd. Randvoorwaarde is dat mensen de instrumenten hebben om die kansen te kunnen pakken. Dat is bijvoorbeeld de Nederlandse taal spreken als je in Nederland woont. Dat is ook weten hoe het onderwijssysteem hier in elkaar zit. Dat is recht hebben op een toets, zodat je een onafhankelijk advies hebt als je naar een volgend onderwijssysteem gaat. Die zaken moet je bieden, zodat mensen dat zelf kunnen meemaken. In ons verkiezingsprogramma staat dat stapelen weer moet mogen. Ik heb mij er altijd tegen verzet dat dit onmogelijk is gemaakt, want juist stapelen is een kans voor mensen om zich te emanciperen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Voorzitter. Mevrouw Hamer zegt dat kinderen recht hebben op een toets. Dat is juist de reden dat de minister scholen wil verbieden dat ze die toets niet bij ieder kind afnemen.

Mevrouw Hamer verweet de minister in een bijzin, dat er niets terecht is gekomen van het spreidingsbeleid. Dat begrijp ik niet, want zij verwacht toch niet – dat zou echt een beleidsomslag in het denken van de PvdA zijn – dat de minister tot spreidingsbeleid komt en dat wij hiervan uit Den Haag gaan bepalen hoe de kinderen over de verschillende scholen worden gespreid?

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Het laatste verwacht ik niet, maar ik verwacht wel dat de minister de gemeenten en de scholen in de positie brengt om wat dat betreft iets te kunnen doen. De afgelopen vier jaar zijn de gemeenten eigenlijk helemaal teruggedrongen in het onderwijsachterstandenbeleid. Ik heb mij daar heftig tegen verzet. Dankzij mevrouw Örgü van de VVD heb ik nog iets weten te redden van de bemoeienis van gemeenten en scholen bij het spreidingsbeleid. Dat was meer ondanks dan dankzij de minister. Veel ouders vragen nu wat er op lokaal niveau gebeurt. Ik verwacht van de minister dat zij daar af en toe positieve dingen over zegt. Verder constateer ik dat de zwarte scholen zwarter worden en dat er in die feitelijkheid niets gebeurt. Ik heb wat dat betreft gevraagd waar dat mooie wetsvoorstel van de minister blijft.

Dan nog iets over de toets. Ik maak onderscheid tussen een toets die is bedoeld ter ondersteuning van het kind en zijn keuze van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs en een toets die is bedoeld om scholen met elkaar te ranken. Ik heb de minister toch echt drie keer horen zeggen, zowel bij de NOS als bij RTL, dat het haar gaat om de ranking van de scholen. Daar gaat het mij niet om. U vindt mij niet tegen u als u zegt dat wij kinderen het recht op een toets moeten geven. U vindt mij ertegen als er een soort van centraal examen taal en rekenen voor de basisschool komt om de scholen te vergelijken. De scholen met veel achterstandsleerlingen zullen het namelijk altijd slechter doen dan de andere scholen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Het is elk geval goed om te constateren dat ook de PvdA vindt dat aan ieder kind een toets moet worden aangeboden.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Mijn motie, die ten grondslag lag aan de plannen van de minister, ging daar ook over. Gaat u mij nu niet verwijten dat ik daarin niet het initiatief heb genomen. Ik heb daartoe juist het initiatief genomen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Wij hebben hier ongeveer driekwart jaar geleden het wetsvoorstel over het spreidingsbeleid aangenomen. Ook de PvdA-fractie heeft dat wetsvoorstel gesteund. Dat geeft ook helder aan hoe de verantwoordelijkheidsverdeling is bij het spreidingsbeleid. Ik heb toen de PvdA niet horen spreken over de ouders. Het waren de D66-fractie en de CDA-fractie die de betrokkenheid van ouders hebben benadrukt, maar ik heb u niet gehoord.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik heb altijd het voorbeeld genoemd van de ouders uit Amsterdam en Rotterdam, die proberen de zwarte scholen witter te krijgen door hun eigen kinderen erheen te sturen. U hebt niet opgelet, want het voorbeeld komt bij wijze van spreken sommige mensen de oren uit. Ik kom daar altijd mee; u kunt mij dus niet verwijten dat ik het niet heb genoemd.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mevrouw Hamer sprak zojuist over het initiatiefwetsvoorstel, dat door het parlement is aanvaard.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Het initiatiefwetsvoorstel integratie en burgerschap.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Precies, maar op de scholen onbekend. Mijn vraag is, uitgaande van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de wetgever en de uitvoerende instanties om er iets van te maken, aan wie het eigenlijk ligt.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Bij de behandeling van het wetsvoorstel hebben wij afgesproken dat het vergezeld zou gaan van voorlichting. De heer De Vries heeft er zelfs nog een motie over ingediend. Ik heb volgens mij nog geen debat voorbij laten gaan zonder de minister te vragen hoe het ermee staat. Wij hebben die verantwoordelijkheid genomen. Als er een nieuwe wet komt, ga ik er wel van uit dat het departement de scholen voorlicht dat er een nieuwe wet is. Ik verbaas mij erover dat de scholen het helemaal niet weten.

De heer **Van der Vlies** (SGP): De vraag is natuurlijk of zij het hadden kunnen weten. Mijn gedachte is van wel. Zij hadden het kunnen weten. Er zit dus ook een verwijtbare kant aan voor de scholen die zeggen er nog niet van te weten. Als wij over kerndoelen spreken, waaraan u er één hebt toegevoegd door het initiatiefwetsvoorstel, zou het toch te gek zijn – daarom raakt het ook een beetje de kern van het onderwijsbeleidsdebat – als het aan scholen helemaal voorbij zou gaan. Dat kan toch niet zo zijn. Ik ben het graag met u eens dat de minister een inspanningsverplichting heeft om de voorlichting adequaat te regelen en zo nodig te herhalen, maar scholen moeten ook een antenne ontwikkelen om het op te pakken. Ik neem aan dat u dat met mij eens bent.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Dat ben ik op zichzelf wel met u eens. Toen wij het wetsvoorstel behandelden, hebben wij echter wel geconstateerd dat het een wetsvoorstel is met een bijzonder karakter. Wij wilden graag contacten tussen kinderen. De scholen hebben natuurlijk ook een verantwoordelijkheid, maar de voorlichting over dit wetsvoorstel is wel heel belangrijk.

Wij hebben natuurlijk meer vakmensen nodig in het vmbo en het mbo. Daarvoor is het belangrijk dat wij het diploma en het praktijkdiploma aanpassen. Dat geldt ook voor het stapelen van opleidingen.

Een punt uit ons verkiezingsprogramma dat ik hier niet ongenoemd wil laten, is de voorschool. Ik heb daarover twee jaar geleden een motie ingediend. Die betrof onder andere het schoolse model en de voorschoolse programma's. Ik moet constateren dat die motie niet is opgepakt. Er wordt steeds verwezen naar het Jongbeleid en de volgende kabinetsperiode. Het kabinet gaat er nog steeds van uit dat 70% van de doelgroep wordt bereikt en niet 100%. Ik wil er vandaag nogmaals een lans voor breken dat wel van die 100% wordt uitgegaan.

Ik heb nog een paar kleine vragen. Hoe zal de minister invulling geven aan de wens van de Kamer van gratis schoolboeken? Ik lees nu dat er voorstellen van de VVD en het CDA zijn. Kent de minister de onrust en de onvrede over haar brief rondom de urenvaststelling in het voortgezet onderwijs? Hoe staat het met de implementatie van de veranderingen van de schoolbegeleiding? Hoe staat het met de invoering en de implementatie van de tussenschoolse opvang? Ik heb er meerdere malen naar gevraagd.

Ik neem aan dat de heer De Vries straks mede namens mijn partij zal ingaan op de positie van het godsdienstonderwijs en in dat verband de positie van het openbaar onderwijs.

Ik sluit af. Naar mijn gevoel is de minister deze vier jaar de echte discussie uit de weg gegaan. Dat is ontzettend jammer, want wij gaan over twee weken uit elkaar zonder nieuwe besturingsfilosofie en met wat vage discussies over zorgplichten, maar niet met de stap die wij naar mijn gevoel hadden moeten zetten. Naar het idee van mijn partij hadden wij met het onderwijs verder en veel beter kunnen zijn.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik heb over de nieuwe besturingsfilosofie en de rol van de inspectie niets in uw programma kunnen ontdekken. Het is mogelijk dat uw goede voorstellen hier wel werden gehoord, maar niet door uw eigen partij werden opgepikt. Dat gold overigens ook voor het onderdeel schoolboeken. Dat stond eerst ook niet zoals u het hier presenteert in uw programma. Gelukkig heeft uw eigen partij u kunnen corrigeren op dat punt. Ik constateer wel dat u bij de algemene financiële beschouwingen een amendement indient dat slechts een snippertje is van wat uw partij beoogt. U komt met een bedrag van 26 mln. en u denkt dat probleem te kunnen oplossen. Dan neemt u toch uzelf niet serieus? Dan kunt u toch niet aan de minister vragen om iets wat de Kamer overigens nog niet heeft uitgesproken nu al te regelen?

Mevrouw **Hamer** (PvdA): U heeft kunnen lezen dat mijn congres een subtiel verschil heeft gemaakt in het instellen van een boekenfonds gefinancierd uit de lumpsum van de scholen en gratis schoolboeken. Laat ik u verklappen dat ik dat een heel goed idee vond van

mijn congres. Het kwam van de afdeling Rotterdam, dichtbij mij in de buurt. Wij dachten: als wij het doen, laten wij dan ook kijken naar de ingewikkelde constructie van een schoolboekenfonds. Dat zal overigens in de praktijk niet eens zoveel verschillen met het idee van gratis boeken, want ik neem aan dat de scholen altijd een borg of huur voor boeken zullen vragen. Maar het is waar dat mijn congres dat met groot gejuich van mijn kant nog een stukje scherper heeft gemaakt.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Mevrouw Hamer loopt om de vraag heen. Ik ben ook blij met de besluiten van congressen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Uw congres heeft het overigens vijf minuten eerder besloten dan dat van ons. Uw congres was dus een ontzettende aansporing voor mijn partij.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik vind het geweldig dat de PvdA onze congressen zo goed volgt. De heer Tichelaar heeft dat in persoon gedaan; wij horen zo zijn ervaringen. Maar u loopt ervan weg dat u binnen een week na datzelfde congres een amendement indient waarin slechts 26 mln. wordt vrijgemaakt voor die schoolboeken. Daar kunt u toch de ouders en de scholen niet blij mee maken? U maakt ze blij met een dode mus.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): U maakt ze echt blij met een dode mus. Ik heb vanochtend uit de Telegraaf begrepen dat u het liefste wilt dat het bijna voor niks gaat gebeuren door de leerkrachten, dat er dan geen boeken meer zijn, maar dat wij het op internet zetten. Dan hoeft het helemaal niks te kosten volgens uw eigen woorden in de Telegraaf. Maar u heeft natuurlijk van de heer De Nerée tot Babberich gehoord hoe het bij de financiële beschouwingen is gegaan. Daarom gaf ik geen antwoord, want het is een vraag naar de bekende weg. In het amendement staat dat het een eerste stap is om al voor de verkiezingen aan te geven dat de Kamer hiervan een serieus punt wil maken. Wij zullen het structureel moeten regelen bij de begroting.

Overigens heeft u net ook niet goed naar mij geluisterd. Ik heb al een motie aangekondigd in het kader van mijn antwoord aan mevrouw Vergeer. Wij weten allemaal dat het tussen de 200 en 400 mln. zal kosten. Wat ik nu van de minister wil weten – laat ik mijn vraag expliciteren in mijn antwoord aan u – is hoe wij dit gaan doen. Ik vraag dit mede naar aanleiding van het artikel van u en de heer Balemans in De Telegraaf, want het lijkt mij nou juist geen goede zaak om de werkdruk van docenten verder te verhogen door hen zelf hun boeken te laten maken. Maar goed, ik hoor hier graag de opinie van de minister over.

De heer **Balemans** (VVD): Als je bekijkt hoe schoolboeken tot stand komen, zie je juist dat het vaak leraren zijn die schoolboeken schrijven en die dus schrijver en leerkracht tegelijk zijn. U moet dan ook niet suggereren dat dit zou leiden tot een verhoging van de werkdruk, want dit gebeurt in de praktijk al.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Leraren krijgen hier over het algemeen een vergoeding voor van de uitgeverijen, anders zouden zij een dief zijn van hun eigen portemonnee. De uitgeverijen verdienen eraan en zij betalen hun schrijvers dus ook. U komt aan met het voorbeeld van een enthousiaste docent die daar, als ik het goed heb begrepen – als ik lieg, dan lieg ik in commissie – een bonus van € 2000 voor krijgt, maar die dat wel voor een groot deel in zijn vrije tijd moet doen. Uw voorbeeld kan best wel een goed voorbeeld zijn – ik hoor dat graag van de minister – maar het mag geen standaard worden dat leraren de schoolboeken zelf op internet moeten maken voor een kleine bonus. Als dat gaat gebeuren, zouden wij voor een dubbeltje op de eerste rij gaan zitten met die gratis schoolboeken. Mijn partij wil echt serieus werk maken van de schoolboeken en daar ook het nodige geld voor uittrekken.

De heer **Balemans** (VVD): De desbetreffende leraar die dit op internet gaat zetten, schrijft al twintig jaar als auteur voor een uitgeverij. Hij zei: ik ga er niet op vooruit, maar ook niet op achteruit met dit plan; het enige wat wij doen als wij het door de overheid laten betalen, is de kas van de uitgevers spekken.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): U kan zeggen dat hij er niet op vooruit- of achteruitgaat. Het is natuurlijk heel lovenswaardig wat hij doet. Ik maak dan ook geen bezwaar tegen hetgeen die leraar doet, maar tegen de conclusie die u en de heer De Vries daaruit trekken, namelijk dat wij het dan maar over de hele linie zo moeten doen. Dat staat in De Telegraaf, maar misschien bent u verkeerd geciteerd. Als dat het geval is, hebt u nu de gelegenheid om een en ander te corrigeren. Er staat echter een grote kop in De Telegraaf dat de VVD, het CDA en trouwens ook de SP dit breed willen invoeren. Welnu, dat lijkt mij niet de juiste weg en volgens mij is dat ook niet wat het CDA-congres heeft bedoeld. Het laatste weet de heer Tichelaar echter beter.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Aangezien wij nu de balans opmaken, lijkt het mij goed om mevrouw Hamer eraan te herinneren dat ook zij heeft gevraagd of al die mooie dure uitgaven van educatieve uitgeverijen wel nodig zijn voor het onderwijs. De heer Balemans heeft terecht gezegd dat wij zo de kas van de uitgevers spekken. Het is prachtig om dat in eigen hand te houden, het met algemene middelen te betalen en een en ander voor iedereen beschikbaar te stellen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Dat kan allemaal wel. Ik heb de minister ook gevraagd hoe wij dat nu moeten gaan doen. Zoals het in De Telegraaf van vandaag staat, vind ik echter te kort door de bocht. Ik wil dat echt niet over de hele linie zo doen. Ik heb altijd bezwaar gemaakt tegen de werkboeken die niet gebruikt worden en ik heb zelfs aangekaart dat al die boeken niet goed zijn voor de ruggen van de kinderen. Ik vind het dus prima om te streven naar minder boeken, maar wij moeten het wel op een fatsoenlijke manier regelen. Als wij voor goed onderwijs staan, dan moeten wij daar ook geld voor uittrekken en niet voor een dubbeltje op de eerste rij willen zitten.

□

De heer **Tichelaar** (PvdA): Voorzitter. Aan het eind van mijn inbreng ga ik in op het congres van het CDA, daartoe uitgedaagd door de heer De Vries. Dat gaat af van zijn tijd. Dank daarvoor!

Tichelaar

Tegen de staatssecretaris het volgende. Ik ben op zoek gegaan naar het rapport ''Beroepswijs, beroepsonderwijs'', ik ben op zoek gegaan naar de voorstellen, ik ben op zoek gegaan naar de budgettaire dekking van 400 mln., ik heb het niet kunnen vinden. Zou hij mij daarbij kunnen helpen in zijn eerste termijn?

Op 1 september hebben wij met een aantal collega's een manifest van de bve-sector in ontvangst mogen nemen, met vergaande ambities van die sector: tegengaan van uitval, opleiden en uitdagen, bouwen aan vertrouwen. Ik heb het antwoord van de regering gevonden, dat hoeven de bewindslieden niet meer in eerste termijn op te zoeken. Dank daarvoor. Een korting op het bedrag per deelnemer. Hoe staat het eigenlijk met de opmerking van de premier dat nog eens goed moet worden gekeken naar de bekostiging van het mbo? Graag een antwoord daarop. Voor het tweede achtereenvolgende jaar heb ik geen duidelijkheid gekregen over het transitietraject inburgering. Ik hoor het staatssecretaris Rutte nog zeggen: april 2005, dan zijn wij klaar in 2006. Maar wij weten nog niets, wederom worden de mensen op straat gezet. Hoe zit het met de offertes inzake het cursusaanbod? Hoe staan de roc's ervoor? Is er al een offerte binnengehaald, of heeft men nog geen enkele offerte binnen kunnen halen? Ik wil ook graag het standpunt van Brussel weten, en wanneer wij daarover een uitspraak kunnen verwachten.

Hoe staat het met de motie inzake gratis openbaar vervoer voor zestien- en zeventienjarigen, ingediend door de Partij van de Arbeid? Niet vorige week, niet vorige maand, geen halfjaar geleden, maar een jaar geleden. Wij zien sport graag terug in het beroepsonderwijs. Is de staatssecretaris bereid, een zorgplicht op te leggen aan de sector om sport in te vullen? Het gaat niet om de vraag hoe dat gebeurt, wel dat de afspraak wordt gemaakt dat er weer aan sport wordt gedaan, want dat is in ons aller belang. Ik weet niet of ik de bewindslieden dit moet vragen, maar volgens mij was in december de Werktop, waarop gelden zijn toegezegd. Waar zijn die eigenlijk? Waarom duurt dat zo lang? Op welk moment worden zij wel uitbetaald? Ik kom nog met een motie over het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie.

Ik maak een sprong naar onderzoek en wetenschapsbeleid. Vijf overleggen met de minister in vier jaar, het laatste op 12 oktober 2005. Wat zegt de minister in dat overleg? Zij is het eens met de urgentie van verandering. Ik heb veel externe rapporten gezien, maar ik heb van de minister weinig teruggezien, terwijl zij wel de bereidheid tot verandering heeft. Ik weet dat, omdat zij een van de eersten was uit het parlement die naar Finland gingen. Ik vind dat een gemiste kans! Minister, help mij, wat is nu de reden dat er zo weinig van terecht is gekomen? Is dat politieke onwil, is het tegenwerking, is dat departementale verkokering? Graag een reactie van de minister in eerste termijn.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik wacht met smart op de eigen visie van de heer Tichelaar. Als hij het kabinet verwijt dat het nog niet met een kabinetsstandpunt is gekomen, had ik verwacht dat hij zou zeggen wat hij vindt.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Ik moet in heel weinig tijd heel veel zeggen, maar dank voor de gelegenheid om uw vraag buiten mijn spreektijd om te beantwoorden! Wij hebben met deze minister in goed overleg onder andere gekeken naar de strategische overwegingen van het mbo, waarover de minister een brief heeft geschreven. Zij heeft aangegeven, waarom zij niet kan komen tot een kabinetsreactie, want een dergelijke reactie moet beschikbaar zijn voordat het overleg met de Kamer wordt aangegaan. Ik roep de heer De Vries op, het verslag van het AO van 12 oktober 2005 eens door te lezen. De heer Visser van de VVD zegt daarin dat de urgentie voor verandering klaarblijkelijk ook bij deze minister aanwezig is. Ik bestrijd dat niet, maar ik constateer wel dat er weinig van terecht is gekomen. Of de oppositie dan met initiatiefwetsvoorstellen of wat dan ook die leemte in uitvoering ter hand moet nemen, is voor mij zeer de vraag.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik constateer dat de heer Tichelaar een grote mond opentrekt, maar bijvoorbeeld niet zelf een visie durft te geven op het voorstel tot dynamisering van de commissie-Chang.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Wij voeren nu een debat over de begroting van 2007. Daarbij kijken wij terecht terug naar wat er onder de afgelopen kabinetten is gebeurd. Daarover vel ik een oordeel namens mijn fractie. Vervolgens ben ik benieuwd – het is geen kritiek – waarom deze minister, die uitspreekt dat die urgentie er moet zijn, tot nu toe niets heeft gedaan. Op het moment dat ik dat vraag, draait u de zaken om en vraagt u naar de visie van de PvdA. Dat is toch een rare redenering? De Kamer controleert toch deze bewindslieden?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Het zou winst zijn als de PvdA pas wat gaat zeggen nadat de regering dat heeft gedaan. Dat is echt winst.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Bent u het nu wel of niet met mij eens dat er wat het wetenschapsbeleid betreft onvoldoende is gebeurd? Mijn stelling is dat er onvoldoende is gebeurd, terwijl de minister van opvatting is dat er heel veel urgentie is om het beleid te veranderen. Ik vraag de minister waarom dat niet is gebeurd. Dat is toch een relevante vraag? Of mag ik die niet stellen aan deze minister? Volgens mij weet deze minister donders goed wat er omgaat in de wereld van de wetenschap. Ik wil nu wel eens boven tafel krijgen dat er, als er geen onwil is bij de minister, krachten in dit veld zijn die deze veranderingen tegenhouden. Daar wil ik graag in eerste termijn een antwoord op van de minister.

Voorzitter. Ik sluit af met het hoger onderwijs. In 2004 zijn wij voortvarend gestart. Wij zijn nu beland in een soort haastklus richting oktober 2006. Het lijkt wel of onzorgvuldigheid boven kwaliteit gaat. Het gedoe rondom de spoedwet is daarvan een sprekend voorbeeld. Ambities te over en tegelijkertijd korten. Ik snap dat niet. Ik stel voor om eens te kijken naar de kortingen die worden toegepast in de doorstroom mbo-hbo. De ambitie is: meer hoger opgeleiden. Die ambitie kan worden bereikt via doorstroom mbo-hbo. In de begroting lees ik dat er 12 mln. wordt gekort op de beroepskolommiddelen. Kan de staatssecretaris dit uitleggen? Graag hoor ik wat de achterliggende reden is.

Dan nog een opmerking over studiefinanciering. Er zijn studenten die op 1 juli niet 18 jaar oud zijn. Vervolgens krijgen zij pas op 1 oktober de studiefinanciering en de ov-jaarkaart. De gevolgen laten zich raden: ongedekte kosten voor de opleiding, woonruimte, levensonderhoud

en reizen. Graag een reactie van de staatssecretaris. Mijn fractie overweegt een motie op dit punt in te dienen.

Ik heb verschillende keren een amendement zien passeren met steeds meer namen eronder. Het betreft het amendement op stuk nr. 16 met betrekking tot de bekostiging jonge universiteiten. Graag krijg ik hierop een reactie van de staatssecretaris.

Voorzitter. Ik sluit af met een motie met betrekking tot het beroepsonderwijs.

□

De **voorzitter**: Ik constateer dat de heer Tichelaar in eerste termijn een motie in wil dienen. Lijkt het hem niet beter, de motie in tweede termijn in te dienen?

De heer **Tichelaar** (PvdA): Nee, dat doe ik niet. De heer Verhagen heeft mij uitgelegd dat ik het beter in eerste termijn kan doen, gelet op eerdere discussies bij de algemene politieke beschouwingen. Dus doe ik het nu in eerste termijn.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Het Reglement van Orde, artikel 66, staat dat niet toe. Het lijkt mij voor het debat heel ongelukkig om in eerste termijn moties in te dienen. In de eerste termijn stellen wij vragen en maken wij opmerkingen. De regering reageert daarop. Mochten wij het daar niet mee eens zijn, dan kunnen wij dat verwoorden in een Kameruitspraak.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik herinner mij een motie-Verhagen die niet zo heel lang geleden in eerste termijn is ingediend. In dat opzicht is er een precedent. Volgens mij kan het gewoon.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Ik heb mij juridisch bij laten staan door de heer Verhagen.

De **voorzitter**: Ik herinner mij die motie ook. Wij kunnen niet zeggen dat het nooit eerder is voorgekomen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Voorzitter. De Kamer moet het toestaan.

De **voorzitter**: Dan stel ik u voor...

De heer **Jan de Vries** (CDA): ...om de Kamer bijeen te roepen?

De **voorzitter**: Nou, dat wilt u toch niet?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik vind dat wij heel rare verhoudingen krijgen in dit debat als wij in de eerste termijn van een begrotingsbehandeling, waarin wij alle tijd hebben gedurende twee termijnen, moties gaan indienen. De heer Tichelaar kan zijn mening gewoon verwoorden zonder motie en dan kunnen wij daarop reageren.

De heer **Tichelaar** (PvdA): De heer De Vries doet net of het beroepsonderwijs door het falen van de bekostigingssystematiek in deze begroting meer in plaats van minder geld krijgt. Daar zijn wij in de algemene politieke beschouwingen uitgebreid op ingegaan. Zelfs de minister-president is daarop ingegaan. Ik wil met deze motie vastleggen dat wij nog niet opgeschoten zijn. Dat hoeft de staatssecretaris alleen te bevestigen of te ontkennen. De regering heeft niet gerapporteerd. De staatssecretaris kan zelfs zonder deze motie ingaan op deze problematiek. Het is niet nieuw; het is een vervolg op de algemene politieke beschouwingen. Ik snap niet waarom dat ongebruikelijk is.

De heer **Jan de Vries** (CDA): De heer Tichelaar heeft nu al verwoord wat hij wil gaan zeggen. Dat lijkt mij voldoende. Wij kunnen daartoe niet overgaan zonder dat de gehele Kamer daarbij betrokken is. Dat is reglementair niet toegestaan.

De heer **Tichelaar** (PvdA): De voorzitter van de fractie van de heer De Vries, de heer Verhagen, heeft vorig jaar bij de algemene politieke beschouwingen in de eerste termijn een motie ingediend. Ik ga ervan uit dat alle voorzitters gelijk zijn en dat het Reglement van Orde toen gelijk was aan het huidige. Als de politieke discussie al een tijdje loopt, is het normaal om een motie in te dienen. Het is de verantwoordelijkheid van de afgevaardigde om een motie in de eerste of in de tweede termijn in te dienen. Ik kies ervoor om dat in de eerste termijn te doen. Wat is zijn bezwaar daartegen, want hij is het toch eens met de strekking van de motie?

De **voorzitter**: In het Reglement van Orde staat dat de Kamer zich er eerst over moet uitspreken of daarvan kan worden afgeweken. Ik stel vast dat dit niet is gebeurd toen de heer Verhagen zijn motie indiende. Wij kunnen zeggen dat daarmee een precedent is geschapen en dat wij dat vervolgens iedere keer zo doen, maar daar ben ik niet voor. Ik ben best bereid om de vergadering even te schorsen om te kijken of wij er uit kunnen komen. Ik kan de heer Tichelaar ook in overweging geven, zijn verzoek zo te formuleren dat hij er antwoord op krijgt van de staatssecretaris. Iedereen weet dat die motie dan wellicht in tweede termijn zal worden ingediend.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Het is vaker gebeurd dan die ene keer bij de heer Verhagen. Het is gebruikelijk dat de zittende Kamerleden toestemming wordt gevraagd om een motie in eerste termijn in te dienen. Als een meerderheid daar geen bezwaar tegen heeft, kan die motie gewoon worden ingediend. Dat is onder mijn voorzitterschap ook wel eens gebeurd.

De **voorzitter**: Dat vind ik een goed voorstel.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Ik wil die motie graag indienen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik maak bezwaar tegen de voorgestelde procedure. Ik ben tegen het in eerste termijn indienen van moties. Het gaat mij niet om de inhoud, want ik denk dat wij elkaar daar wel in kunnen vinden. Ik vind echter dat wij geen precedent moeten scheppen, zeker niet in dit debat over de begroting.

De heer **Balemans** (VVD): Voorzitter, mag ik u verzoeken om even te schorsen?

De **voorzitter**: Dat lijkt mij een heel goed voorstel.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter

De **voorzitter**: Nader overleg heeft mij geleerd dat er geen overwegende bezwaren zijn tegen het indienen van de motie. De heer Tichelaar zal daarom nu zijn motie indienen.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de Kamer voor het vertrouwen. Mijn motie luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening dat bestrijding van voortijdig schoolverlaten een belangrijke prioriteit is en het kabinetsplan Aanval op uitval integraal dient te kunnen worden uitgevoerd;

constaterende dat het kabinet hiervoor terecht extra middelen aan de bve-sector ter beschikking heeft gesteld, maar dat daarnaast andere middelen wegvallen waardoor het budget per deelnemer daalt;

voorts constaterende dat een belangrijke oorzaak hiervan is gelegen in de systematiek van doorberekening van de deelnemersgroei en de korting op de lumpsum;

spreekt uit dat de deelnemersgroei als gevolg van de gewenste beleidsintensiveringen adequaat gecompenseerd moet worden en dat tevens de beoogde beleidsintensivering voor risicodeelnemers (ibo/bve) niet ten koste mag gaan van de kwaliteit van het onderwijs aan andere onderwijsdeelnemers;

verzoekt de regering, hiertoe nadere voorstellen te doen;

verzoekt de regering, de deelnemersgroei adequaat te compenseren en voor de komende jaren het voortijdig schoolverlaten als thema niet te laten vallen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Tichelaar, Lambrechts en Vergeer. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 17 (30800-VIII).

Mevrouw **Vergeer** (SP): Mevrouw de voorzitter. Mevrouw Hamer zei in haar eerste termijn dat ik haar niet had gevraagd om een motie mede te ondertekenen. De heer Tichelaar had dit in dit geval ook niet gedaan, maar ik heb mijn naam alsnog onder de motie gezet.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Waarvoor hartelijk dank.

□

De heer **Jan de Vries** (CDA): Mevrouw de voorzitter. ''Er wordt vaak gezegd dat vmbo-leerlingen niet zo veel kunnen. Ik wil laten zien dat zij wel wat in hun mars hebben.'' Dat zei Marien Golverdingen afgelopen donderdag in Trouw. Marien won de door dit dagblad gesponsorde talentprijs voor studenten aan de lerarenopleidingen. Marien heeft met de vmbo-leerlingen een minionderneming opgezet en heeft zo met zijn talent bijgedragen aan de talentontwikkeling van zijn leerlingen. De beleidsagenda van het ministerie noemt talent ontwikkelen dé opdracht van het ministerie van Onderwijs in een notendop. Daarmee kreeg ook de oorspronkelijke missie van het ministerie: naar een slimme, vaardige en creatieve samenleving ook een persoonlijk tintje. In het onderwijs gaat het ten slotte om mensen en hun talenten en dat spreekt de CDA-fractie zeer aan.

Juist het belang van talentontwikkeling heeft ertoe geleid dat de kabinetten Balkenende hebben geïnvesteerd in autonomievergroting en deregulering. Talenten komen het beste tot hun recht als ze de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen. Dit geldt voor de leraren en voor de leerlingen. De scholen hebben meer ruimte gekregen, bijvoorbeeld door de invoering van de lumpsumbekostiging, het afschaffen van de basisvorming en het studiehuis en het herzien van de kerndoelen. Geen ander ministerie zal in 2007 een administratieve lastenverlichting bereiken van 29%.

In de afgelopen periode is het lesgeld in het voortgezet onderwijs afgeschaft. Het CDA kiest principieel voor kosteloos onderwijs waarbij ook schoolboeken gratis zijn, maar daarvoor moet de begroting natuurlijk wel de ruimte bieden. Het is in onze ogen onverantwoord om half werk te verrichten zoals zou voortvloeien uit het amendement dat de PvdA-fractie eerder heeft voorgesteld. Het bedrag is niet structureel gedekt en het is in onze ogen ook niet eens genoeg om nog maar de helft van de brugklasleerlingen te helpen. Dit is onrechtvaardig voor andere ouders, maar het is ook onuitvoerbaar voor de scholen. Het CDA wil dit bij de formatie structureel en deugdelijk regelen voor alle scholen en alle ouders.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Dan moeten wij natuurlijk maar afwachten wat hiervan terecht komt. Als wij aan de CDA-fractie vragen om het nu te doen, zegt zij nee, terwijl zij weet dat een meerderheid in de Kamer achter het voorstel staat om dit zo te regelen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): De organisaties uit het onderwijs hebben ons daarover afgelopen week nog een brief geschreven. Met hen zeg ik dat het niet kan binnen de bestaande begroting. Het voorstel van mevrouw Vergeer zal daarom ten koste gaan van andere belangrijke prioriteiten. De formatie is het moment om hiervoor middelen te zoeken en te vinden.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik heb zojuist al gezegd dat ik voornemens ben, een motie in te dienen om het begin van het amendement los te halen van de structurele oplossing en zo daarover een uitspraak van de Kamer te vragen. Dan is het probleem van de heer De Vries ondervangen. Gaat hij mijn motie steunen? Als Kamer leggen wij dan vast dat dit probleem moet worden opgepakt, wie er straks ook aan tafel zitten bij die formatie.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Formeren doen wij niet met moties. Iedere partij heeft de vrijheid om zich daarover hier uit te spreken. De CDA-fractie is helder over wat zij wil. Ik hoor graag hoe de regering daarover denkt.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Als wij dat nu niet vastleggen,

is het dus voor de heer De Vries denkbaar dat het CDA er tijdens de formatie achter komt dat er geen structurele dekking is en deze prioriteit weer laat vallen. Het CDA-congres heeft dus een boterzachte uitspraak gedaan. Wij weten geen van allen de verkiezingsuitslag. Met mijn motie wil ik dit punt zeker stellen en eigenlijk dacht ik dat het CDA-congres dat ook wilde.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Men kan het CDA aan zijn beloftes houden.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik krijg geen antwoord op mijn vraag: is het denkbaar dat het CDA in de formatie andere prioriteiten stelt dan de schoolboeken?

De heer **Jan de Vries** (CDA): De CDA-fractie spreekt hier, nu en straks, uit dat wij de gratis schoolboeken in de formatie zullen regelen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Dat betekent dat het CDA geen andere prioriteiten zal stellen. Het antwoord op mijn vraag is dus ''nee''. Hieraan zal het CDA hoge prioriteit aan geven.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Het CDA heeft nog duizenden andere prioriteiten. Wij hopen dat de PvdA die zal steunen, in welke rol dan ook.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): De heer De Vries ontduikt de echte vraag: wil het CDA dit regelen of is het een loze verkiezingsbelofte? Dat weten wij helaas pas na de verkiezingen. Het zou eerlijk zijn als de heer De Vries ging staan voor wat hij hier zo manmoedig probeert te zeggen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik constateer dat de PvdA bij haar congres een verkiezingsbelofte heeft gedaan en die binnen een week alweer tenietdoet. Dat lijkt mij niet de juiste weg.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Hiertegen maak ik echt bezwaar! Ik heb de heer De Vries nu drie keer uitgelegd wat de bedoeling is van ons amendement: het is een eerste stap. Ik heb hem ook drie keer – een keer is voor hem blijkbaar onvoldoende – uitgelegd dat ik met een motie kom om het structureel te regelen en ik heb hem gevraagd die te ondersteunen. Wat zou mooier zijn dan samen die motie in te dienen? Als hij dat graag wil, mag hij ook nog als eerste indiener worden genoemd. Het gaat mij erom dat dit punt wordt geregeld. De heer De Vries duikt, want hij geeft geen antwoord op mijn vraag of hij hieraan hoge prioriteit geeft. Hij moet niet proberen om het balletje terug te spelen maar gewoon eerlijk antwoord geven op mijn vraag.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Gratis schoolboeken regelen wij niet met moties maar straks in de formatie. Het CDA zal dan zorgen voor structurele middelen die op een deugdelijke wijze worden ingezet.

Voorzitter. De minister heeft ook een intensievere betrokkenheid van het onderwijs bij de beleidsontwikkeling bewerkstelligd, wat voor relatieve rust heeft gezorgd. Alleen rust en ruimte waren echter niet voldoende. De kabinetten-Balkenende hebben in de afgelopen jaren ook fors meer geïnvesteerd in het onderwijs. In 2002 – dit was de laatste begroting van het kabinet-Kok II – stond er 23 mld. op de begroting van het ministerie, nu bedraagt die begroting 29 mld. In vijf jaar tijd is er dus 6 mld. extra beschikbaar gekomen, en dat in economisch zwaar weer. Die 6 mld. dragen bij aan een concurrerende kenniseconomie, de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep en goede leerloopbanen van leerlingen en studenten.

Wat moet er nog beter? Dat is het snijden in de tussenstructuren. Te veel middelen worden nog verdeeld via sectororganisaties en speciaal daarvoor opgetuigde organisaties. Dat zorgt voor veel bureaucratie. Waarom geven wij niet meer vertrouwen aan de onderwijsinstellingen? De lumpsum en bijvoorbeeld ook de innovatieboxen in het mbo geven ruimte aan de instellingen om de middelen effectief te besteden.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik kom even terug op het punt van de 6 mld. De heer De Vries ging ook steeds harder praten, dus hij sprak blijkbaar erg vanuit zijn hart. Hoe beoordeelt de heer De Vries het onderzoek uit Maastricht, dat aangeeft dat er in vergelijking met het bruto nationaal product eigenlijk minder geld is gegaan naar het onderwijs? Als wij kijken naar de berekening van het bedrag per student of per leerling, want dat is eigenlijk het meest eerlijke meetinstrument, dan zien wij dat die bedragen achteruit zijn gegaan. Hoe beoordeelt u dat?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Het is mevrouw Hamer misschien ontgaan, in alle drukte van de voorbereiding van haar toespraak voor vanmiddag, dat er vanmorgen een reactie is gekomen van het kabinet op dat onderzoek. Die maakte voor de CDA-fractie heel veel helder. De reële uitgavenverhoging is namelijk wel degelijk fors. Het bedrag per student is in die periode met 38% gestegen. Dat is een heel forse verhoging. U ziet tegelijkertijd ook dat het aantal leerlingen in de periode 1975-2005 enorm is gedaald, en dat de onderwijsuitgaven ook in reële termen enorm zijn verhoogd. Je kunt niet alleen naar percentages kijken, maar je moet ook kijken naar de achterliggende gegevens. Daarom hebben wij de brief van het kabinet nodig.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik zal de brief van het kabinet goed bekijken. Ik was overigens vanmorgen niet mijn speech aan het voorbereiden, maar ik had de nobele taak om het Presidium voor te zitten.

Desalniettemin is dit geen antwoord op mijn vraag. Ten opzichte van het bruto nationaal product is er namelijk sprake van een vermindering. Wel degelijk is er voor sommige groepen studenten sprake van een verlaging als je kijkt naar de huidige verhoudingen en prijsberekeningen. Eerlijk gezegd geeft u hierop volgens mij geen antwoord.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ook als de effecten van de prijscompensatie worden meegerekend, laten de cijfers nog een positief beeld zien. Het is ook goed om de onderwijsuitgaven af te zetten tegen het bruto nationaal product. Vanaf 2002 is er wel degelijk weer sprake van een stijging. Het bedrag van 6 mld. vertaalt zich in het aandeel van het bruto nationaal product. Daarbij gaat het alleen nog maar om de publieke uitgaven. De private uitgaven leveren echter ook een bijdrage aan onze kenniseconomie, en die kunnen wat ons betreft ook nog wel wat omhoog. Uit de stukken van bijvoorbeeld de OESO blijkt dat de prijs-kwaliteitverhouding van het

onderwijs in Nederland uitstekend is. Met relatief beperkte middelen weten wij een uitstekende kwaliteit te bereiken. Ik zie mevrouw Hamer nu weglopen, maar ik hoop dat zij dit antwoord heeft meegekregen, want ik vond het wel overtuigend.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Mevrouw Hamer heeft dan misschien niet geluisterd, maar ik vond het niet overtuigend.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Mevrouw Hamer heeft wel geluisterd! Ik laat mij niet zomaar wegzetten. Ik heb ondertussen even om de brief gevraagd, want dat leek mij wel handig. Ik kom er nog bij de heer De Vries op terug.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Ik heb de brief vanochtend wel gelezen. Op de valreep komt de minister met cijfers waaruit zou blijken dat er per leerling meer geld is dan een aantal jaren geleden. Als er meer geld naar de scholen is gegaan, hoe komt het dan dat het aantal uren dat een docent beschikbaar heeft voor zijn leerlingen elk jaar minder wordt?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik weet niet of die stellingname klopt, maar deze vraag moet u niet aan mij stellen, maar aan de schoolbesturen en aan de leraren. De keuzes op dat gebied worden in de school gemaakt.

Mevrouw **Vergeer** (SP): U hebt zojuist een pleidooi gehouden voor minder geld voor de tussenstructuren en meer geld naar de scholen. Als het geld naar de scholen gaat zonder dat u er voorwaarden aan stelt, komt het geld ook daar terecht bij management, bureaucratie, beheertaken en organisatorische taken. De cijfers laten zien dat de docent-leerlingratio elk jaar slechter wordt. Die cijfers hebt u ook.

De heer **Jan de Vries** (CDA): De kwaliteit van het onderwijs wordt niet alleen bepaald door de ratio leerling-docent. Daar zijn nog heel veel andere factoren eveneens van invloed op. Het aanstellen van onderwijsassistenten of ICT-medewerkers in het onderwijs draagt eveneens bij aan de kwaliteit van het onderwijs. Over bureaucratie kom ik straks uitgebreid te spreken.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Ik constateer dat de heer De Vries er dus helemaal niets aan doet dat de docenten met steeds meer leerlingen in de groep te maken krijgen, steeds minder uren les mogen geven en dat er heel veel geld gaat zitten in allerlei taken die niets met het lesgeven zelf te maken hebben.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik ben altijd geroerd als ik de heer De Vries heel mooie teksten hoor uitspreken over de ruimte voor scholen om eigen keuzes te maken. Wij zijn het daarover vaak van harte met elkaar eens. Toch valt mij op dat hij er in de praktijk vaak heel andere beleidsdaden tegenover stelt. Hij was immers vorige week degene die namens zijn fractie heeft aangegeven, voor een wettelijke zorgplicht voor scholen te zijn voor de voor- en naschoolse kinderopvang. Ik lees deze week in de krant dat hij er ook voor is, dat er een verplichting komt voor scholen om een eindtoets in te voeren. Wat zijn die mooie woorden waard als hij het nodige vertrouwen toch niet heeft wanneer het om dit soort zaken gaat, en als hij dan toch weer allerlei verplichtingen wil opleggen aan scholen?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik zal niet op de afzonderlijke voorbeelden ingaan.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Het zijn er maar twee. Het zijn twee heel actuele.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Wij blijven als Rijksoverheid wel een belangrijke verantwoordelijkheid houden. Ons onderwijs dient ook een publiek doel en wij staan dus ook voor de kwaliteit van het onderwijs. Neem nu de eindtoets. Wij achten het nodig dat wij niet alleen de kerndoelen bepalen die leerlingen moeten kennen en kunnen aan het einde van hun opleiding, maar dat scholen aantonen – dat kan via een toets of op andere wijze gebeuren – dat hun leerlingen die einddoelen halen. Het lijkt mij heel gerechtvaardigd dat de minister zegt: het kan niet zo zijn dat kinderen daarvan worden uitgezonderd. Dat lijkt ons ook niet in het belang van het kind. Die toets is immers in de eerste plaats voor het kind zelf. De toets is ook bedoeld voor leraren en ouders, als extra gegeven op basis waarvan er een advies geformuleerd kan worden voor de vervolgopleiding. Dat moet u toch ook aanspreken, mijnheer Slob? Ik vind het heel terecht dat de minister zegt: er is een aantal minimale voorwaarden waaraan alle scholen moeten voldoen.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Om nog maar even op het voorbeeld van de eindtoets in te gaan: als scholen voor zichzelf goede redenen hebben, ook in het belang van het kind, om een keer een uitzondering te maken en bij een bepaald kind geen toets af te nemen, dan mogen wij er toch vertrouwen in hebben dat scholen daar goede keuzes in maken? U zou de woorden van vertrouwen die u uitspreekt, op dat soort momenten in de praktijk moeten brengen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik constateer met de minister dat er steeds meer scholen zijn die een belangrijk deel van hun leerlingen om strategische redenen niet toetsen. De uitkomst ziet er dan beter uit in de voorlichtingsgidsjes. Dat lijkt mij de verkeerde weg. Ik denk dat ieder kind recht heeft op een toets om te bepalen wat hij of zij kan en wat de mogelijkheden zijn voor de toekomst. Dat geeft tegelijkertijd de ouders ook een beeld van hoe de school er bij staat. Dat is toch prima? Daar is niets op tegen.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Voorzitter. Ik heb een punt van orde. Ik stel voor, de vergadering vijf minuten te schorsen, zodat wij allen kennis kunnen nemen van de brief van de minister. Sommige collega's hebben de brief niet ontvangen, door welke omstandigheid dan ook. Die brief is een essentieel onderdeel in het betoog van de heer De Vries en ik wil dat alle fracties daarover een oordeel kunnen vellen. Ik doe dus een beroep op u, voorzitter, om de vergadering een paar minuten te schorsen, totdat wij allen de brief hebben ontvangen en ook hebben kunnen lezen.

De **voorzitter**: Het gaat om de brief van de minister van 10 oktober 2006 die hier vanmorgen is bezorgd rond een

uur of tien. Ik schors de vergadering om die brief te laten verspreiden.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik was gebleven bij de tussenstructuren, die ik concreet wil maken. Voor de regionale samenwerking en de infrastructuur voor leren en werken zijn drie departementen verantwoordelijk, met alle gevolgen van dien. De werktopgelden voor 2006 zijn nog steeds niet verdeeld. Waarom niet een stagebox in het mbo? Waarom niet morgen nog de toegezegde middelen verstrekken? Aan het werk, zeg ik tegen de staatssecretaris.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Wij hadden geschorst om de genoemde brief te lezen. Het lijkt mij dan ook reëel dat ik de heer De Vries daarover enkele vragen stel. Ik wil klip en klaar van hem weten of hij nu ontkent dat het aandeel van Onderwijs in de rijksbegroting is gedaald van 19,5% naar 19%. Het lijkt mij belangrijk dat hij probeert dat hard te maken. Dit is het feitelijke percentage waarom het gaat. De economische groei bedroeg 2,5%. De uitgaven voor onderwijs zijn met slechts 1,5% gestegen, terwijl die voor zorg en veiligheid wel met de economische groei zijn meegestegen. Hoe verhoudt zich dat tot deze brief? Ik beschouw de heer De Vries als verdediger van die brief, omdat hij zich daarnet zo opstelde. De minister heeft aangegeven dat het gaat om de onderwijsprestaties. Daarbij heeft zij verwezen naar ''education at a glance''. Wij weten dat die cijfers teruggaan tot 2003, het jaar van aantreden van het kabinet. Ik wil van de heer De Vries weten of hij nu sier wil maken met het beleid van Paars of met het eigen kabinetsbeleid.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Wij kunnen nog uren met elkaar over percentages en over getallen achter de komma debatteren, maar het wordt tijd dat ook de PvdA durft te erkennen dat dit kabinet in economisch zwaar weer, ondanks alle moeilijke ingrepen die nodig waren, 6 mld. heeft kunnen vrijmaken voor onderwijs. Dat is driemaal zo veel als de PvdA voor de komende periode wil vrijmaken voor onderwijs. Mevrouw Hamer kan dus niet volhouden dat in de afgelopen vier jaar onderwijs geen prioriteit heeft gekregen. Natuurlijk waren er nog heel veel andere goede prioriteiten, zoals zorg en veiligheid. Wij zullen steeds opnieuw met elkaar, ook in dit huis, de afweging moeten maken waar onze schaarse middelen heen moeten, maar onderwijs heeft een forse investering gekregen, die de kwaliteit ervan ten goede is gekomen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Misschien kunnen de heer De Vries en ik afspreken dat wij samen de instaptoets rekenen voor de pabo maken. Hij telt 6 mld. aan investeringen van dit kabinet bij elkaar op, terwijl hij de jaarlijkse bedragen in ons verkiezingsprogramma niet bij elkaar optelt. Op die manier komt hij op een lager bedrag uit. Het gaat hier niet om kleine cijfertjes. Het gaat erom of onderwijs dezelfde prioriteit krijgt, dan wel een hogere prioriteit – die het voor ons heeft – ten opzichte van de economische groei. De heer De Vries kan zeggen dat er sprake was van economisch zwaar weer. Er was echter een economische groei van 2,5%, terwijl onderwijs niet meer dan 1,5% is meegestegen. Dat geldt bijvoorbeeld niet voor de zorg. De heer De Vries moet mij dus niet vertellen dat hij de hoogste prioriteit aan onderwijs heeft gegeven. Er is geen reden voor de borstklopperij die hij tentoonspreidt. Hij vindt mij altijd aan zijn zijde wanneer er een echt compliment te maken is, maar dan moet hij dat wel verdienen. Hij geeft geen antwoord op mijn feitelijke vraag of het klopt dat het aandeel van onderwijs is gedaald van 19,5% naar 19%, dus hij verdient dat compliment nog niet.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik heb niet de illusie dat ik mevrouw Hamer in dit debat nog kan overtuigen, maar wij moeten wel heel realistisch naar de feitelijke ontwikkelingen kijken. Als wij de begroting 2007 aftrekken van de begroting 2002, de eerste begroting van dit kabinet, blijft er niets anders over dan 6 mld. onder de streep. Dat moeten wij onderkennen. Ook moeten wij onderkennen dat dit kabinet op geen ander beleidsterrein zoveel heeft geïnvesteerd als in onderwijs. Dat was een terechte prioriteit.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): De heer De Vries moet blijven proberen om mij te overtuigen als hij vindt dat hij gelijk heeft. Ik ga nu niet ver terug. Wij spreken vandaag over de begroting 2007. Ik vraag de heer De Vries om die begroting te vergelijken met de begroting 2006. Durft hij dan nog te ontkennen dat sprake is van 0,5% achteruitgang?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik ontken dat helemaal niet, maar ik vind het niet terecht dat mevrouw Hamer de langetermijnontwikkeling niet meeneemt. Het is wel heel gemakkelijk om wat betreft de investeringen in onderwijs te refereren aan één begrotingsjaar. Mevrouw Hamer heeft zojuist in haar eigen termijn geprobeerd het kabinet af te rekenen op de afgelopen periode. Ik constateer dan wel degelijk dat dit kabinet prioriteit heeft gegeven aan onderwijs. Het onderwijs schiet er overigens niets mee op als wij bekvechten over cijfertjes achter de komma en niet constateren dat de kwaliteit van het onderwijs gediend is geweest met het beleid van dit kabinet en de investeringen die daarbij horen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Het klopt dat het onderwijs er niets mee opschiet als wij bekvechten. Daarom probeer ik de heer De Vries aan mijn zijde te krijgen. Het onderwijs schiet er pas iets mee op als wij met voorstellen komen. De heer De Vries moet mij echter niet verwijten dat ik te ver terugga en de verkeerde dingen met elkaar vergelijk, want als ik vervolgens een heel simpel en recent voorbeeld neem, reageert hij ook niet. Hij moet mij wat dit betreft gelijk geven. De onderwijsuitgaven gaan volgend jaar achteruit. Daar heeft het onderwijs wel degelijk last van.

De **voorzitter**: De heer De Vries vervolgt zijn betoog.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Voorzitter. Leraren maken het verschil. Zij dragen kennis over en stimuleren de leerlingen, samen met de ouders, om hun verantwoordelijkheid te dragen in onze samenleving. Leraren onderwijzen niet alleen wat zij weten, maar vooral ook wie zij zijn. Zij stimuleren en inspireren en dagen de leerlingen uit hun talenten te ontwikkelen. De leraren zijn de beste ambassadeurs voor het werken in het onderwijs. Dat is ook hard nodig nu er tekorten dreigen.

De CDA-fractie vertrouwt op de professionaliteit van de leraren. Daarom hebben wij de scholen de afgelopen jaren veel meer speelruimte gegeven. Het is nu nodig dat schoolbesturen die speelruimte ook doorgeven aan de werkvloer. De talentontwikkeling van leerlingen komt het beste tot stand als wij de talenten van leraren volledig benutten. Daarin is nog een hele slag te maken. Vooral in het mbo en het hoger onderwijs zien wij dat managementlagen en interne bureaucratie de professionals kunnen belemmeren. Wat ons stoort, is dat de onderwijssectoren niet zelf het initiatief tot verbetering en preventie nemen. Waar blijven bijvoorbeeld de benchmarks?

Van het onderwijsmanagement verwachtten wij dat er verantwoord wordt omgegaan met de publieke middelen, zeker als het over de eigen beloning gaat. Voor de CDA-fractie is het onacceptabel als in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs managers buiten de cao vallen en zo hun inkomens opkrikken. Zij doen dat ook door zichzelf opeens bestuurder te noemen. Hoe keert de minister die dreigende ontwikkeling?

Mevrouw **Vergeer** (SP): De heer De Vries stelt zelf vast dat er veel onderwijsgeld gaat naar tussenlagen, managementlagen en bureaucratie. Hij doet er echter niets aan. Hij spreekt over een benchmark. Met behulp van een benchmark kun je zien hoe anderen het doen. Er is ook gekeken naar de topsalarissen in het onderwijs en in allerlei publieke sectoren. Wat gebeurt er? Men ziet van elkaar hoeveel men verdient en wil er dan zelf ook nog een schepje bovenop. Laat de heer De Vries dat nu een keer regelen door in de cao op te nemen dat je je eigen salaris niet mag verhogen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik bepleit dat net voor het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Ik wil voorkomen dat het daar dezelfde kant opgaat als in de andere sectoren, in die zin dat managers bestuurder worden en dan niet meer onder de cao vallen, zodat zijzelf of de raad van toezicht hun salaris bepalen. Dat is een ongewenste ontwikkeling. Ik zie daar geen enkele reden toe. De cao's geven voldoende ruimte om een manager en een schooldirecteur uitstekend te belonen. Laten wij het daarbij houden. Ik begrijp dat ik mevrouw Vergeer aan mijn kant vind.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Ik ben het helemaal met u eens dat dit in de cao zou moeten worden opgenomen, maar daarmee zijn wij er nog niet, want dit geldt al jarenlang voor de lerarensalarissen, terwijl nieuwe leraren nog steeds lager worden ingeschaald en niet de gelegenheid krijgen om hoger op te komen. En waarom niet? Omdat er één budget voor het onderwijs is waaruit alles betaald moet worden en omdat dit aan de managers wordt overgelaten. Bent u het met mij eens dat wij voor de werknemers in het onderwijs beter kunnen overgaan tot bekostiging via declaratie?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Het zal u niet verbazen dat mijn fractie daarvan geen voorstander is. Wij dagen de schoolbesturen en de schoolmanagers, maar ook de leraren uit om samen keuzes te maken die leiden tot meer differentiatie in de beloning. Ik zal hierop straks nog uitgebreid ingaan.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Er is al beloningdifferentiatie, dat is nu juist het probleem. Wij zien dat leraren steeds lager ingeschaald worden; het enige wat je hieraan kunt doen, is het stellen van landelijke normen, criteria voor wat een leraar behoort te verdienen. Bent u het hiermee eens?

De **voorzitter**: Ik snap wel wat u wilt, u wilt een heleboel onderdelen van uw eigen bijdrage al in interrupties kwijt, maar op deze manier is dit debat echt eindeloos. De heer De Vries heeft zojuist gezegd dat hij er in een ander blokje nog op terugkomt, dus het lijkt mij goed om er dan verder op in te gaan.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Voorzitter. Managers en docenten hebben elkaar nodig. Juist in het vmbo krijgen docententeams een grotere verantwoordelijkheid voor het ontwerpen en vormgeven van het onderwijs. Vele van deze teams ontwerpen dus ook hun eigen lesmateriaal. Enige tijd geleden klopte een docent wiskunde van het Comenius College in Hilversum bij ons aan. Hij ontwikkelt samen met collega's van hem een digitale lesmethode die vrij beschikbaar zou kunnen zijn voor alle wiskundedocenten. Hij zocht echter steun voor dit initiatief om het op een hoger plan te kunnen brengen. Zijn de bewindslieden bereid om dit soort kleinschalige initiatieven te ondersteunen, al dan niet in samenwerking met bijvoorbeeld de SLO en de Open Universiteit? Dit zou de inhoud van het vak van docent uitdagender maken en het zou de schoolkosten kunnen verlagen.

Mijn fractie wil scholen meer financiële mogelijkheden geven om leraren een beter carrièreperspectief te bieden, meer mogelijkheden voor beloningdifferentiatie. Meer scholing kan dan meer loon opleveren en de hogere beloning kan ook gebruikt worden om schaarse praktijkdocenten of academici te binden of te werven. Leraren met een moeilijke taak, bijvoorbeeld in een achterstandswijk, zou je op deze manier ook extra kunnen belonen.

Juist in het voortgezet onderwijs dreigen tekorten, in het bijzonder in steden en wijken waar maatschappelijke problemen kunnen cumuleren. Als er nog geld te verdelen is binnen de ''lerarenenvelop'' of in andere potjes, zoals een aantal jaren geleden, willen wij dit graag gebruiken om het de betrokken scholen mogelijk te maken, nu al te investeren in het omscholen van leraren voor het basisonderwijs tot leraren voor het voortgezet onderwijs en in het aanstellen van jonge, werkloze leraren. Zo kunnen wij deze talenten ook voor het onderwijs behouden. Is deze ruimte er nog?

Mevrouw **Lambrechts** (D66): De minister zal dit straks zelf nog wel aangeven, maar ik denk dat er deze ruimte er inderdaad is. Ik heb samen met mevrouw Hamer een fantastisch amendement met een goede dekking ingediend waarmee precies wordt bewerkstelligd wat u vraagt: scholen krijgen de ruimte voor differentiatie, en niet alleen in de zin van lagere beloningen, want dat gaat vanzelf, maar ook in de zin van hogere beloningen. Hiervoor is natuurlijk extra geld nodig, voor alle leraren die het heel goed doen, om tekorten aan leraren voor bepaalde vakken weg te werken of om in gebieden waar wij dat echt nodig vinden, scholen wat extra speelruimte te geven. Kunnen wij op uw steun rekenen?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik heb dit amendement nog niet gezien. Overigens hangt mijn oordeel over zo'n

voorstel er natuurlijk ook van af, ten koste van welk ander goed doel deze investering zou gaan. Dat wil ik nog even goed kunnen bekijken.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Maar als u tevreden bent met de dekking omdat er nergens geld wordt weggehaald, en dat het nergens ten koste gaat van andere goede dingen, kunnen wij op uw steun rekenen?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik zie dat onze financieel woordvoerder net vertrokken is, dus ik moet voorzichtig zijn met toezeggingen. Maar ik zal uw amendement constructief beoordelen.

Mijn fractie is ervan overtuigd dat de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar vooral bepaald wordt door inhoudelijke uitdagingen, maar ook door werkomstandigheden. Daarom willen wij in de komende kabinetsperiode fors investeren in de begeleiding van leerlingen: meer handen in de school. Zo worden leraren ontlast, zo worden leerlingen met leer- en/of gedragsproblemen beter begeleid en zo kan er beter contact met ouders worden onderhouden. Dit komt allemaal de kwaliteit van het onderwijs ten goede. Talenten gaan niet verloren, ze worden gebruikt.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Wij weten dat de werkdruk in het onderwijs erg groot is. In het Nederlandse onderwijs, vergeleken met het onderwijs in het buitenland, staan onze docenten veel meer uren voor de klas en zijn de klassen groter. Ik heb zelf het punt van de werkdruk al een paar keer op de agenda willen zetten, maar dat lukt nog niet echt. Ik zoek uw steun. Zou het niet eens tijd worden dat wij een echt plan van aanpak maken om structureel – niet een jaartje vooruitkijken, maar voor de komende jaren – iets te doen aan de grote werkdruk in het onderwijs?

De heer **Jan de Vries** (CDA): De heer Slob heeft goed geluisterd. Het CDA wil in de komende jaren scholen de ruimte geven om bijvoorbeeld meer leerlingbegeleiders aan te stellen. Dat kan in allerlei functies, maar het ontlast wel degelijk de leraar in de huiswerkbegeleiding, in de begeleiding van leerlingen die eruit dreigen te vallen, in de contacten met de ouders enzovoorts. Ik denk dat de scholen, met name de leraren en ook de ouders daarop zitten te wachten.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Dus een gericht plan van aanpak maken waarin dergelijke elementen kunnen worden meegenomen, heeft ook de steun van de fractie van het CDA, zo begrijp ik.

De heer **Jan de Vries** (CDA): De CDA-fractie heeft met voldoening geconstateerd dat dit kabinet in de afgelopen periode al extra heeft geïnvesteerd, bijvoorbeeld in leerlingbegeleiders en schoolmaatschappelijk werkers alsook in klassenverkleining. Het is wel degelijk nodig om dat in de komende periode door te zetten.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Toen ik vorige week opnieuw over de werkdruk begon, zei de minister dat het een zaak was van de sociale partners.

De heer **Jan de Vries** (CDA): De CDA-fractie stelt hier dat er extra middelen moeten komen voor de scholen om die mensen te kunnen aanstellen. Dat bepleit het CDA, ook in ons verkiezingsprogramma. Daarna moet er inhoud aan worden gegeven door de scholen zelf en door de sociale partners, maar daar staan wij met elkaar buiten.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik heb begrepen dat u in uw verkiezingsprogramma 500 mln. extra heeft uitgetrokken voor het onderwijs, dat daar nog een efficiencykorting van af moet en dat u meerdere ambities heeft. Gelet op datgene wat ik nu van u hoor, neem ik aan dat dit uw hoogste ambitie is. Denkt u dat u dat kunt betalen van die 500 mln. min die efficiencykorting?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Het lijkt mij goed dat mevrouw Hamer nog even wacht op de presentatie van onze definitieve financiële cijfers. Dan zal zij zien dat alle prioriteiten die het CDA heeft gekozen in zijn programma deugdelijk gedekt zijn.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Dat is een heel aardig antwoord, maar het is natuurlijk geen antwoord. De heer De Vries heeft mij net, vooruitlopend op onze definitieve cijfers, bevraagd over die 10%. Ik heb daarop een eerlijk en reëel antwoord gegeven. Het lijkt mij dat hij mij nu een eerlijk en reëel antwoord moet geven. Gaat het van die 500 mln. min die efficiencykorting? Als u daarop geen antwoord wilt geven, hoeveel denkt u er dan voor nodig te hebben?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik kan mevrouw Hamer geruststellen. Het zal niet voor 500 mln. kunnen. Alle prioriteiten die ik hier namens mijn fractie heb genoemd, zullen deugdelijk gedekt zijn.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Dus u gaat meer geld in het onderwijs investeren dan tot nu toe in uw verkiezingsprogramma staat?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Laten wij daar nu niet een discussie over voeren. Er stond geen 500 mln. voor onderwijs. Maar alle prioriteiten die wij hier stellen zullen deugdelijk gedekt zijn in ons verkiezingsprogramma.

Niet eerder was er een kabinet dat zo allesomvattend de aanval inzette op de uitval met wettelijke mogelijkheden om leerlingen vast te houden of met zachte drang en desnoods dwang te laten deelnemen aan leerwerktrajecten. De verlengde volledige leerplicht tot 18 jaar en de leerwerkplicht tot 23 jaar en wat ons betreft straks tot 27 jaar zijn daarvan concrete voorbeelden. De structurele investering van het kabinet-Balkenende van 250 mln. is substantieel. Dat geeft aan dat dit kabinet het niet als een vrijblijvende opdracht ziet om het aantal voortijdige schoolverlaters tegen te gaan. Dat tegelijkertijd in de begroting voor de mbo-sector de gemiddelde bekostiging per deelnemer ongeveer gelijk blijft, is inmiddels verklaard. Maar dat is niet voldoende. Wij zijn blij dat minister-president Balkenende tijdens de APB een nader onderzoek naar de bekostigingssystematiek heeft toegezegd. Wij vragen dit onderzoek voor de Voorjaarsnota gereed te hebben en eventuele gevolgen in diezelfde Voorjaarsnota te verwerken.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik heb hier toch een vraag over. Dit was bij de algemene beschouwingen en is ook vandaag weer een heikel punt. Hoe zit het eigenlijk met de bekostiging van de bve in relatie tot de enorme taak

die zij krijgen voor die risicojongeren? Die taak is niet voorwaardelijk; die taak is de bve-sector definitief en hard opgedragen. De sector heeft die taak ook op zich willen nemen. Mag ik u zo verstaan dat u de afspraak om boter bij de vis te doen, wilt nakomen en dat u ervoor gaat zorgen dat de bedragen die daarvoor waren uitgetrokken in een aanval op de uitval – deze bedroegen 90 tot 100 mln. – ook echt beschikbaar komen?

De heer **Jan de Vries** (CDA): De staatssecretaris heeft, ook na overleg met de MBO-raad, helder geconstateerd hoe het komt dat het bedrag in de begroting voor het mbo relatief gelijk gebleven is. Dat komt bijvoorbeeld doordat andere incidentele middelen zijn afgelopen. Tegelijkertijd is echter duidelijk geworden dat er bijvoorbeeld bij het compenseren van de leerlingstijging een verschil is tussen het vaste deel en het variabele deel van de huisvestingscomponent. Daarom ben ik blij dat het kabinet al bij de algemene politieke beschouwingen heeft aangegeven dat het dit effect ook ziet en dat het nader zal kijken naar het feit dat 25.000 extra deelnemers niet leiden tot een compensatie op het punt van de huisvesting. Ik ben blij dat die toezegging er ligt en ben ervan overtuigd dat het kabinet dit met de MBO-raad zal bespreken.

Ik vraag nu om een en ander voor de Voorjaarsnota duidelijk te krijgen en eventuele gevolgtrekkingen daaruit in de Voorjaarsnota te vertalen, zodat de sector een en ander al kan vertalen in de begroting voor het schooljaar 2007-2008. Dat lijkt mij een heel reëel traject. Daardoor weet de MBO-raad waar hij aan toe is, terwijl tegelijkertijd de uitdaging blijft bestaan om, geld of geen geld, leerlingen binnen te houden. Het is winst dat men zich daar in de mbo-sector, maar ook in andere sectoren verantwoordelijk voor voelt. Men wil het niet bij zo'n hoge uitval laten. Tijdens het congres waar ik met de heer Tichelaar was, heb ik ook gehoord dat de sector de noodzaak ervan inziet om hieraan te gaan werken, en dat het daarbij graag ondersteund wordt. Het kabinet heeft daarop boter bij de vis gegeven, maar het is wel terecht om nog naar een aantal aspecten van de bekostiging te kijken.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Dat zijn een heleboel woorden die niet echt helderheid geven. Als wij vinden dat die taak opgepakt moet worden, moet de bve-sector zich daar nu op kunnen voorbereiden. In het licht van de kortingen die er zijn – die heb ik u niet horen noemen in de innovatiebox – in het licht van het verdwijnen van de ESF-subsidie en in het licht van de onzekerheid over het transitietraject is het toch niet te veel gevraagd om vandaag met elkaar uit te spreken, zoals dat ook staat in de motie van de heer Tichelaar en mij en inmiddels ook van mevrouw Vergeer, dat er gewoon boter bij de vis moet worden gegeven.

De **voorzitter**: Mijnheer De Vries, ik vraag u om iets korter te antwoorden. Ik begrijp uw bevlogenheid, maar het moet echt iets korter.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik dank u voor uw begrip.

Er is boter bij de vis gedaan, maar tegelijkertijd is er een aantal incidentele middelen afgelopen. Daarom vind ik het goed om te bekijken of de boter bij de vis voldoende vertaling heeft gekregen in de voet voor de vaste bekostiging, bijvoorbeeld waar het gaat om de huisvestingscomponent. Het is prima dat het kabinet daarover in gesprek wil gaan.

De heer **Tichelaar** (PvdA): U kent de inhoud van de motie. Daarin wordt de regering gevraagd om het debat aan te gaan met de MBO-raad en te komen tot oplossingen. Volgens mij zijn uw betoog en de strekking van de motie vergelijkbaar.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik heb de motie nog niet onder ogen gehad, maar ik zal haar nog eens goed bekijken. Uw boodschap was evenwel helder en ik zal de motie dan ook niet negeren. Ik ben benieuwd naar de reactie van het kabinet, maar ik ben al blij met de eerder toe het kabinet gedane toezegging dat er een onderzoek komt naar de bekostiging. Conclusies uit dat onderzoek moeten, wat ons betreft, vertaald worden in de Voorjaarsnota 2007.

Voorzitter. Ons onderwijssysteem moet ook recht doen aan verschillen in talenten van leerlingen. Passend onderwijs is een prima uitgangspunt van de regering. De CDA-fractie zit niet te wachten op grote herstructureringsoperaties. Er is en blijft behoefte aan speciaal onderwijs. Daarover mag geen misverstand bestaan, maar met minder bureaucratie en meer ruimte moeten wij de zorgvraag van leerlingen wel beter kunnen beantwoorden. Op 18 oktober komen wij daar trouwens nog uitgebreid over te spreken.

Ook ons toptalent moeten wij ruimte voor ontwikkeling geven. Daarom is een hogere deelname aan ons hoger onderwijs zo gewenst. Dat is ook in het belang van onze economische ontwikkeling. De relatieve achterstand van allochtone studenten daarin baart ons zorgen. Juist daarom is het van belang de toegankelijkheid van ons hoger onderwijs te waarborgen, en dat doen wij door niet te tornen aan de studiefinanciering, en door de collegegelden zowel in de bachelor- als in de masterfase niet te verhogen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): U sprak over een overleg op 8 oktober over het speciaal onderwijs. Zoals u weet, zijn er nogal wat wachtlijsten in het speciaal onderwijs. De minister heeft daarover naar wij hebben begrepen gezegd dat een deel van de problemen maar moet worden opgelost door het regulier onderwijs, omdat het speciaal onderwijs niet verder moet groeien. Ik ben heel erg benieuwd naar het standpunt van de CDA-fractie daarover. Wat moet er met de wachtlijsten gebeuren?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik heb dat niet teruggelezen in de brief van de minister. Ik heb niet gelezen dat de minister in die brief stelt dat het speciaal onderwijs niet verder mag groeien. Wat nodig is – dat uitgangspunt spreekt ons zeer aan – is dat wij nog veel meer afstemmen op de noodzakelijke zorgbehoefte van kinderen. Daardoor ontstaan soms wachtlijsten. Wij zien nu dat de bureaucratie, zoals ons indicatiesysteem, dat in de weg staat. Wij steunen dat beleid dus, maar gunt u mijn fractie de mogelijkheid om daar op 18 oktober uitgebreider op door te gaan.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Dat wil ik best doen, maar omdat wij vandáag over de financiën praten, wil ik daar vandáag helderheid over hebben. De minister ontkent in de brief inderdaad niet dat het speciaal onderwijs mag groeien, maar zij stelt wel dat dat binnen de bestaande

financiële kaders moet. Daar zit een probleem, want als je meer leerlingen hebt, heb je ook meer kosten. Ik wil vandaag van u weten, hoe u met de wachtlijsten wilt omgaan, en of u op termijn wel ziet dat daar financiële nood is.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Als het gaat om geïndiceerde leerlingen, is er gewoon een openeinde-bekostiging. Als meer kinderen worden geïndiceerd, worden zij ook bekostigd. Als dat niet zo is, hoor ik dat wel van de minister.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Eerst loopt u weg van de uitspraak van de minister dat een groot deel moet worden opgevangen in het reguliere onderwijs, en daarna geeft u geen antwoord op mijn vraag. Waar staat de CDA-fractie op dit punt? Dat is toch zo moeilijk niet!?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Talentontwikkeling is een kernwoord in mijn inbreng. Wij proberen juist de kinderen die extra zorg nodig hebben, deze zorg op maat te kunnen bieden. Wij zien dat wachtlijsten niet zozeer ontstaan door te weinig geld, maar doordat wij het systeem zo hebben ingericht dat het te lang duurt voordat kinderen op de plek komen waar zij horen. Ik zie dat de minister als het gaat om het moment van bekostiging extra ruimte heeft gegeven, bijvoorbeeld aan de cluster 4-scholen, dus scholen met leerlingen die kampen met gedragsproblemen. De huisvesting van de extra uitbreidingen komt echter soms te laat. Dat is niet iets wat de minister kan oplossen, dat is iets wat de gemeenten moeten oplossen. Ik hoop dat zij de noodzaak daarvan zien.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik stel u een korte vraag: hoe wilt u dat probleem financieel oplossen. Uw antwoord is dat u het verschuift naar de scholen, naar de indicatiestelling en naar de gemeenten. Ik geef dan maar zelf het antwoord: de CDA-fractie doet niets voor het speciaal onderwijs. Wilt u daarop reageren?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Er is geen financieel probleem!

De heer **Slob** (ChristenUnie): Als er geen financieel probleem is, waarom gaat er dan mogelijkerwijs toch iets gebeuren met de rugzakjes? Dat heeft volgens mij alles met financiële problemen te maken.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Nee, leest u de brief eens goed! Dat staat er niet in! Dit kabinet neemt helemaal geen voorschot op welke verandering in de rugzak-systematiek dan ook. Dit kabinet wil alleen dat de bestaande indicatiecriteria zorgvuldig worden nageleefd. Dat vind ik op zichzelf een terecht uitgangspunt. Natuurlijk zien wij ook dat het aantal rugzakleerlingen fors is gegroeid. Er is echter ook een forse groei te constateren van het aantal leerlingen met gedrags-problemen, die naar cluster 4 worden doorverwezen. Het is goed dat de minister daarover in overleg is met de sector en tegelijkertijd open met ons daarover in gesprek gaat. Hoe wij daar tegenaan kijken, hangt samen met de toekomstige inrichting van de zorgstructuur. Ik vind het goed dat de minister daarover met ons een open debat aangaat op 18 oktober. Wij zijn daar klaar voor.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik hoor u zeggen dat er geen financieel probleem is. Dat is mooi. Dan is dat in ieder geval opgelost. Mijn vraag aan u is of er dan een beleidsmatig probleem is. Ik wijs erop dat er van de toegezegde duizend plaatsen in het zmok nog maar vierhonderd zijn gerealiseerd, terwijl er wel negentig leerlingen thuiszitten. Dat kan toch niet de bedoeling zijn, ook niet van het CDA?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Waar het gaat om de groei in cluster 4 is het niet een financieel probleem dat er wachtlijsten zijn. Blijkbaar is er iets anders aan de hand waardoor het onmogelijk wordt om deze leerlingen zo snel mogelijk de zorg te bieden die zij nodig hebben. Daarom heb ik gezegd dat minder bureaucratie en meer ruimte daarin zou kunnen helpen. Ook gemeenten moeten daarin hun verantwoordelijkheid nemen. Dat is toch ook nodig?

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Zeker, maar wat vindt u ervan dat wij twee jaar geleden tijdens de begrotings-behandeling afspraken dat er duizend zmok-plaatsen bij komen en dat er nog maar vierhonderd zijn gerealiseerd?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Dan constateer ik met u dat wij hier denken te kunnen regelen dat er duizend extra plaatsen komen, maar dat het voor het onderwijsveld blijkbaar heel complex is om dat te realiseren. Het is onze uitdaging om de vraag te beantwoorden hoe wij de regelgeving kunnen aanpassen om de scholen de mogelijkheid te bieden om deze leerlingen zo snel mogelijk te ondersteunen en te helpen.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Sta mij dan toe, de conclusie te trekken dat ik dat erg mild vind. Ik zal straks ook een positief verhaal houden, want ik vind dat wij heel eerlijk moeten afwegen op welke punten het beleid goed is gegaan. Maar op dit punt kun je toch niet in gemoede zeggen dat er is uitgehaald wat erin zat?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Dat hoort u mij ook niet zeggen. Ik vind het spijtig dat er nog steeds wachtlijsten zijn. Daarom houd ik hier een pleidooi om met minder bureaucratie en meer ruimte de mogelijkheid te creëren dat scholen deze leerlingen zo snel mogelijk kunnen helpen. Wij zijn het gewoon eens, mevrouw Lambrechts.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik heb nog een vraag, want het gaat mij echt duizelen.

De **voorzitter**: Ik snap dat wel, maar mij is duidelijk dat de heer De Vries antwoorden geeft die u niet bevallen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Nee, het gaat mij er niet om of de antwoorden mij niet bevallen. Het gaat mij erom dat aan de ene kant wordt erkend wat mevrouw Lambrechts zegt, terwijl de heer De Vries in antwoord op mijn vraag nog geen drie minuten geleden zei dat er geen financieel probleem is. Hoe zit dat nu? De heer De Vries kan niet aan de ene kant mevrouw Lambrechts gelijk geven en aan de andere kant keihard roepen dat er geen financieel probleem is.

De **voorzitter**: Dan blijft het punt dat de heer De Vries zijn antwoord heeft gegeven. Ik stel voor dat hij zijn betoog nu vervolgt.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Er is dus geen financieel probleem waar het gaat om het wegwerken van de wachtlijsten.

Voorzitter. Onderzoekers werken zich uit de naad. Je moet ervoor zorgen dat je voldoende publicaties in toptijdschriften plaatst. Tegelijkertijd moet je projecten bij NWO of het Europees Kaderprogramma zien binnen te slepen. De CDA-fractie maakt zich zorgen over het feit dat steeds meer duur onderzoeksgeld in project-aanvragen, projectverantwoording, coördinatie en monitoring gaat zitten. Dat gaat ten koste van het geld dat beschikbaar is voor de uitvoering van het wetenschappelijk onderzoek. Het vak van onderzoeker is sterk gebureaucratiseerd. Het verder opvoeren van de prestatiedruk zal ertoe leiden dat nog minder jong talent warm zal lopen voor een baan in het wetenschappelijk onderzoek. Met de commissie-Chang zeggen wij daarom dat het niet wenselijk is, nog meer prestatiebekostiging te koppelen aan de onderzoeksbekostiging. Willen wij stappen vooruitzetten in de wetenschap dan is efficiency en effectiviteit te behalen door het wetenschapsbeleid goed te organiseren en meer vertrouwen te geven aan de universiteiten en onderzoekers. Graag een reactie van de bewindslieden.

Wij achten het van belang dat de financiering van het Netherlands Geonomics Institute na vier jaar wordt voortgezet. Het zou een desinvestering zijn wanneer dit succesvolle programma nu al moet stoppen. Verder hebben wij het amendement van de heer Tichelaar over de jonge universiteiten medeondertekend.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Wij hebben het over de begroting voor 2007. Is er een financieel probleem bij Netherlands Geonomics Institute voor 2007 of voor de periode daarna?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Wij hebben daar als Kamercommissie schriftelijke vragen over gesteld. Uit de beantwoording blijkt dat in 2007 besluitvorming plaatsvindt over de financiering vanaf 2008. Dat betekent dat het geen consequenties voor de begroting voor 2007 heeft.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Delen wij nu de mening dat de financiering voor Geonomics in de begroting voor 2008 en daarna gecontinueerd moet worden?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Dat hebt u goed begrepen.

Voorzitter. De talenten van leerlingen en leraren ontwikkelen wanneer zij worden aangesproken. Naar de overtuiging van onze fractie komt de mens tot zijn recht in relatie tot zijn Schepper en in relatie tot de ander. Daarom is het van belang de school te zien als een gemeenschap waarin leraren, leerlingen en ouders samenwerken. Het komt de kwaliteit van ons onderwijs ten goede als ouders meer betrokken zijn bij hun kind en de school. Daar ligt voor scholen een grote uitdaging. Het is nodig dat onderwijs kleinschalig is georganiseerd en dat leraren, leerlingen en ouders elkaar kennen. Daarom willen wij in de komende kabinetsperiode de opheffingsnormen verlagen, fusies afremmen en investeren in nevenvestigingen en kleinschalige onderwijshuisvesting.

School is een waardengemeenschap. Ook het openbaar onderwijs is niet neutraal, maar actief pluriform. Daarom is godsdienstonderwijs, een levensbeschouwelijk of humanistisch vormingsonderwijs, in dit onderwijs zo belangrijk. Wij hebben extra eisen gesteld via de wet BIO. Gemeenten trekken hun verantwoordelijkheid in. Daardoor dreigt dit onderwijs te verdwijnen. Het brede onderwijsveld heeft inmiddels het initiatief genomen tot een landelijk platform, een landelijke werkgeversorganisatie. Het besluit over de structurele bekostiging van dit onderwijs ontbreekt echter nog. De minister heeft dit verzoek helaas niet gehonoreerd. Wij vragen haar dit besluit te heroverwegen en een bekostigingsmodel te ontwerpen waardoor dit onderwijs kan blijven bestaan en kan voldoen aan de kwaliteitseisen.

Afgelopen donderdag was het niet alleen de dag van de leraar maar ook de dag van respect. Ik mocht in dat kader een gastles geven op de basisschool Van Asch van Wijk in het Oude Westen van Rotterdam. Die gastles heeft op mij een grote indruk gemaakt. Toen het ging over pesten en over geweld in en buiten school, spraken de kinderen elkaar aan. Zij voelden zich verantwoordelijk voor elkaar en voor hun omgeving. Dat bewijst dat investeren in talentontwikkeling en in de vorming en ontwikkeling van kinderen zijn vruchten afwerpt. Dat geeft vertrouwen en dat maakt het waard om blijvend te investeren in talent.

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): U hebt daarstraks bij interruptie heel behartigenswaardige dingen gezegd over het spreidingsbeleid en over ouders die initiatieven nemen. Ik had verwacht dat u dat zou afronden met een verzoek aan de minister om die ouders te steunen. Bent u nog van plan dat te doen? Zo ja, dan zal ik u graag steunen. Bij die initiatieven van ouders gaat het steeds om spreiding. Zwarte scholen worden witter gemaakt. Er zijn echter ook mensen die het omgekeerde proberen te bereiken, bijvoorbeeld de heer Bowen Paulle van de UVA. Hij daagt scholen uit om hun maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen en een bepaald percentage kansarme leerlingen op te nemen. Natuurlijk moet die school dan bewijzen dat de kwaliteit als gevolg daarvan niet afneemt. Die school moet het verhaal over de kansrijkheid dus overeind kunnen houden. Maar ook dat kost geld. Hebben beide initiatieven om spreiding tot stand te laten komen uw steun?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ja, ik zie met u dat er veel goede lokale initiatieven zijn. Wij zijn daar twee weken geleden ook over bijgepraat in de commissie. Wij hebben de verantwoordelijkheid voor het spreidingsbeleid echter neergelegd in de lokale omgeving. Gemeenten en schoolbesturen moeten tot afspraken komen. Ik denk dat het nodig is dat gemeenten ook de ouders daarin een plek geven. De minister heeft toegezegd dat bij de VNG aan te kaarten. De gemeenten moeten die lokale initiatieven steunen. Dat kunnen wij niet van het Rijk verwachten, want dan treden wij in de verantwoordelijkheid van anderen. Gemeenten moeten ouders niet voorbijgaan. Als zij dat doen, zal elk spreidingsbeleid mislukken.

Mevrouw **Vergeer** (SP): U zegt dat u de talenten wilt stimuleren. Vier jaar geleden stond er in het verkiezingsprogramma van het CDA dat de partij geen collegegelddifferentiatie wilde, omdat studenten niet geselecteerd moeten worden op centen, maar op talenten. Toch heeft het CDA ingestemd met de collegegelddifferentiatie.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Nee, nee.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Dit vind ik wel heel sterk. Dit kabinet is voor collegegelddifferentiatie en het CDA dus ook. Hoe betrouwbaar is het CDA in de volgende kabinetsperiode? Er staat nu in het verkiezingsprogramma dat het collegegeld niet omhoog gaat. Is dit dan ook zo in de volgende periode?

De heer **Jan de Vries** (CDA): Laat anderen maar oordelen over mijn betrouwbaarheid en de betrouwbaarheid van het CDA, maar wat wij hebben gezegd in ons collegeprogramma 2002-2006 hebben wij ook uitgevoerd en wij staan voor wat wij zeggen in ons verkiezingsprogramma 2006-2010.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Dan moet het CDA wel verder gaan zonder de VVD. Afrondend: het CDA heeft ingestemd met collegegelddifferentiatie en met een open bestel waarin publiek geld wordt uitgegeven door commerciële instellingen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Voor alle duidelijkheid merk ik op dat wij niet hebben ingestemd met de collegegelddifferentiatie. Dit kabinet heeft ook nog niet besloten tot collegegelddifferentiatie. Laten wij geen feiten verwisselen met beelden.

□

Mevrouw **Vergeer** (SP): Voorzitter. Dit is mijn laatste begrotingsbehandeling en waarschijnlijk ook die van de minister. Het is dus tijd om de balans op te maken.

Wat heeft de minister gedaan op verzoek van de SP? De theoretische basisvorming is afgeschaft. Het vmbo is verbeterd, mede dankzij ons rapport Het vmbo verdient beter uit 2003. Het probleem van de zwarte scholen wordt erkend. Het spreiden van leerlingen is niet langer taboe. Het probleem van de macht van de managers is bespreekbaar. Tijdens mijn eerste begrotingsbehandeling heb ik gezegd dat scholen te veel op bedrijven gaan lijken met de bijbehorende managementcultuur. Mijn bezorgdheid over de positie van de leraar wordt nu breed gedeeld. Op aandringen van de SP is de inspectie naar een hogeschool gestuurd waar het management onder het mom van zelfstandig leren, bezuinigde op de lesuren. De inspectie controleert of de voorgeschreven uren in het voortgezet onderwijs en het mbo wel worden gehaald. Last but not least: de schoolboeken. In 2004 heb ik berekend hoe de schoolboeken in het voortgezet onderwijs gratis zouden kunnen worden. Dit wordt nu breed gesteund. Weliswaar is ons voorstel tijdens de algemene politieke beschouwingen opnieuw verworpen, maar drie dagen later is het door de congressen van Partij van de Arbeid en het CDA overgenomen. De leden van die partijen zijn blijkbaar slimmer dan de leiding.

De SP is blij dat deze standpunten zijn gerealiseerd of op zijn minst erkend. Tel uw zegeningen, zegt mijn moeder in zulke gevallen. Zij stemt overigens CDA.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Dit verklaart het verloop van de debatten over onderwijs. Mevrouw Vergeer ziet haar moeder in mevrouw Van der Hoeven. Ik begrijp het nu helemaal.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Ik heb nog twee suggesties om de leermiddelen op scholen goedkoper te maken. De prijs van de leermiddelen kan nog verder omlaag indien de scholen de digitale middelen in eigen beheer ontwikkelen. Wil de minister dit initiatief structureel bevorderen?

Op mijn herhaalde vragen over verlaging van het btw-tarief voor educatieve software – de heer De Vries heeft zich daarbij aangesloten – heeft de minister steeds geantwoord dat dit niet mag van Europa. Volgens onderzoek van KPMG kan het hoge btw-tarief voor educatieve cd-roms wel omlaag. Ik vraag de minister om een reactie op dit rapport en ik roep haar nogmaals dringend op om het tarief te verlagen. Na de positieve punten, nu de negatieve en als eerste de veelgeprezen autonomie van de scholen. Wat hierbij het probleem is, wordt goed duidelijk uit de brief van Michel Oehlen in de Volkskrant van dinsdag 10 oktober. Ik citeer: ''Ik wil niet meer in het onderwijs werken. Na vijf jaar houd ik het voor gezien, ondanks de lol die ik had in de omgang met mijn leerlingen. Ik heb met veel bezieling voor de klas gestaan. Ik heb keihard gewerkt om leren leuk en zinvol te maken. Maar de maat is vol. Want ik ben het beu dat aan alles belang wordt gehecht, behalve aan goed onderwijs. Mijn werkweken waren overvol vergaderingen en verplichte studiedagen en andere tijdrovende, inefficiënte bezigheden.'' Dit drama is mogelijk geworden door de autonomie die de minister voorstaat.

Een school met managers die de leraren lastig vallen met nutteloze zaken. Dat is vreselijk toegenomen, zie bijvoorbeeld pagina 18 van de nota Werken in het onderwijs van het ministerie. Daar staat dat het volume van niet-lesgebonden taken in tien jaar is gestegen van 17% naar 30%. Dat komt de lessen natuurlijk niet ten goede. Het probleem is dat de minister hieraan niets wil doen, omdat zij krampachtig vasthoudt aan de autonomie van de scholen. Het vak van leraar is onder deze minister gedegradeerd, zowel in salarisschaal als inhoudelijk. Bovendien staat er ook nog een gigantisch lerarentekort voor de deur.

Vorige week heb ik tien vragen ingediend voor een parlementair onderzoek naar mogelijkheden om de leraar te rehabiliteren. De minister heeft de vragen intussen kunnen lezen en ik hoor graag van haar wat zij met deze vragen gaat doen.

Ongeveer 40% van de scholen in het voortgezet onderwijs heeft onvoldoende klokuren geprogrammeerd. In het mbo wordt ten opzichte van de 850-urennorm per jaar gemiddeld 113 uur te weinig lesgegeven. Dat aantal kan zelfs oplopen tot 200 uur per jaar. Het is goed dat de inspectie sancties gaat opleggen, maar ik wil ook weten wat hiervan de oorzaak is. zijn er wel voldoende docenten? Of wordt er soms te veel geld besteed aan vergaderen en ''papierschuiven''.

Op 1 augustus hebben ook de basisscholen financiële autonomie gekregen, de zogenaamde lumpsumbekostiging. Helaas gebeurt dit met veel te weinig middelen. De huidige vergoeding voor leermiddelen dekt nog maar 74% van de werkelijke kosten. En hoe reageert de minister hierop? De basisscholen moeten nog maar een jaar extra in armoede doormodderen. De SP-fractie vindt dat de minister extra geld moet vrijmaken voor het komende schooljaar. Doet zij dat niet, dan vrees ik dat het geld weer bij de leraren wordt weggehaald. Ook de vakbonden zijn hierover zeer bezorgd. Hoe gaat de minister dit voorkomen zonder in te grijpen in de autonomie van de schoolbesturen?

Vergeer

In de vergelijking van de OESO staat Nederland er belabberd voor. In 1975 ging nog 7% van het bnp naar het onderwijs en in 2005 slechts 5%. In NOVA zei de minister dat dit geen probleem was, omdat het bnp in 1975 veel lager was. Wil de minister daarmee zeggen dat onderwijs niet mee hoeft te stijgen met de groeiende welvaart?

Vanochtend trof ik in mijn mailbox een stuk aan waaruit blijkt dat de uitgaven per onderwijsdeelnemer zijn gestegen. Begrijpt de minister nu nog steeds niet dat al dat geld bij de managers terecht is gekomen? Wordt het niet tijd dat zij haar heilige koe, de autonomie van de managers, eens bij de horens vat? Om te bepalen of er inderdaad meer geld bij de leerlingen is terechtgekomen, hoeft de minister alleen maar te antwoorden op de volgende vraag: kan zij aantonen dat leraren onder het kabinet-Balkenende meer tijd per leerling hebben gekregen? Dat zou toch zeker de uitkomst moeten zijn van het extra geld?

De SP heeft deze week haar derde rapport over de schoolkosten gepubliceerd. Met de ouderbijdrage bekostigen scholen primaire taken als leerlingenzorg, proefwerkpapier, decanen en onderwijsprojecten. Ik zal de minister later een exemplaar van het rapport overhandigen, opdat ze het allemaal zelf kan nalezen. Zal de minister de inspectie laten controleren of en, zo ja, in welke mate scholen de ouderbijdrage gebruiken voor de bekostiging van het leerproces? Zijn scholen wellicht door geldgebrek gedwongen om dat te doen? Ouders met lage inkomens hebben hier extra last van. Zij hebben weliswaar recht op een tegemoetkoming in de schoolkosten, maar door de onbekendheid met de WTOS, toch al een doekje voor het bloeden, maken maar weinig mensen hiervan gebruik. Wat gaat de minister daaraan doen?

Ik kom bij de gemengde scholen. De Stichting Kleurrijke Scholen is een initiatief waarbij ''witte'' ouders hun kinderen aanmelden bij ''zwarte'' scholen. Zij proberen andere ouders te stimuleren om hetzelfde te doen. De SP-fractie ondersteunt dit initiatief van harte en ik vraag de minister om dat ook te steunen. Ik overweeg om op dit punt een motie in te dienen.

Er gaan dit jaar beduidend minder leerlingen van het vwo naar de universiteit, volgens de jongste cijfers slechts 61% tegenover vorig jaar 81%. De toestroom van vwo'ers naar het hbo is navenant toegenomen. Hoe verklaart de staatssecretaris dit? Hoeveel bespaart hij nu er 20 procentpunt minder leerlingen naar de universiteit gaan? Uit welke sociale milieus zijn de vwo'ers die niet naar de universiteit gaan, afkomstig?

Ik zie het lampje knipperen, dus ik stel nog enkele losse vragen. Hoe gaat het met de uitvoering van de nieuwe gewichtenregeling? Kortheidshalve verwijs ik naar de inbreng van de heer Jungbluth op dit punt. In de motie van de leden Tichelaar, Lambrechts en Vergeer wordt de toezegging van de minister-president bij de algemene beschouwingen aan mijn fractievoorzitter Marijnissen nader uitgewerkt. Ik hoop van de minister en de staatssecretaris daarop een positieve reactie te krijgen.

De **voorzitter**: Dan is nu het woord aan de heer Balemans van de VVD-fractie. Pardon, mijnheer Tichelaar, ik had u niet gezien. Dat overkomt u niet vaak.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Voorzitter, er is blijkbaar echt iets met u aan de hand.

Mevrouw Vergeer legt een relatie tussen het dalende aantal studenten bij universiteiten en de uitgaven. Ik zie die relatie niet direct. Die vwo'ers gaan dan toch wel naar het hbo?

Mevrouw **Vergeer** (SP): Het hbo duurt korter. Indien deze leerlingen kiezen voor het hbo in plaats van voor een bachelor en een master op de universiteit, dan is de overheid goedkoper uit. Dat lijkt mij echter niet de bedoeling van ons onderwijsbeleid. Deze leerlingen kiezen voor het hbo omdat zij bang zijn om financiële problemen te krijgen door de invoering van de leerrechten en de dreigende hoge collegegelden. Zij durven niet de gok te wagen, zo hoog mogelijk in te zetten en naar de universiteit te gaan. Zij kiezen voor het hbo uit voorzichtigheid, wat ik heel erg jammer vind omdat zo heel veel talenten niet worden benut. Voor de overheid is het goedkoper want het hbo duurt vier jaar en de universiteit vijf en soms zes jaar.

Uit zijn reactie begrijp ik dat de heer Visser mij gaat steunen.

De **voorzitter**: Uw tijd is om.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Hij zegt dat zij nog kunnen switchen, maar dat moeten zij volgens hem uit eigen zak betalen. Ik dank hem voor zijn inbreng van afstand.

□

De heer **Balemans** (VVD): Voorzitter. Vandaag spreken wij over de eerste en laatste begroting van het kabinet-Balkenende III. Het is ook mijn laatste begrotingsbehandeling. Aan de vooravond van de verkiezingen is het daarom goed om niet alleen vooruit te kijken naar 2007 maar ook terug te kijken op de wijze waarop de minister de afgelopen vier jaar en de staatssecretaris de afgelopen vier maanden hun ambt hebben bekleed.

Het onderwijs heeft bewogen jaren achter de rug, met hoogte- en dieptepunten. Er is veel gebeurd. In de beginjaren was er een graaicultuur, die tot uitdrukking kwam in de salarissen en vergoedingen van topambtenaren. Ook de moord op Hans van Wieren, conrector op een school in Den Haag, was een dieptepunt. Deze trieste gebeurtenissen waren wel de directe aanleiding tot respectievelijk de reorganisatie van het ministerie van OCW, de discussie over veiligheid in het onderwijs en het beter laten aansluiten van het onderwijs bij de leerlingen. Dat is positief nieuws dat voortkomt uit de drama's die zich hebben voltrokken.

In de afgelopen jaren is het onderwijs geconfronteerd met veel veranderingen, waar men soms enthousiast over was en soms niet op zat te wachten. Voor mijn fractie is het uitgangspunt in alle debatten geweest dat er zo veel mogelijk maatwerk moest worden geleverd, onder het motto: het onderwijs is er voor de kinderen en niet omgekeerd. In dat kader is de lumpsum ingevoerd, is de basisvorming afgeschaft, is de tweede fase grondig herzien, is het onderwijsachterstandenbeleid vormgegeven op basis van feitelijke achterstanden en niet langer op grond van etniciteit en is het beroepsonderwijs van vmbo tot hbo in een stroomversnelling van veranderingen gekomen. Met het einde van deze regeerperiode in zicht, zal ook op de valreep de voor- en

naschoolse opvang eindelijk geregeld kunnen worden. Er zijn echter ook zaken die onvoldoende uit de verf zijn gekomen. Het lerarentekort hangt als een zwaard van Damocles boven het hoofd van het onderwijs. Het probleem van de drop-outs is een gordiaanse knoop gebleken, die de afgelopen jaren door het kabinet onvoldoende ontward kon worden. Hoewel de materie weerbarstig is, moeten wij wel constateren dat er onvoldoende resultaten zijn geboekt.

Vorige week hebben wij uitgebreid gesproken over de leraar. Onderwijs aan onze kinderen kan niet zonder een gedreven en goed opgeleide professional. De leraar is, wat de VVD-fractie betreft, de spin in het web van kennisoverdracht aan onze kinderen. Carrière maak je voor de klas en niet in het management. Dat staat in het verkiezingsprogramma van de VVD, maar ook veel andere partijen spreken hier in andere bewoordingen in hun verkiezingsprogramma's over. Hoogopgeleide leraren, die behouden hadden kunnen blijven voor het onderwijs, verdwijnen toch in het management. Dat is ook wel begrijpelijk, aangezien er soms ook, vanuit het individuele perspectief van de leraar gezien, behoefte bestaat aan wat meer financiële adem in de loop van hun leven. In dit opzicht was de VVD dan ook zeer verbaasd over het onderzoek van de Hay Group. Die constateert in een gisteren bekendgemaakt onderzoek, dat het wel goed gaat met de leraarsalarissen. Heeft de Hay Group er geen enkel besef van wat het betekent om als docent op een achterstandsschool met veertienjarige kinderen met gedragsproblemen te werken? Ik wil graag dat de minister een reactie geeft op dit rapport.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Hebt u het rapport ook zelf gelezen? Dan zou u wellicht minder vragen hebben. In het onderzoeksrapport staat dat de beginsalarissen niet afwijken en dus geen probleem vormen, maar dat wisten wij al. In het onderzoek wordt echter volkomen voorbijgegaan aan het gegeven dat leraren maar heel weinig kunnen doorgroeien. Volgens mij is dat de crux van dit onderzoek. Ik ben benieuwd of u dat er ook uit hebt gehaald, want dan had u nu al wat meer afstand van het onderzoek kunnen nemen.

De heer **Balemans** (VVD): Volgens mij neem ik ook afstand van het onderzoek. Ik ben juist kritisch over de uitkomst ervan, namelijk dat het allemaal wel meevalt. Afgelopen donderdag nog hebben wij geconstateerd dat er wel degelijk een slag moet worden geslagen, en die wil ik ook graag slaan. Daarom verbaas ik mij over de resultaten van het onderzoek van de Hay Group. Kan de minister een reactie geven op de bevindingen? Ik kreeg de indruk dat dit onderzoek was uitgevoerd vanachter een bureau en niet op de werkvloer.

Bij de start van het kabinet-Balkenende I was bekend dat wij vanaf 2008 bijna de helft van het docentenkorps met pensioen zouden zien gaan. De zorg van mijn fractie is steeds geweest dat wij op deze uittocht niet goed zouden zijn voorbereid. Hebben onze kinderen in 2008 wel een leraar voor de klas staan? Hoe staat het met de verzoeken die de Kamer heeft gedaan voor het boventallig aanstellen van leraren? Graag wil ik van de minister een reactie. Wij moeten ervoor zorgen dat wij die mensen straks niet kwijt zijn, want dan hebben wij echt een probleem.

Het klinkt goed in een tijd van verkiezingen als je roept dat schoolboeken gratis moeten zijn. Ik geloof oprecht dat iedereen dat doet met de beste intenties. Dit onderwerp komt elk jaar in augustus terug op de agenda of in de kranten. Ik heb echter altijd geleerd: voor niets gaat de zon op, en voor de rest moet je betalen. Dat geldt dus ook voor gratis schoolboeken. Als wij het geld daarvoor uit de begroting van OCW halen, betekent dit dat wij minder geld over hebben voor andere zaken. Wij moeten dus keuzes maken. Nu is politiek gewoon een kwestie van keuzes maken, maar laten wij ons niet nu al op een keuze vastleggen, terwijl wij nog niet volledig in beeld hebben hoe wij op andere manieren de kosten omlaag kunnen brengen zonder dat dit gaat drukken op de overheidsbegrotingen, want een overheidsbegroting wordt door alle belastingbetalers betaald. Uitgaande van het traditionele schoolboek valt er best nog wat te zeggen over de onderhandelingstactieken van scholen ten aanzien van de marges van uitgevers. Als je met boekenfondsen gaat werken en boeken gaat verhuren, dan kan dat ook tegen een deel van de kostprijs van een boek. De overheid die boeken gratis maakt, is bezig met het spekken van de kas van uitgeverijen. Als de overheid commerciële bedrijven subsidieert, is dat niet de fijne marktwerking waar mijn partij een groot voorstander van is.

De vraag is ook of wij wel uit moeten gaan van alleen maar dat traditionele schoolboek. Kijk nu eens echt hoe onze kinderen kennis vergaren en dingen leren. Het is ook al eerder genoemd door collega De Vries: het Comenius College in Hilversum is een fantastisch voorbeeld van hoe je op een creatieve manier ervoor kunt zorgen dat de kinderen kennis kunnen nemen van een heleboel lesmateriaal. Het Comenius College heeft aangesloten bij de leef-, denk- en werkwereld van de kinderen van deze generatie, die eraan gewend zijn, met internet te werken. Ik moet u heel eerlijk zeggen dat als ik naar mijn eigen kinderen kijk, dan kunnen die op de leeftijd van zeven jaar al meer met de computer dan ik mij ooit had kunnen voorstellen. Hoe dan ook, die methode past ook nog eens op de kleintjes, want met een subsidie van € 130.000 van Senter Novum zijn leraren en docenten aan de slag gegaan om lesmateriaal in samenwerking met de universiteit van Amsterdam innovatief vorm en inhoud te geven. Dat boek – het heeft te maken met het vak Natuur en Techniek – wordt binnenkort niet alleen volledig digitaal, maar ook gratis op internet gepubliceerd. Ik vind dat een goed initiatief.

Als je kijkt naar de verhouding tussen prijs en kwaliteit, is de kwaliteit gegarandeerd. Men zal uiteindelijk immers het lesmateriaal moeten bieden dat leidt tot het voldoen aan de kerndoelen. Anderzijds kun je voor een fractie van de boekenprijs iets publiceren. De schrijver/leraar hiervan heeft zelf gezegd dat het nog maar 1% van de totale kostprijs kost. Laat het 10% zijn, dan nog bespaar je als ouder op dat boek 90% van de kosten. Dat is meer dan winst en dat hoeft de overheid dan ook niet te betalen. Dat gaat gewoon heel makkelijk. Bovendien speelt mee dat je de inhoud kunt actualiseren op ieder moment dat je dat wilt. Dan kunnen dus de kinderen steeds met de laatste bekende fenomenen aan het werk zijn.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik hoorde de heer Balemans zeggen dat gratis schoolboeken overeenkomen met het spekken van de kas van de uitgevers. Daarmee gaat hij toch volledig voorbij aan het feit dat het ouders steeds meer kost om die boekenpakketten aan te

schaffen? Is dat voor de VVD-fractie geen zorg? Het laatste initiatief van de heer Balemans – ik heb het zelf ook genoemd – kan een bijdrage leveren, maar daarnaast zullen er voorlopig altijd nog boeken blijven die de ouders moeten kopen.

De heer **Balemans** (VVD): Daar heeft de heer De Vries voor een deel gelijk in. Ik kan mij inderdaad moeilijk voorstellen dat je een boek als de Bosatlas op internet zet en die gaat uitprinten. Dat kost je een vermogen aan printercartridges en het is onhandig vanwege het formaat van die atlas. Feit blijft echter dat er nu winsten worden gemaakt op schoolboeken door de commerciële uitgeverijen. Dat is terecht, want men is commercieel, men biedt een product aan waar men winst op wil maken. Die marges kun je best een stuk naar beneden brengen, doordat je zo'n boek bijvoorbeeld op internet zet. Dat gaat tegen een fractie van de prijs die je voor een boek betaalt in de winkel. Dat weet u net zo goed als ik. Per saldo betekent dat dus ook dat de kosten voor de ouders substantieel lager kunnen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik constateer dat de VVD-fractie principieel tegenstander is van het gratis verstrekken van schoolboeken aan kinderen.

De heer **Balemans** (VVD): Nee, dat is een conclusie die u ten onrechte trekt. Wat ik zeg is iets anders. Als ik naar de huidige stand van zaken kijk en als ik nu moet beslissen om het bedrag van 200 tot 400 mln. waarover gesproken wordt, door de overheid te laten betalen, dan ben ik alleen maar de beurs van de uitgeverijen aan het spekken. Ik zeg: laten wij pas op de plaats maken. Laten wij kijken wat er voor andere mogelijkheden zijn om die kostprijs naar beneden te brengen. Wij hebben het eerder gehad over boekenfondsen en over de aanbieding van boeken op internet. Ik begrijp ook wel dat dat ten koste gaat van de uitgevers, maar het is wel ten faveure van ouders en kinderen. Dan kost het de overheid heel wat minder geld.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik heb steeds begrepen van uw fractievoorzitter dat u graag met het CDA wilt doorregeren in de volgende periode. Wat gaat u doen als het CDA met een zware claim op dit punt komt in de kabinetsformatie?

De heer **Balemans** (VVD): Ik heb wellicht een teleurstellend antwoord op deze vraag. In augustus heb ik mijn partij laten weten dat ik de Tweede Kamer na deze verkiezingen zal verlaten. Ik zal dit daarom ook overlaten aan de dan zittende fractie van mijn partij.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Mag ik u vragen om te kijken in het hoofd van uw fractievoorzitter? Wat zal hij doen met zo'n claim van het CDA? Wij hebben vandaag geprobeerd om het CDA aan onze zijde te krijgen en daarop het antwoord gekregen dat dit wel goed komt bij de formatie.

De heer **Balemans** (VVD): Als ik in het hoofd van de heer Rutte kruip, krijgt hij wel een heel dik hoofd. Ik ben niet van plan om over het einde van mijn Kamerperiode heen te kijken. Ik moet u daarom teleurstellen. Ik kan deze vraag niet beantwoorden. Dat is echt aan de volgende fractie en aan degenen die deelnemen aan die onderhandelingen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): U doet hier wel duidelijke uitspraken die ook over de volgende periode gaan, namelijk dat u dit geen zinvol plan vindt en dat u een andere manier wilt vinden. Van uw huidige en mogelijk toekomstige coalitiepartij hebt u daarnet gehoord dat die dit een heel belangrijk punt vindt. Daarom wil ik toch graag van u weten hoe hard u zich op dit punt opstelt.

De heer **Balemans** (VVD): Ik meen dat ik duidelijk genoeg ben geweest. Ik ben niet ten principale tegen gratis schoolboeken. Ik zeg alleen dat wij nu een pas op de plaats moeten maken als het erom gaat de schoolboeken gratis te maken terwijl wij nog niet alle alternatieven hebben bekeken om de kostprijs omlaag te brengen zonder dat de overheid dat zou moeten ophoesten. Dat is ook helemaal niet zo erg. Wij spreken over het schooljaar dat op 1 augustus volgend jaar begint. Waarom moeten wij dan zo veel haast maken om 350 tot 400 mln. bij de begroting van Onderwijs weg te halen, terwijl wij met een beetje slim nadenken en alternatieven zoeken misschien op een veel lagere kostprijs kunnen uitkomen? Dan besparen wij trouwens ook de belastingbetaler veel geld.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik begrijp niet dat u zegt dat al dat geld ten goede komt aan educatieve uitgeverijen wanneer wij nu dit besluit zouden nemen. Wanneer wij het geld aan de scholen geven in de vorm van een lumpsum, krijgen zij daarover het beheer. Dat kan ook een kostenverlagend effect hebben omdat de scholen met het geld dat zij krijgen zullen moeten proberen maximaal rendement te behalen. Dat is ook een van de redenen geweest voor een aantal grote onderwijsorganisaties om erop aan te dringen dat het op die wijze moet.

De heer **Balemans** (VVD): Bij beschouwing van de wetten van de economie zien wij vaak dat toekenning van geld door de overheid ertoe leidt dat mensen niet meer op de kleintjes letten, maar gewoon het geld gebruiken. Ik ben er een groot voorstander van dat wij toch op die kleintjes blijven letten, maar ook op de grote uitgaven. De overheid kan best geld uitgeven aan een aantal goede zaken, maar wel met behoud van kwaliteit en tegen zo laag mogelijke kosten.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Door geld in lumpsum te steken voor het voortgezet onderwijs, leggen wij juist een veel grotere verantwoordelijkheid bij de scholen om ook binnen de kaders van de budgetten te gaan werken, terwijl de rekening nu onbeperkt bij de ouders terechtkomt.

De heer **Balemans** (VVD): Dat is niet de vergelijking die wij moeten maken. De vergelijking is nu 400 mln. op tafel leggen om schoolboeken gratis te maken of nog eens verder kijken welke kostenbesparingen wij kunnen bereiken om op een substantieel lager bedrag uit te komen. Mijn partij kiest dan voor het laatste, omdat dat voor de ouders geen verschil maakt maar voor de economie en voor de overheidsfinanciën een slok op een borrel scheelt. Dat geld kunnen wij dan weer gebruiken om andere mooie zaken te realiseren in het onderwijs.

Balemans

Ik heb begrepen dat de subsidie voor het initiatief van het Comenius College afloopt. Is de minister bereid om na te gaan wat zij nog kan doen om dit verder te stimuleren en zal zij dat ook doen? Dit kan op haar begroting een flinke besparing opleveren.

Over het beroepsonderwijs heeft de BVE-Raad recentelijk een aantal brieven op poten geschreven, met harde woorden aan het adres van de staatssecretaris. Dan gaat het om de drastische bezuinigingen die ten koste zouden gaan van de leerlingen. De staatssecretaris heeft aangegeven dat bij het stijgend aantal deelnemers alleen het variabele deel, dus de personeels- en materiaalkosten, wordt vergoed, maar niet andere kosten, zoals compensatie voor de huisvesting. Stel dat zich een explosieve groei van het aantal deelnemers in dat geheel voordoet. Dat kun je verwachten. Het variabele deel vergoed je dan, maar eens komt de kritische grens in zicht. Op een gegeven moment is een gebouw vol. Als een klas vol is, dan is die vol. Als er incidenteel huisvestingsproblemen ontstaan, verzoek ik de minister samen met de desbetreffende instelling te zoeken naar een adequate oplossing, zodat de leerling niet in de kou komt te staan, want dan zijn wij verkeerd bezig.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Voorzitter. Ik kom op de leraren terug. De heer Balemans sprak daar behartigenswaardige woorden over. Zijn fractievoorzitter, de heer Rutte, heeft dat ook gedaan bij de algemene beschouwingen. Hij had het over de noodzaak te komen tot differentiatie aan de bovenkant. De heer Balemans is waarschijnlijk met mij van mening dat daarvoor extra geld nodig is. De heer Rutte sprak zelfs over urgentie wat dat betreft. Kan mijn fractie op de steun van de VVD rekenen bij het bezien of wij een eerste stap kunnen zetten door het inzetten van 100 mln.?

De heer **Balemans** (VVD): De overwegingen in het amendement van mevrouw Lambrechts zijn sympathiek, maar de financieringsbron van het Provinciefonds is niet de eerste voorkeur van mijn fractie. Ook in provincieland moet veel gebeuren. Ik heb dus grote moeite met die dekking.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Het vermogen van het Provinciefonds stijgt jaarlijks met bijna 200 mln. Dat wil zeggen dat 200 mln. niet wordt uitgegeven. Het leidt tot een jaarlijkse toename van het vermogensaandeel van de provincies. Als wij daar 100 mln. van afhalen voor dit ontzettend goede doel, dan hebben wij toch een heel goede dekking gevonden? Ik weet zeker dat de provincies er zelf ook heel blij mee zijn. Zij kunnen dat niet doen. Wij kunnen dat wel doen. Iedereen is dus blij.

De heer **Balemans** (VVD): De provincies gaan bij mijn weten niet over leraren, maar ook de provincies staan de komende jaren voor enorme opgaven. Ik ben dus niet gelukkig met de dekking van het amendement. Strikt genomen, is de dekking solide, maar mijn kritiek richt zich op het feit dat de dekking bij het Provinciefonds wordt gevonden. Daar heeft mijn fractie moeite mee.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Wat zijn de mooie woorden van de VVD dan waard? Bijna de helft van het betoog van de fractievoorzitter van de VVD ging over de noodzaak om de leraar als leraar carrière te laten maken. Er moet sprake zijn van vak- en functiedifferentiatie naar boven toe. Wat is dat dan waard? Er ligt nu een goede dekking, maar de heer Balemans aarzelt een beetje. Is hij bereid om er nog een keer naar te kijken?

De heer **Balemans** (VVD): In ons verkiezingsprogramma staat dat wij de onderwijsuitgaven substantieel willen verhogen. Het totale bedrag wordt vooral ingezet voor een verbetering van de positie van de leraar. Kijkend naar het amendement zou ik de vraag van mevrouw Lambrechts met een wedervraag willen beantwoorden. Misschien wil zij nog een keer naar die dekking kijken.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Dat heb ik al heel goed gedaan. Daarom ligt het amendement er ook. De motie die wij er bij de algemene beschouwingen over hebben ingediend, trekken wij in, omdat wij de pijn daarvan wel konden voelen. Het is niet zo zinvol om geld via de lumpsum van scholen weg te halen, want dat is een beetje vestzak broekzak. Ik heb heel goed gekeken waar momenteel ruimte niet wordt benut. Ik weet geen betere dekking. Als de heer Balemans een beter voorstel heeft, hoor ik dat graag, maar de aangegeven ruimte wordt niet benut. Wij hebben dat geld keihard nodig voor een andere doelgroep, namelijk de leraren.

De heer **Balemans** (VVD): Ik heb de indruk dat het geld ook keihard nodig is binnen het Provinciefonds de komende jaren. Wij verschillen van mening over hoe het geld binnen het budget van het Provinciefonds moet worden ingezet. Misschien wil mevrouw Lambrechts toch nog een keer kijken naar de dekking.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Wat is de portee van die vraag? Stel dat ik met een andere dekking kom, doet de heer Balemans dan wel mee?

De heer **Balemans** (VVD): Wie weet. Ik heb moeite met de dekking via het Provinciefonds. In het verkiezingsprogramma van de VVD wordt overigens behoorlijk veel extra geld uitgetrokken voor onderwijs. Wij geven ook precies aan waarvoor dat geld is bedoeld. Het geld is voor de leraar. Ik praat wat dat betreft dus over een nieuw regeerakkoord over een x aantal maanden.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Kunt u toch iets meer expliciteren wat uw bezwaar is? Het geld wordt niet zomaar uit het Provinciefonds gehaald, maar uit de reserves van het fonds. Het is dus geld dat nu op de plank ligt. Een betere dekking kun je je toch niet voorstellen? Wat is nu het probleem?

De heer **Balemans** (VVD): Ik heb aangegeven dat de dekking op zichzelf solide is, maar ik heb erbij gezegd dat ik zie dat de provincies in de komende jaren voor gigantische uitdagingen komen te staan, zodat zij hun reserves heel hard nodig hebben.

Als ik heel eerlijk ben, moet ik zeggen dat het wetenschapsbeleid eigenlijk nauwelijks uit de startblokken is gekomen. Nederland Kennisland is schone schijn en de tijden van Nederland als toonaangevende natie, als wetenschapsnatie, als natie die Huygens en Van Leeuwenhoek heeft voortgebracht en die Descartes naar dit land wist te lokken, zijn allang vervlogen. Wij zijn teleurgesteld over de resultaten in de afgelopen kabinetsperiode, en dit is een understatement. Na vier

jaar is er nog steeds dezelfde opgave, na vier jaar zijn er naar goed Haags gebruik vooral veel adviezen uitgebracht en veel speciale commissies geweest, zoals de commissie-Wijffels, de commissie-Chang en het strategisch plan van NWO. Ik besef dat de oorzaak niet altijd bij het kabinet te vinden was, wij maken ook het hoger onderwijs zelf een verwijt: daar heeft men ook vaak genoeg op de handen gezeten. Dit verwijt treft niet alleen het hbo en de universiteiten, maar vooral de bestuurders en de koepel. Als de discussie over iets anders dan meer geld ging, staakten de stemmen en kon er geen voortgang worden geboekt. De politiek zal deze impasse moeten durven doorbreken; je kunt niet zeggen dat een onderwerp als kenniseconomie urgent is en tegelijkertijd ouderwets blijven polderen tot je een ons weegt. Het gaat op z'n elfendertigst; dit gezegde stamt overigens uit de tijd van de Republiek, toen de Friese afgevaardigden in de Staten geen besluit mochten nemen zonder consultatie van de elf steden en de dertig grietenijen. Bij het optreden van de universiteiten en de VSNU lijkt het alsof deze tijden zijn weergekeerd.

In 2004 en in 2005 heeft de VVD-fractie in moties gevraagd om een tussenrapportage over de lectoren. Deze rapportage zou de Kamer in oktober 2006 bereiken, voordat er extra geld zou worden uitgedeeld. Deze rapportage is er nog niet, terwijl er in de begroting voor 2007 wel geld voor gereserveerd is. Dit lijkt mij in strijd met de afspraak hierover met de Kamer en ik vraag de staatssecretaris dan ook, dit eens heel duidelijk uit te leggen. Ik wil niet dat er geld wordt uitgegeven voordat wij de tussenrapportage gezien en beoordeeld hebben.

Mevrouw **Vergeer** (SP): U zegt dat wij flink moeten investeren in de kenniseconomie en u zegt dat het kabinet ondanks de commissie-Chang, ondanks de AWT en ondanks allerlei andere adviezen om meer te investeren in onderwijs, wetenschap en onderzoek op dit terrein niets gepresteerd heeft. Mag ik u erop attent maken dat het allemaal staatssecretarissen van VVD-huize zijn die dit dossier hebben behandeld? Eerst mevrouw Nijs, daarna de heer Rutte en nu de heer Bruins.

De heer **Balemans** (VVD): De heer Bruins is pas vier maanden staatssecretaris, maar volgens mij is de minister verantwoordelijk voor het wetenschapsbeleid. En overigens heeft de VVD-fractie in de afgelopen kabinetsperiode een substantieel aantal voorstellen gedaan voor jonge onderzoekers, over het octrooibeleid en een andere vorm van bekostiging met een periode van vijf jaar. Ik denk dus dat wij toch wel pogingen hebben gedaan om het schip vlot te trekken.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Ik constateer dat met name de VVD-staatssecretarissen die met hoger onderwijs en met de besturen en de instellingen te maken hadden, er niets van terechtgebracht hebben. En zoals u trouwens zelf al aangaf, heel veel geld komt niet bij de docenten terecht en wordt niet aan het onderwijs zelf besteed, maar aan de bureaucratie en de overhead. De inspectie is op mijn verzoek bij een hogeschool gaan kijken om hieraan een einde te maken, wat is uw bijdrage geweest?

De heer **Balemans** (VVD): Ik hoef maar te verwijzen naar alle voorstellen die mijn fractiegenoot Visser in de afgelopen jaren gedaan heeft. Ik weet niet of hij u daarbij altijd aan zijn zijde heeft gevonden, ik waag dat te betwijfelen. Maar hier gaat het ook niet om. Ik heb gezegd dat het wetenschapsbeleid in de portefeuille van de minister zit, maar ik spreek de minister hier niet op aan, ik spreek het kabinet hierop aan. Het gaat niet om de politieke kleur van een kabinet. Het gaat erom welke plannen wij vier jaar geleden hebben gemaakt en wat daarvan is terechtgekomen. Dan maak je de balans op, heel eenvoudig. Ik heb dat in mijn debatten altijd gedaan zonder oog te hebben voor partijpolitieke belangen en zonder mijn eigen staatssecretarissen, wie zij ook zijn geweest in de afgelopen jaren, uit de wind te houden. Als ik kritiek heb, geef ik kritiek.

Mevrouw **Vergeer** (SP): In de voorstellen die door de VVD zijn gedaan, gaat het er vooral om dat de wetenschappers worden afgerekend op prestaties. U weet ook heel goed hoeveel extra bureaucratie dat oplevert. Andere sprekers hebben er al aan gerefereerd. Laten wij de wetenschappers de vrijheid, de ruimte en het geld geven om het zelf te doen. Zij weten wat het beste is. Maar nee, u wilt allerlei prestatiecontracten. Dan moeten er weer extra managers worden aangesteld om dat allemaal waar te maken.

De heer **Balemans** (VVD): Wat mevrouw Vergeer zegt, is klinkklare onzin. Kijk naar Amerika. Nergens is in wetenschappelijke kring de prestatiedruk zo hoog. Maar waarom gaan dan alle jonge Nederlandse toptalenten naar Amerika om daar te werken? Dat heeft niks met bureaucratie te maken. Sterker, hoe competitiever je bent ingesteld, hoe meer je moet oppassen dat je niet verzandt in bureaucratie, want dan snijd je uiteindelijk in je eigen vlees. Ik geloof uw stellingname voor geen centimeter.

De heer **Jan de Vries** (CDA): De CDA-fractie is iets minder negatief gestemd over de kwaliteit van ons wetenschappelijk onderzoek. Wij scoren wel degelijk relatief goed in de internationale rankings. Bent u met de CDA-fractie van mening, in het verlengde van de commissie-Chang, dat wij geen verdere prestatiebekostiging moeten hebben in het wetenschappelijk onderzoek, zodat wij meer ruimte geven aan die wetenschappers om zelf te excelleren en er minder bureaucratie nodig is om het onderzoek tot stand te laten komen?

De heer **Balemans** (VVD): Ik verwerp de stellingname dat meer prestatiedruk leidt tot meer bureaucratie. Dat is niet waar. Kijk naar Amerika. 80% van mijn eigen vriendenkring is inmiddels vertrokken naar het buitenland en heeft daar hoogleraarposten en onderzoekposten. Waarom is er geen enkele Nobelprijswinnaar van Nederlandse origine die hier een toonaangevend lab leidt? Waarom moest mijn eigen zus na haar promotie vertrekken naar Duitsland om daar de vrijheid en de ruimte te krijgen om fundamenteel en wetenschappelijk onderzoek te doen? Ik wil al die mensen graag in Nederland houden, zodat wij hier topprestaties leveren, zodat de Descartes van deze wereld weer naar Nederland komen en niet de Huygens en de Van Leeuwenhoeks naar het buitenland vertrekken.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik constateer dat de VVD-fractie door een nog verdergaande prestatie-

De heer Jungbluth (GroenLinks)

© M. Sablerolle – Gouda

bekostiging in het wetenschappelijk onderzoek dat denkt te bereiken, ten onrechte.

De heer **Balemans** (VVD): Die constatering en met name de woorden ''ten onrechte'' verwijs ik naar het rijk der fabelen.

Ik heb nog een opmerking over een amendement dat ik vorig jaar bij de begroting heb ingediend – dat kon overigens rekenen op unanieme steun in de Kamer – ten behoeve van de organisatie FODOK en de leesbevordering voor kinderen met een auditieve beperking. Dat amendement was incidenteel, maar er lag een opdracht bij om dat structureel te regelen in de komende begrotingen. Ik heb het niet kunnen vinden in de begroting van dit jaar. Kan de minister aangeven waar het hele FODOK-verhaal en de financiering daarvan zijn terug te vinden in de begroting? Of moet ik alsnog komen met een nieuw amendement? Ik hoor al zachtjes klinken ''dat hoeft niet''. Dan ben ik gerustgesteld, maar ik hoor formeel graag het antwoord dat het wel goed wordt geregeld, ook voor de komende jaren. Die kinderen hebben ook recht op een goede maatschappelijke en schoolcarrière.

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): Ik heb een vraag naar aanleiding van de motie van de fractievoorzitter van de VVD over de taaltoets voor peuters. Die motie heeft hier een meerderheid gekregen. Ik heb het bange vermoeden dat die meerderheid berust op onderlinge misverstanden. In de toelichting op die taaltoets sprak hij over peuters die zich onvoldoende in het Nederlands kunnen uitdrukken. Tegelijkertijd sprak hij over peuters die in hun taalontwikkeling gestoord zijn. Volgens de eerste definitie liggen alle peuters in de Verenigde Staten achter in hun ontwikkeling, want zij spreken onvoldoende Nederlands. Volgens de tweede definitie zijn kinderen die in hun moedertaal een ontwikkelingsstoornis vertonen, niet geholpen met datgene wat voor- en vroegschoolse educatie te bieden heeft. Zij hebben iets specialistischers nodig. Heb ik gelijk met mijn observatie dat de Kamer in meerderheid heeft gekozen voor iets wat eigenlijk uit onmogelijke compromissen bestaat?

De heer **Balemans** (VVD): Ik vond de opmerking over Amerika zeer spitsvondig. De bedoeling van de motie is – volgens mij is dat ook in het debat aan de orde geweest – dat, als je constateert of het vermoeden hebt dat er sprake is van een achterstand in ontwikkeling, bijvoorbeeld de taalontwikkeling, alle zeilen bijgezet moeten worden om die achterstand zo snel mogelijk en zo goed mogelijk aan te pakken. Daar zijn verschillende mogelijkheden voor. Ik wil overigens niet een exclusieve toets op bijvoorbeeld een maandagochtend. De ontwikkeling moet een aantal keren getest worden om te kunnen beoordelen welke progressie een kind heeft doorgemaakt. Verder moeten kinderen in staat worden gesteld om die toets zo vroeg mogelijk te doen. Wij weten allemaal dat er wel eens wat probleempjes zijn. Toen mijn eigen dochter op driejarige leeftijd een gehoortest moest doen, had zij daar absoluut geen zin in en verziekte zij die test. Daarop zei de consultatiebureau-arts tegen mij: kom over drie maanden maar terug, dan doen wij het nog een keer. En toen ging het goed. Ik bedoel maar te zeggen dat zo'n toets ook te maken heeft met het volgen, het bevorderen van progressie en het aanpassen van methoden. Meten is ook weten. Het gaat niet altijd om dat ene exclusieve moment.

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): Dan concludeer ik dat wij het onderling eens zijn over de noodzaak dat peuters met een ontwikkelingsachterstand in hun moedertaal hulp behoeven. Uw fractievoorzitter heeft echter een toelichting gegeven die ging over communicatie in het Nederlands. Volgens mij is menigeen daarom achter die motie gaan staan, terwijl die vervolgens leidt tot een verplichting die helemaal niet nodig is.

De heer **Balemans** (VVD): Het gaat om het helpen van die kinderen. Op het moment dat je constateert dat er een probleem is in de eigen moedertaal, of dat nou Zweeds, Sri Lankaans of Marokkaans is, kun je ook moeilijkheden verwachten bij het leren van Nederlands. Het lijkt mij evident dat je daar oog voor hebt.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): In aansluiting hierop heb ik nog een korte vraag. De formulering van de motie was vrij precies. Daarin werd gesproken over een screening en niet over een toets. Ik hoor u nu spreken over de verplichte toets, terwijl in de motie wordt gevraagd om te onderzoeken of wetgeving wel nodig is. Uw fractievoorzitter sprak hier echter ook over tijdens de algemene beschouwingen en nu zie ik dagelijks krantenkoppen tegen die verplichte toets. Om verwarring naar buiten toe te voorkomen, is het misschien goed om af te spreken dat wij ons houden aan de tekst van de motie.

De heer **Balemans** (VVD): Ik geef mevrouw Hamer helemaal gelijk en ik zal op mijn woordkeuze letten.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik weet niet precies wat dit betekent.

De heer **Balemans** (VVD): Het woord ''screening'' staat in de motie.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mij gaat het erom waar het verplichte karakter nu eigenlijk precies naar uitgaat. Dat is mij nog steeds niet duidelijk. Willen wij dat driejarigen allemaal naar het consultatiebureau komen? Dat zou je verplicht kunnen stellen. Ik zeg niet dat ik

daarvoor ben; het is meer een gedachte. Wij kunnen ook stellen dat een van de dingen die op het consultatiebureau gebeuren, de taaltoets of de screening is. Dat maakt wel verschil. In het ene geval is het een verplichting die zich richt op het meten van het taaleigen en de wijze waarop het kind daarmee omgaat. In het andere geval is er sprake van een veel breder pakket van consultatie, advisering en, als dat nodig zou zijn, doorgeleiding. Dat vind ik nog onduidelijk in het licht van de motie.

De heer **Balemans** (VVD): Ik wil de Kamer geen onrecht aandoen, maar ik meen mij toch te herinneren dat hierover uitgebreid van gedachten is gewisseld bij de algemene beschouwingen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Was dat maar waar, dan zou ik hier niet staan! Ik heb daar een redelijk actieve bijdrage aan geleverd.

De heer **Balemans** (VVD): U neemt altijd actief deel aan debatten, iets wat ik zeer waardeer. Ik kan de vraag op dit moment echt niet beantwoorden; ik zal het uitzoeken en erop terugkomen.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik heb er behoefte aan om te zeggen, waar mijn fractie haar handtekening onder heeft gezet. Het gaat niet om de verplichting van het consultatiebureau, het gaat zelfs niet om de verplichting van de screening, de verplichting komt pas om de hoek op het moment dat de taalachterstand is geïdentificeerd en het kind wordt doorverwezen naar de vve. Wel staat in de motie dat er onderzoek moet komen naar de vraag of er wetgeving moet komen voor het afnemen van een screening. Mijn fractie heeft daar haar handtekening onder gezet, en onder niets anders.

De heer **Balemans** (VVD): Het begint mij weer te dagen: u hebt gelijk.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Ik moest even nadenken over wat u tegen de minister hebt gezegd over het onderzoeks- en wetenschapsbeleid. Mijn fractie was daarover kritisch, maar uw bijdrage was spijkerhard, zowel in de richting van mensen die mogelijk hebben tegengewerkt, als in de richting van de minister. Wat is de politieke betekenis daarvan? U moet dan niet zeggen dat u in het vervolg op uw woordkeuze zal letten.

De heer **Balemans** (VVD): Ik heb in mijn bijdrage duidelijk aangegeven dat wij de laatste jaren niet veel hebben gezien op het gebied van onderzoeks- en wetenschapsbeleid. Die constatering hebben wij beiden gedaan. Mijn collega Arno Visser heeft op diverse momenten, al dan niet in samenwerking met u, initiatieven genomen. Wij zijn zeer teleurgesteld over wat dit kabinet op dit punt heeft bereikt. Wat verwacht u van een politiek oordeel? Dat lijkt mij in deze fase weinig zinvol.

De heer **Tichelaar** (PvdA): Als er nog een aantal jaren te gaan was, had u dat politieke oordeel wel.

De heer **Balemans** (VVD): Nee, dat heeft niets met een politiek oordeel te maken. Ik constateer dat er dingen hadden moeten worden ingezet en hadden moeten worden gerealiseerd. Dat had gekund, ware het niet dat in het spanningsveld tussen kabinet en veld niet veel vooruitgang is geboekt, waardoor wij niet zijn opgeschoten. Dat is niet goed voor Nederland, en voor de onderzoeks- en wetenschapsontwikkeling in dit land. Daarover ben ik teleurgesteld. Er ligt wat mij betreft een heel grote uitdaging voor een volgende bewindspersoon.

De heer **Tichelaar** (PvdA): U vindt dat kabinet en deze minister volstrekt onvoldoende beleid hebben gerealiseerd op het gebied van onderzoek en wetenschap.

De heer **Balemans** (VVD): Teleurstelling betekent dat je vindt dat het onvoldoende is geweest.

□

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): Voorzitter. Wij doen in deze vergadering niet onder voor elkaar in het belang dat wij hechten aan onderwijs, en de bedragen die wij daarvoor willen uittrekken. Dat zal de komende vijf weken wel niet minder worden! Mijn fractie is voorlopig kampioen als het gaat om het uittrekken van gelden voor onderwijs, waarmee fantastische dingen zijn te doen.

Maar ik wil het in dit debat vooral hebben over wat wij nú doen, met het geld dat er nú is. Daarbij neem ik een aantal problemen bij elkaar. Wij maken ons zorgen over voortijdig schoolverlaten. Wij maken ons zorgen over segregatie. Wij maken ons zorgen over het algemene onderwijspeil. Mijnheer Tichelaar heeft duidelijk gemaakt, hoeveel zorgen er zijn in de beroepskolom, met name de leerlingen die in het vmbo belanden. Mijn stelling is dat vrijwel al die problemen het vervolg zijn op een probleem dat ontstaat in het primair onderwijs, op de basisschool. Daar komt een grote groep leerlingen met relatief lage niveaus uitrollen. Daar zit de kern van het probleem. Wie in het basisonderwijs geen gelijke kansen creëert, ondergraaft niet alleen ons potentieel in kennis en in economie maar ook cruciale doelen als emancipatiebeleid, sociale cohesie en integratie. Zonder gelijke kansen zijn al die doelen niet overtuigend. Wie geen gelijke kansen heeft, zal dat andere verhaal ook niet kopen.

Onderwijskansen worden vooral gemaakt op de basisschool. Dat is de reden waarom wij daar ooit – en dan ga ik terug naar 1975 – 40% van alle leerlingen een extra bedrag meegaven. Achterstandsleerlingen kregen het gewicht 1.25. Dat was de basis voor onderwijsachterstandsbeleid of onderwijsvoorrangsbeleid. Sindsdien is de regeling voor de financiering regelmatig aangepast. Die aanpassingen zijn van zodanige aard, dat wij verleden jaar, toen wij het hadden over de laatste vernieuwing van de gewichtenregeling, dachten een forse stap vooruit te zetten. Ik ben echter bang dat ons ook overkomt wat de pabo-leerlingen overkomt als zij de rekentoets niet goed maken. Ik wil dat toelichten aan de hand van een regel die wij allen nog kennen: delen met breuken is vermenigvuldigen met het omgekeerde. Ik vrees dat wij die regel onvoldoende beheersen en dat wij daarom ons eigen beleid ondergraven.

De minister stelt met regelmaat dat de drempel in de facilitering is verlaagd naar 6%. Bij die 6% gaat het om hele leerlingen. Die moeten worden inverdiend met leerlingen die een gewicht krijgen van 1.4, die dus 0.4 extra meebrengen. In mijn berekening is 6:0.4 gelijk aan 6 x10:4 en dat is 15. Dus de 6%-drempel komt neer op een 15%-drempel. Je hebt 15 op 100 achterstands-

leerlingen nodig wil je het gewicht halen. Dit betekent dat de school niet wordt gefaciliteerd over de eerste 15, maar dat de school pas wordt gefaciliteerd over leerling nummer 16 en verder. Hoeveel achterstandsleerlingen telt ons land eigenlijk? Als wij die op 30% gokken, zitten wij er in de definitie niet ver vandaan. Als die 30% achterstandsleerlingen normaal verdeeld is over alle scholen, ontvangt exact de helft van alle leerlingen feitelijk faciliteiten. De helft van degenen die wij als achterstandsleerlingen definiëren ontvangt helemaal niets. Nu zijn de allochtone leerlingen relatief geconcentreerd. Die maken dus iets meer kans op een facilitering, meer dan de helft. De autochtone leerlingen zijn niet geconcentreerd in scholen. Daarmee is het grote verhaal over hoe wij de etnische factor uit de regeling hebben gehaald niet waar. De autochtone achterstandsleerlingen zullen ook in de nieuwe regeling onvoldoende aan bod komen. Daarmee raak ik een doelstelling van deze minister bij haar aantreden.

In tabel 4 op pagina 25 van de onderwijsbegroting is te zien dat het primair onderwijs in de komende vijf jaar maar liefst 538 mln. teruggeeft aan het ministerie van Financiën. Er gaat ruim 0,5 mld. minder naar het primair onderwijs, waarschijnlijk als gevolg van de daling van het natuurlijke aantal leerlingen. De minister kan zeggen dat dit niet de juiste manier is om het te berekenen, maar ik wijs erop dat een onderwijsvoorrangsfacilitering ook voor jaren wordt doorgevoerd in het primair onderwijs. De vraag is dan ook of wij geen beroep moeten doen op de gelden die wij kwijtraken door de natuurlijke terugloop in het leerlingenaantal. Dan kunnen wij tegemoetkomen aan de motie-Slob, waarin de regering wordt verzocht de drempel in het primair onderwijs te verlagen. Wat mij betreft wordt die drempel verlaagd tot nul, want alleen zo kun je voorkomen dat scholen kansarme leerlingen weigeren met de mededeling dat zij er geen geld voor krijgen. Dat is nu het geval. Het is nu voor kansrijke scholen voordelig om kansarme leerlingen te weigeren.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik kan niet helemaal overzien in hoeverre uw verhaal te maken heeft met wat ik vorige week aan de orde heb gesteld bij het lerarendebat. Sommige zijn bang dat zij het komende jaar al minder onderwijsachterstandsmiddelen krijgen. De minister heeft ons gezegd dat dit niet mogelijk is, omdat er een overgangsperiode is. Ik heb die scholen vervolgens gebeld, maar zij blijven beweren dat de middelen volgend jaar teruglopen. Komt dat door wat u ons nu voorspiegelt?

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): Ik vrees dat dit het gevolg is van een combinatie van beide kortingen op het budget. De korting waarover u het hebt, is een uitvloeisel van het verdwijnen van stedelijke gelden. Het geld voor de oude gebieden is nu grotendeels in vve gestopt. Het is ook mogelijk dat het in het project onderwijskansen zit. Dat loopt automatisch af. De betrokken scholen krijgen dus bericht van de gemeente dat dit geld niet meer komt. Mijn berekening van zojuist ging over de nieuwe gewichtenregeling, maar die heeft nog vrijwel geen enkele school gemaakt.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): De scholen zien wel een relatie met de gewichtenregeling.

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): Het is mogelijk dat de gemeentelijke gelden worden verdeeld naar analogie van het aantal achterstandsleerlingen. Aangezien het aantal gefaciliteerde achterstandsleerlingen in mijn ogen aanmerkelijk daalt, zouden die gelden ook kunnen dalen. Maar misschien moeten wij de minister vragen dit probleem te verduidelijken.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): U hebt nu al uw tijd hieraan gewijd. Maar ik heb nog geen echt voorstel gehoord. Ik neem aan dat u zelf ook een idee hebt hoe het beter kan. Het punt dat u nu aan de orde stelt en de vragen die daarbij horen, hebben wij ook in de commissievergadering gesteld. Waarom roepen zowel de grote steden als het platteland dat zij erop achteruitgaan? Dat is niet mogelijk met een gelijkblijvend budget en nog minder met een overgangsbudget. Welk voorstel doet u nu om het onderwijs beter in positie te brengen?

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): Het geld dreigt nu terug te vloeien naar het ministerie van Financiën als gevolg van de natuurlijke terugloop in de leerlingenaantallen. Volgens tabel 4 op bladzijde 25 is dat in de komende vijf jaar ruim 0,5 mld. Is het de opvatting van het Nederlandse volk dat wij minder moeten investeren in onderwijs omdat het aantal kinderen dat wordt geboren daalt? Ik denk van niet. Ik denk dat men dat geld daar wel degelijk voor over heeft. Het is waarschijnlijk in de orde van grootte die nodig is om de drempel uit de gewichtenregeling te halen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): U doet nogal stellige uitspraken. Kunt u de school noemen die een leerling heeft geweigerd vanwege de achterstand?

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): Nee, dat gebeurt nooit expliciet. Scholen delen alleen mee dat zij bepaalde dingen voor onderwijsachterstandsleerlingen niet in huis hebben, omdat zij weinig van die leerlingen hebben en ook geen faciliteiten voor dat doel ontvangen. Die toelichting moet ertoe leiden dat ouders een eigen keuze maken. De leerlingen worden er niet op geweigerd. Zo heb ik het niet gesteld.

De heer **Jan de Vries** (CDA): De heer Jungbluth stelde het wel zo scherp, maar hij nuanceert het nu. Ook in dit geval zou het goed zijn als hij de namen van de scholen noemt die op deze manier ouders ontraden om hun kind aan te melden op hun school. De inspectie kan die school daar dan op aanspreken.

De heer **Jungbluth** (GroenLinks): Dat doe ik niet. Ik kan alleen zeggen dat bij de toelating in deze sfeer wordt gesproken over achterstandsleerlingen.

□

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Mevrouw de voorzitter. Dit is de laatste begroting van dit kabinet en ook voor mij. Dit is een goed moment om terug te kijken, hier en daar vooruit te blikken en waar mogelijk nog wat losse eindjes vast te knopen.

Ongeveer een halfjaar geleden vroeg een journalist mij: heeft deze minister eigenlijk wel visie? Nu is het over het algemeen zo dat degenen die daarover het minst beschikken, heel gemakkelijk anderen beschuldi-

gen van het feit dat zij geen visie hebben. Maar goed, dit heb ik natuurlijk niet tegen die journalist gezegd. Ik heb gezegd: deze minister is inderdaad niet de minister van de grootse toekomstvisies, maar de vraag is of het onderwijs daarop zat te wachten.

Ik denk dat het antwoord op die vraag nee is. Het onderwijs zat en zit niet te wachten op ministers die met grootse visies en weinig geld, veel onrust en wanhoop veroorzaken. Het onderwijs zit te wachten op ministers die hen de ruimte voor hun visie willen geven en die bereid zijn om te vechten voor de noodzakelijke financiering en de randvoorwaarden die daarbij horen.

Op deze laatste begroting na – het maakt kennelijk toch echt verschil dat D66 niet meer in de regering zit – vind ik dat het goed gegaan is. Laat ik een paar wezenlijke punten noemen. Om te beginnen is de onderwijsbegroting in vier jaar tijd met bijna 4 mld. gegroeid, een stijging van 20%. Er is veel onderwijspersoneel bij gekomen; 9.000 mensen maar liefst, jammer genoeg te weinig hoog opgeleiden en te weinig bevoegden, maar wel veel meer handen in en om die klas. De motie-Dittrich biedt daarenboven nog ruimte voor 300 extra leraren boven formatief in het basisonderwijs en 600 doorstromers van basis naar voortgezet onderwijs. Ik ga ervan uit dat dit wordt uitgevoerd.

In 10 jaar zijn de middelen voor de onderwijshuisvesting verdubbeld en ook in deze periode is er nog 300 mln. bijgekomen. Het lesgeld is afgeschaft, het aantal zwakke scholen is gelukkig iets afgenomen en waar dit niet het geval is, zal er nu eerder worden ingegrepen. Er is een forse uitbreiding van voor- en vroegschoolse educatie geweest, een verdubbeling van het aantal brede scholen en als het goed is komen er hier nog duizend bij in de komende vier jaar.

Er is veel geïnvesteerd in de uitvoerbaarheid van het onderwijs, ik noem het studiehuis en de onderbouw van het voortgezet onderwijs, en in beleidsvrijheid en bestedingsvrijheid van de scholen. De medezeggenschap staat eindelijk goed op de rails, inclusief faciliteiten voor de ouders.

Verder mag niet onvermeld blijven dat de minister erin is geslaagd om de interne organisatie van het departement weer op orde te krijgen; geen onverkwikkelijke affaires en geen gouden handdrukken meer.

Kortom, voor al deze ontwikkelingen zijn de afgelopen jaren vruchtbare jaren geweest. Er zijn echter ook ontwikkelingen waar te weinig is bereikt, waar meer bereikt had kunnen worden en dus alles op alles moet worden gezet om die ontwikkelingen het hoofd te bieden. Ik noem allereerst het nog veel te hoge aantal drop outs. Weliswaar is er een kentering zichtbaar van 72.000 naar 57.000, maar dit aantal is natuurlijk nog steeds veel en veel te hoog. De Aanval op de uitval en het gevoel van urgentie dat uit dit aanvalsplan spreekt, zijn echt te laat op gang gekomen, pas in dit voorjaar. Dit had er twee jaar eerder moeten liggen. Dan hadden wij nu niet alleen een mooi plan gehad, maar ook al de positieve resultaten ervan. Ik zeg hier meteen bij dat dit vooral een verwijt is aan de vorige staatssecretaris van Onderwijs die maar moeilijk in beweging te krijgen was om regels en problemen aan te pakken die zichtbaar bijdroegen aan het hoge aantal schooluitvallers.

Het gevoel van urgentie is ook bij het lerarentekort niet groot genoeg. De aantrekkende economie zorgt er namelijk voor dat het maximumtekortscenario werkelijkheid dreigt te worden. Een grotere catastrofe is niet denkbaar. Alleen al het tekort voor het voortgezet onderwijs bedraagt vijfduizend leraren. Wie moet onze kinderen straks wiskunde geven? In dat licht zijn de sussende woorden in de begroting dat er geen tekort is, bijna ongepast. Een veeg teken is ook het eufemistische taalgebruik waarmee men probeert om het probleem van het lerarentekort weg te definiëren. Lesuren werden contacturen en contacturen werden LOL-uren, leraren op loopafstand. En die moeten nu weer onderwijstijduren gaan heten. Verder mag de leraar geen leraar meer heten, want hij blijkt al die onderwijsmedewerker te zijn geweest. Dit laat wel zien waar het gruwelijk fout zit: een echte leraar verzint zoiets niet. Eerst en vooral zal daarom de positie van de leraar versterkt moeten worden. Ik verwijs daarvoor naar het tienpuntenplan dat mijn fractie vorig jaar heeft uitgebracht. Veel daarvan heb ik gelukkig inmiddels in allerlei rapporten terug kunnen lezen.

Voor de discussie over de langetermijnperspectieven voor het speciaal onderwijs mag best wat tijd genomen worden, want het gaat natuurlijk wel ergens over. Ik begrijp echter niet waarom er van die duizend toegezegde extra zmok-plaatsen nog maar vierhonderd zijn gerealiseerd. Er zitten namelijk wel negentig kinderen thuis. Dat probleem had echt allang opgelost moeten zijn.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Toen uw partij nog in het kabinet zat, was u, samen met mevrouw Vergeer, een groot criticaster van de minister. Het valt mij op dat u nu, nu u in de oppositie zit, opeens heel mild bent over het onderwijsbeleid van het kabinet. Wat is er toch gebeurd?

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik zag het als mijn taak als volksvertegenwoordiger en lid van een coalitiefractie om de minister op te jagen en er zo hard mogelijk aan te trekken om er maar voor te zorgen dat het beter zou gaan met het onderwijs. Aan het einde van deze kabinetsperiode en aan het einde van mijn lidmaatschap van de Kamer wil ik terugkijken naar wat er allemaal is gerealiseerd. Ik wil daarbij evenwicht aanbrengen tussen de punten die ik goed vind en de punten waarop ik kritiek heb.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Met het einde in zicht bent u dus wat milder geworden. Vindt u dan niet dat uw fractie te vroeg uit het kabinet is gestapt? De onderwijsuitgaven gaan immers plotseling omlaag. Het viel mij verder op dat u de minister complimenteert met zaken die mis zijn gegaan in de periode dat uw fractie nog in de regering zat.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik ben blij dat u ook vindt dat het verschil maakt of wij wel of niet in het kabinet zitten.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik heb nooit ontkend dat het voor het onderwijs verschil uitmaakt of uw fractie wel of niet deel uitmaakt van een regeringscoalitie met CDA en VVD.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Dat zal de toekomst uitwijzen, want er staan grote veranderingen voor de deur en dan niet alleen omdat de heer Balemans en ik uit de Kamer verdwijnen. Over een jaar of een paar jaar zullen wij wel zien wat het volgende kabinet ervan heeft

gemaakt. Ik hoop dat dit oordeel voor het onderwijs positief uitvalt.

Voorzitter. Zonder al te grote woorden te willen gebruiken, moet ik zeggen dat de begroting voor 2007 mij niet echt meevalt. De extra financiële ruimte die er nu is – het zoet is immers gearriveerd – wordt in ieder geval niet voor het onderwijs ingezet. Drie jaar lang hebben wij het onderwijs buiten de meeste bezuinigingen weten te houden. Drie jaar lang stegen de uitgaven voor het onderwijs met 4% tot 6% en juist nu er wat te vergeven is en er doorgepakt moet worden op een aantal terreinen, blijven de broodnodige investeringen uit. Dat stelt mijn partij teleur. Wij hadden het graag anders gezien. Liever had ik de minister nu op deze plek een compliment gemaakt, omdat zij ook voor komend jaar voor het onderwijs weer het onderste uit de kan had gehaald. Jammer.

In 2007 is terecht een grote taak toebedeeld aan de bve bij het voorkomen van het voortijdig schoolverlaten. De bve krijgt meer deelnemers en meer taken, waarvoor 100 mln. extra is toegekend. Wat met de ene hand wordt gegeven, lijkt met de andere hand echter te worden genomen. Om dat te voorkomen heb ik de motie van collega Tichelaar van harte meeondertekend.

Academici ontvluchten het onderwijs doordat de salariskloof met de markt steeds groter wordt. Vorig jaar heb ik daarom een motie ingediend voor meer LD-functies (schaal 12), om hoogopgeleiden en excellente leraren te behouden voor het onderwijs. De minister zegt daarover: het is aan de schoolbesturen zelf om dat in te vullen. Je kunt echter op zijn minst enige twijfel hebben of zij daartoe financieel in staat zijn. De D66-fractie denkt in ieder geval van niet. Daarom dienen wij samen met mevrouw Hamer een amendement in om 100 mln. vrij te maken voor het behoud van hogeropgeleiden en excellente leraren, ook in het vmbo en in tekortvakken. Beloningsdifferentiatie, naar boven en niet naar beneden, vraagt vanzelfsprekend om extra geld. Hierbij trek ik ook meteen namens mevrouw Van der Laan de over dit onderwerp bij de financiële beschouwingen ingediende motie in.

De **voorzitter**: De motie-Van der Laan (30800, nr. 28), aangehouden tijdens de stemmingen over moties, ingediend bij de algemene financiële beschouwingen (zie vergadering van 10 oktober 2006), is ingetrokken.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voor ik naar dit debat ging, had ik mij iets voorgenomen: als het enigszins mogelijk is, lardeer ik de zwanenzang van mevrouw Lambrechts met een interruptie. Dit gelet op onze langjarige traditie op dat punt. Zojuist interrumpeerde mevrouw Lambrechts een van onze collega's, dus toen kon ik haar geen vraag stellen. Ik moest daarom op mijn beurt wachten om te kunnen vragen naar de dekking. Mevrouw Lambrechts zegt dat er 100 mln. op de plank ligt in het Provinciefonds. Dat is toch geen oude sok op zolder? Deze middelen zijn gereserveerd voor een meerjareninvesteringsschema. Kunnen wij die middelen zomaar wegplukken? Is dat geld structureel over? Betekent dit een structurele verschuiving op de rijksbegroting van het departement van BZK naar dat van OCW?

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Het is inderdaad een verschuiving binnen de rijksbegroting. Halen wij het uit reserves of uit een oude sok? Het ligt nog iets anders. Die reserves groeien met 200 mln. Met dit amendement zorgen wij ervoor dat ze iets minder snel groeien, met 100 mln. in plaats van 200 mln. Ze stijgen echter nog steeds. Wij halen dus nergens iets weg. Er wordt echter in de toekomst 100 mln. minder uitgekeerd uit het Provinciefonds, geld dat toch niet wordt uitgegeven.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Ik heb jarenlang begrepen dat gemeenten en provincies klagen over de volumes van de fondsen waarop zij zijn aangewezen. De D66-fractie heeft zich regelmatig een pleitbezorger voor het onderwijs betoond, maar ook voor ontwikkelingen op het terrein van natuur en platteland. Het gaat daarbij om meerjareninvesteringsschema's. In dat kader wordt wel eens geld overgehouden dat in de jaren tot 2018 kan worden aangewend. Ik wil er absoluut zeker van zijn dat daarin niet wordt gesneden, want dan halen wij de doelstellingen niet die de D66-fractie ook steunt.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): De provincies hebben die opdracht nu natuurlijk ook. De heer Van der Vlies spreekt tegen iemand die voordat zij hier kwam, acht jaar bij een provincie heeft gezeten. Ik weet dus echt wel wat een provincie doet. De provincie Noord-Brabant nam haar taken op dat terrein serieus. Ook nu hebben de provincies al de taak om ervoor te zorgen dat de ehs wordt gerealiseerd en dat het beheer van landbouw en natuur op orde komt. Desondanks houden ze 200 mln. over, in de zin dat dit bedrag wordt toegevoegd aan de reserves. Wij zien hier nu een grote ramp op ons afkomen. Het is broodnodig dat iets wordt gedaan om die leraren binnen het onderwijs te houden. Er zijn al tekorten aan leraren bij vakken als Duits, Nederlands en wiskunde en in het vmbo en het speciaal onderwijs. Ook is er een groot tekort aan directeuren in het basisonderwijs. Je zou wat extra kunnen doen, door het geld weg te halen van een plek waar het toch niet wordt benut.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Het is duidelijk dat de urgenties in de onderwijsprovincie mij uit het hart gegrepen zijn. Daar moeten wij met elkaar wat aan doen. Kunt u mij echter garanderen, dat wat in recente jaren en het nu lopende jaar in de provincies en dus ook in de provinciefondsen overgehouden wordt, ook structureel doorloopt tot het jaar 2018? Het zou dus zo kunnen zijn, dat wat zij nu overhouden, in de komende jaren tekortkomen. In dit geval nemen wij een beslissing die nogal wat implicaties heeft. Ik denk eerlijk gezegd dat de provincies dit niet zullen toejuichen. Ik ken niet de meerjareninvesteringsprogramma's van alle twaalf provincies, maar de ruimte zit echter niet in de paar programma's die ik ken.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Het jaar 2018 is nog erg ver weg. Wat ik wel gezien heb, zijn de huidige cijfers. Met nog een aantal jaren te gaan, lopen deze reserves alleen maar op. Het bedrag dat de provincies per jaar overhouden loopt op. Momenteel loopt het bedrag op van 170 mln. tot boven de 200 mln. Wat het zwaarst is moet het zwaarst wegen, en daarom lijkt het mij een heel valide en verantwoorde keuze om het bedrag te gebruiken voor de leraren.

Mevrouw **Vergeer** (SP): De fracties van D66 en SP zijn vaak samen opgetrokken als het ging om de positie van

de leraar. Ik mag wel zeggen de rehabilitatie van de leraar. Wij hebben hier debatten gevoerd over de steeds lagere inschaling en over het feit dat je, als je carrière wilt maken in het onderwijs, uit de klas weg moet naar het management. U wilt nu 100 mln. extra beschikbaar stellen voor de opwaardering van de leraren. Daarmee ben ik het natuurlijk van harte eens, maar hoe weet u nu zo zeker dat met de autonomie van de schoolbesturen het geld bij de leraren terechtkomt en niet bij de overhead?

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Niets is zeker in dit leven, maar gelet op het gesprek dat de minister met de sociale partners heeft gevoerd naar aanleiding van de motie inzake schaal 12 die vorig jaar in de Kamer brede steun heeft gekregen, de wijze waarop het probleem is besproken, de wens die op tafel kwam om meer te doen, de voorspellingen die men deed over de situatie van downgrading en de voorspelling dat de thans te geringe ruimte om excellente leraren hoger in te schalen de komende jaren alleen maar groter zal worden, denk ik dat de minister heel goede troeven in handen heeft om tot overeenstemming te komen, zonder dat wij dit met een wet afdwingen.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Ik help u van harte hopen dat dit zo is. U weet echter ook dat de Onderwijsraad de zaak heeft onderzocht en dat van de extra uitgaven voor onderwijs 80% bij de bureaucratie terecht is gekomen.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik heb dat ook gezien, maar met dit soort grote getallen is het zo dat ik het weer niet geloof. Ik geloof gewoon het percentage niet, want wat zit daar dan allemaal in? Nogmaals, ik heb het gezien en ik heb het gelezen, maar ik geloof gewoon niet dat 80% alleen maar in de bureaucratie is terechtgekomen. Ik deel met u het afgrijzen over het gegeven dat de salarissen uit elkaar zijn gegroeid: hogere salarissen voor managers en voor het tussenmanagement en steeds lagere salarissen voor de gewone leraar in de klas. Dat is niet goed. Er moet echt ruimte komen om een goede leraar goed te belonen en deze daarmee vast te houden. 80% vind ik echter zo gigantisch; dat geloof ik gewoon niet. Ik wil echter met u ten strijde trekken tegen de bureaucratie.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Ook ik dacht van die 80%: dat is toch niet te geloven. In de nota Werken in het Onderwijs 2007 is te zien hoeveel meer formatie er is gekomen voor organisatorisch en beheerspersoneel en hoe de ratio, dus het aantal uren dat een leraar heeft voor leerlingen, achteruit is gegaan. Wilt u niet, net als ik, berekeningen zien waaruit blijkt dat het geld echt bij de leraren terecht is gekomen?

Mevrouw **Lambrechts** (D66): Ik heb samen met mevrouw Hamer een motie ingediend waarin werd verzocht om een goed onderbouwde berekening waaruit af te leiden is of de bekostiging voldoende is voor scholen om het wettelijk verplichte aantal lesuren te kunnen aanbieden. Dat gebeurt nu op scholen met veel achterstandsleerlingen die daarvoor extra geld krijgen, maar op de rest niet. Die berekening is er niet. Dat betreur ik, want die had er allang kunnen liggen. Op dit moment moeten wij het echter hiermee doen. Ik begin wel het vermoeden te krijgen dat of uit de berekening zal blijken dat scholen tekort komen of dat de minister de berekening nu niet wil laten maken omdat zij weet dat de meeste scholen zich hierin niet zullen kunnen vinden. Ik hoor daar graag iets over van de minister.

Internationalisering is een belangrijk onderwerp. Vooral in het voortgezet onderwijs liggen er heel wat onbenutte kansen om scholen en jongeren meer bewust te maken van de mogelijkheden die er zijn om hier en in het buitenland meer gebruik te maken van een open internationaal georiënteerde kennisinfrastructuur.

Twee jaar geleden heb ik samen met de heer Balemans een motie ingediend waarin werd verzocht om ook voor gewone Nederlandse kinderen de mogelijkheid te creëren deel te nemen aan het programma van het Internationaal Baccalaureaat. Het curriculum hiervan heeft zich allang internationaal bewezen. De minister was niet erg enthousiast, maar zij heeft een adviesaanvraag aan de Onderwijsraad niet in de weg willen staan. Er is inmiddels advies uitgebracht. Het siert de minister dat zij de ruimte wil geven om pilots met het IB voor reguliere leerlingen te laten starten. Enkele scholen hebben zich hiervoor aangemeld. Om ervoor te zorgen dat niet alleen kinderen van rijke ouders dit onderwijs kunnen volgen, is het nodig om deelnemers aan deze pilot om zijn minst een gelijkwaardige bekostiging te geven als leerlingen in het internationaal georiënteerd voortgezet onderwijs. Daartoe heb ik samen met de heren De Vries en Balemans een amendement ingediend met een claim voor de komende vier jaar. Voor het komende jaar is het maar een heel klein bedrag, want het gaat alleen om de periode van augustus tot december. Daarna is het iets meer, maar ook geen heel hoog bedrag.

United World College wil in Maastricht een vestiging starten. Dat past uitstekend in het beleid om internationalisering op eigen grondgebied meer vorm te geven. Hierover heb ik vorig jaar samen met de heer Balemans een motie willen indienen. Wij hebben deze uiteindelijk aangehouden om de minister de kans te geven om haar positie te bepalen. Wat is haar positie op dit moment? Voor het United World College is het zaak dat er snel een duidelijk perspectief wordt geschapen op de bekostiging per 2008 omdat de voorbereidingen komend jaar al moeten starten.

Een ander punt is het meenemen van mbo-financiering naar buurlanden. Ik heb met groot genoegen gelezen dat de staatssecretaris ervoor gaat zorgen dat de studiefinanciering meegenomen kan worden naar de hele wereld. Daar ben ik erg voor. Het is fantastisch. Ik begrijp echter niet goed dat iemand zijn financiering voor een opleiding in het hoger onderwijs straks kan meenemen naar China of Japan, maar dat iemand geen studiefinanciering krijgt als hij een mbo-opleiding gaat volgen op een erkende middelbare hotelschool in België. Dat vind ik al te zot, om maar eens een echt Vlaams woord te gebruiken. Voor een staatssecretaris die mondiaal wenst te denken, moet het wijzigen hiervan een kleinigheid zijn.

Ik heb nog enkele kleine nabranders. Wij hebben de indruk dat de motie-Dittrich waarin werd verzocht om 1 mln. uit het Veilige Schoolbudget in te zetten ter bestrijding van homovijandigheid op scholen, niet goed wordt uitgevoerd. Daarom hebben wij een amendement ingediend om de beschikbare middelen voor dit doel te labelen. De veiligheid op scholen neemt gelukkig toe, maar helaas niet op dit punt. 60% van de homoseksuele en lesbische leerlingen geeft aan zich op school onveilig

te voelen. Dat is een gigantisch aantal. Ik vind dat dit rechtvaardigt om 1 mln. uit het beschikbare budget voor dit doel te labelen.

De motie-Van der Ham is aangenomen en daarin wordt gevraagd om uitbreiding van beurzenverstrekking aan bestuursleden van politieke jongerenorganisaties. Waarom wordt die motie eigenlijk niet uitgevoerd?

Ik heb tot slot nog een vraag over het schakeljaar. Verleden week meenden wij dat wij in het overleg over het hoger onderwijs echt de toezegging van de staatssecretaris hadden gekregen dat hij zou gaan zoeken naar geld om schakelprogramma's te bekostigen. Uit de media vernemen wij echter dat dit kennelijk toch een slag anders ligt. Wij hebben het naar ons idee echter anders gehoord. Wat is hierbij dus de stand van zaken?

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

□

De heer **Varela** (LPF): Voorzitter. Wij zijn aan het eind gekomen van vier jaar beleid van minister Van der Hoeven. Het kan zijn dat wij nu aan de vooravond staan van nog eens vier jaar beleid van deze minister. Zij heeft namelijk in de OCW-krant aangegeven dat zij aan de huidige periode nog wel vier jaar wil vastplakken. Ik gun haar dat best, maar dan moeten wij ook geen blad voor de mond nemen. Wij moeten ons ook durven af te vragen wat straks acht jaar Maria van der Hoeven heeft opgeleverd voor het Nederlandse onderwijs.

Bij het onderwijs is de situatie naar de mening van mijn fractie namelijk ronduit onrustbarend, ondanks de groei van de OCW-begroting van 25 mld. naar bijna 30 mld. in de afgelopen vier jaar. Dit is de grootste post in de rijksbegroting. Desondanks lukt het de minister maar niet om een aantal ernstige ontwikkelingen te keren. Qua onderwijs is Nederland dus nog steeds niet toekomstbestendig gemaakt, terwijl dat wel het motto was waaronder het kabinet zich bij de presentatie van de Miljoenennota zo op de borst sloeg. De schooluitval is nog steeds uitzonderlijk hoog. Daar kom ik zo op terug. Verder dreigt er een gigantisch lerarentekort dat na 2007 als – dit woord mag eigenlijk niet meer worden gebruikt – een tsunami over het Nederlandse onderwijs zal spoelen. De leraren die nog wel voor de klas staan – laten wij ze loven voor hun volharding – worden steeds verder gemarginaliseerd en dus gedemotiveerd.

De overhead in het onderwijs baart mijn fractie enorme zorgen. Heel veel geld komt terecht in de bureaucratie, zoals andere fracties ook al zeiden. Ik wil de minister het schrijnende voorbeeld geven van het Albeda College in Rotterdam. De onderwijsmanager stuurt daar de teamleider aan, de teamleider de leraar, de leraar de leermeester, de leermeester de werkmeester en de werkmeester de instructeur. Wil de minister uitleggen hoe deze ''bedrijfskolom'' bijdraagt aan beter onderwijs op het Albeda College? Vindt de minister eigenlijk dat er een wettelijk maximum moet zijn aan wat scholen mogen uitgeven aan overhead, zodat het merendeel van het geld wordt besteed aan het primaire onderwijsproces, dus aan leraren en onderwijsmiddelen?

De grotere financiële vrijheid die scholen hebben gekregen, heeft geleid tot exorbitante beloningen voor bestuurders, oppotgedrag van instellingen en het via functiewaarderingsmodellen downgraden van docenten. Dat laatste is het ergst. Het omgekeerde zou het geval moeten zijn: hoge salarissen voor leraren en extra financiële prikkels voor degenen die zich bijscholen, les geven op achterstandsscholen of een bevoegdheid halen in vakken waar op dit moment sterk behoefte aan is, zoals de bètavakken. Wat vindt de minister van het openbreken van alle cao's in het onderwijs en het daadwerkelijk belonen van kwaliteit, van vakkundige en enthousiaste docenten? Ik krijg hierop graag een reactie van haar.

De jeugd wordt er niet bepaald slimmer op, lijkt het. Uitgerekend rondom deze tijd verschijnt er een boekje met onderwijsbloopers. Uit de hilarische antwoorden van scholieren op vragen uit proefwerken geschiedenis blijkt dat de jeugd, die ongetwijfeld fantastisch kan googelen en msn'en, elk historisch besef kwijt is. In het voorwoord van het boekje constateert historicus Maarten van Rossem bitter dat het boekje aan miljoenen lezers niet zal zijn besteed. Immers, je moet het juiste antwoord weten, wil je om de foute antwoorden kunnen lachen. Het is dus misschien wel de hoogste tijd voor het museum voor de nationale geschiedenis. Uit de begroting blijkt dat de minister 2,5 mln. vrijmaakt voor het Huis voor de culturele dialoog. Hoeveel geld reserveert zij voor het museum voor de nationale geschiedenis en wanneer doet zij dat?

Tot overmaat van ramp worden volgens HP/De Tijd de prille geesten met behulp van linkse schoolboeken ook nog eens vergiftigd met het idee dat alleen links beleid heilzaam is voor de mensheid. Ik zou bijna zeggen: daar weten ze in een hoop landen over mee te praten. Denk bijvoorbeeld aan Rusland, China en Noord-Korea. Het zijn de landen die het langst hebben kunnen genieten van de communistische heilstaat en die worden geteisterd door corruptie, misdaad, schending van mensenrechten, economische stagnatie, hongersnood, ziekte, grootschalige milieuvervuiling en zo kan ik nog wel even doorgaan. Misschien kan de heer Balemans ook nog eens een keer uitleggen hoe dit allemaal in de linkse schoolboekjes wordt uitgelegd. Hulde voor zijn initiatief om hiervoor een meldpunt op te zetten.

Mevrouw **Hamer** (PvdA): Ik ben wel nieuwsgierig hoe het is gesteld met de economische stagnatie in China. Wij hebben daarover heel andere berichten.

De heer **Varela** (LPF): Mevrouw Hamer heeft gelijk. Dat is de uitzondering die de regel bevestigt. Rusland heeft gelukkig – voor hen – de olie. China gaat de laatste tien jaar gelukkig de goede kant op. Ze hebben nog een hoop in te halen.

De school zou kinderen moeten leren een kritische geest te ontwikkelen in plaats van hen vol te pompen met allerlei linkse dogma's.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Zou de heer Varela zijn aanklacht tegen de educatieve uitgeverijen dat zij op een eenzijdige wijze informatie aan leerlingen voorleggen, kunnen onderbouwen? Ik vind dat vrij ver gaan. Ik heb niet alle schoolboeken doorgenomen. Hij kennelijk wel, zodat hij dit hard kan maken. Het zijn behoorlijke aantijgingen aan het adres van uitgeverijen die, naar ik aanneem, naar eer en geweten hun werk proberen te doen. De heer Varela moet die kunnen onderbouwen.

De heer **Varela** (LPF): Collega Balemans heeft eerder al voorbeelden genoemd waar wordt geschreven dat links

zou opkomen voor de sociaal zwakkeren en de rechtse partijen dat niet zouden doen. Er wordt bijvoorbeeld heel vaak verwezen naar de Club van Rome en gezegd hoe slecht het allemaal zou zijn gesteld met het milieu, terwijl je daar ook het boek van de sceptische milieuactivist Bj0rn Lomborg naast kunt leggen, die betoogt dat meer naar feiten moet worden gekeken en dat je niet kunt volstaan met het zogenaamde politiek correct denken. Bij deze twee voorbeelden die wij tegen zijn gekomen, zou je vraagtekens kunnen zetten.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik begrijp dat de heer Varela zich voor de feiten baseert op uitlatingen van collega Balemans, die deze in een bulletin en niet in de Kamer heeft gedaan. Is dat zijn onderbouwing?

De heer **Varela** (LPF): Ik zal graag bij de tweede termijn een voorbeeld van een boek meenemen waarin staat dat de linkse partijen meer zouden opkomen voor de sociaal zwakkeren en de rechtse partijen dat niet zouden doen. Ik kom daarop in tweede termijn dus graag terug.

De **voorzitter**: Dat mag, maar u bent inmiddels wel begonnen aan uw tijd die voor de tweede termijn staat. U bent door de zeven minuten voor de eerste termijn heen.

De heer **Varela** (LPF): En dan lees ik toch vrij snel.

De **voorzitter**: De tijd vliegt.

De heer **Varela** (LPF): Ik zal afronden.

Voorzitter. Zoals ik aan het begin van mijn betoog heb gezegd, is de schooluitval de grootste bedreiging voor het onderwijs. Dat geldt in het bijzonder in het mbo en vmbo. Er zijn te weinig leraren. Er is te weinig geld. Er is sprake van onveilige praktijklokalen en van diploma's die niet aansluiten bij het bedrijfsleven. Ik vraag de minister om te reageren op deze vier bedreigingen. Hoe blijven vmbo en mbo overeind in de concurrentieslag die straks zal uitbreken om de beste en meest gemotiveerde leraren aan te trekken? Hoe kan de minister staande houden dat in 2007 extra zal worden geïnvesteerd om schooluitval tegen te gaan, terwijl de MBO-raad overtuigend aantoont dat voor het mbo sprake is van gelijkblijvende middelen of zelfs structurele kortingen. Met andere woorden: wat zijn de juiste bedragen? De Arbeidsinspectie heeft bekendgemaakt dat veel praktijklokalen in het vmbo en de bve ronduit onveilig zijn. Hoeveel geld gaat het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap uittrekken om alle praktijklokalen zo snel mogelijk veilig te maken? Hoe gaat de minister er ten slotte voor zorgen dat leerlingen die met een diploma uit het beroepsonderwijs komen, ook daadwerkelijk kunnen wat het bedrijfsleven graag wil dat zij kunnen? Hoe geef je het bedrijfsleven meer inspraak in de lesstof, de examinering en het oefenen van de praktijk?

De LPF-fractie vindt dat het vmbo gewoon afgebroken had mogen worden. Wij zijn er voorstander van dat de mavo, de lts, de ambachtsschool en de huishoudschool weer in ere worden hersteld.

□

De heer **Slob** (ChristenUnie): Voorzitter. ''Geen woorden maar daden'' is kort samengevat de reactie van de ChristenUnie op de onderwijsbegroting 2007. Wij treffen namelijk in deze onderwijsbegroting, met name op de eerste pagina's, prachtige volzinnen aan over talenten die ontwikkeld moeten worden, over onderwijs dat het beste uit leerlingen en studenten moet halen, over excellerende wetenschappers en over onderwijs waar vonken vanaf slaan. Dit zijn prachtige zinnen. Het is echter teleurstellend dat de onderwijsbegroting 2007 voor een deel in mooie woorden blijft steken. Immers, afgezien van een aantal incidentele investeringen, wordt er minder geld in het onderwijs gestoken dan het jaar ervoor. Ik vraag de minister hiervoor een verklaring. Stond zij achter in de rij toen minister Zalm het geld verdeelde dat de aantrekkende economie met zich meebrengt? Of was haar stem zo zwak dat een terecht pleidooi voor meer geld voor het onderwijs onvoldoende is doorgedrongen? Wij vragen het haar maar, want wij moeten zien te voorkomen dat het begrotingsjaar 2007 een verloren jaar wordt. Dat zou jammer zijn, juist in een tijd dat in de politiek breed wordt erkend dat extra diepte-investeringen in het onderwijs dringend noodzakelijk zijn. Wij hebben dit vandaag ook weer verschillende collega's horen zeggen.

Deze noodzaak heeft onder andere te maken met de problematiek van het lerarentekort. Vorige week hebben wij daarover ook al gesproken en hebben wij geconstateerd dat de lerarensalarissen een aantal jaren op de nullijn zijn blijven steken. Dat heeft gevolgen gehad voor de arbeidsvoorwaarden in het onderwijs. Van de nullijn is gelukkig inmiddels geen sprake meer, maar nu de economie aantrekt zou je verwachten dat het kabinet de gelegenheid benut om verder te gaan dan wat vorig jaar mogelijk bleek. Het stelt ons teleur dat minister Van der Hoeven zich verschuilt achter lopende cao-afspraken en hiervoor niets voelt. Dat is een gemiste kans.

Die kwalificering is ook van toepassing op haar reactie op ons vorige week herhaalde pleidooi om nu eens echt werk te maken van de hoge werkdruk in het onderwijs. Ik meen oprecht dat dit de sleutel is tot het verder aantrekkelijk maken van het beroep van docent en daarmee ook tot de aanpak van het lerarentekort. Wie schetst mijn verbazing toen de minister vorige week aangaf dat dit uitsluitend een zaak van de sociale partners is. Je gelooft je oren niet. Van een minister van Onderwijs mag je verwachten dat zij vooraan gaat in de strijd voor een goed onderwijsklimaat en aantrekkelijke arbeidsomstandigheden voor docenten. Daarom herhaal ik mijn verzoek van vorige week aan de minister om de regie te nemen bij het opstellen van een plan van aanpak om de werkdruk van docenten in de komende jaren structureel te verminderen.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Kiest de heer Slob voor het verminderen van de werkdruk of voor hogere salarissen?

De heer **Slob** (ChristenUnie): De salarissen zijn een aantal jaren op de nullijn blijven steken. Het had daarom in de rede gelegen om, waar er financiële ruimte is, er nog een schepje bovenop te doen bij de onderwijssalarissen. Bij de structurele aanpak van het lerarentekort moeten wij het, ook kijkend naar de toekomst, vooral in het verminderen van de werkdruk zoeken. Dit is ook in de onderbouwing van ons verkiezingsprogramma terug te vinden. Wij moeten daarom onderzoeken of docenten wat minder lang voor de klas kunnen staan, zodat zij ruimte krijgen om in werktijd hun eigen ontwikkeling

vorm te geven, om leermiddelen te ontwikkelen en om meer tijd te steken in individuele leerlingenbegeleiding. Dit zijn heel belangrijke voorwaarden.

De heer **Jan de Vries** (CDA): De heer Slob bekritiseert de onderwijsbegroting 2007 en zegt tegen de minister dat zij in deze begroting de cao al had moeten openbreken en extra salaris had moeten bieden. Geeft hij daaraan meer prioriteit dan aan bijvoorbeeld het verlagen van de werkdruk? Wij kunnen immers niet alles doen.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Je kunt zeker niet alle wensen die je hebt vervullen. Men zal uit mijn mond geen pleidooi horen voor 10% of 11% salarisverhoging, zoals ik van andere fracties heb gehoord. De docenten hebben echter een aantal jaren op de nullijn gezeten. Het was mogelijk geweest dit jaar iets extra's te doen. Dat lijkt mij geen onterecht pleidooi. Je hoeft ook niet de structurele aanpak van het lerarentekort in combinatie met het aanpakken van de werkdruk aan de kant te schuiven.

De heer **Jan de Vries** (CDA): De heer Slob vergeet wel even dat de lopende cao helemaal geen nullijn meer kent, integendeel.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Dat heb ik niet vergeten en dat heb ik zelfs net gezegd.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Daarnaast investeert het kabinet bijvoorbeeld ook nog honderd miljoen extra in professionalisering. Ook dat moet de fractie van de ChristenUnie toch aanspreken.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik heb net aangegeven dat de nullijn gelukkig is losgelaten. In de nu lopende cao is wel een beperkte groei zichtbaar. Wij weten echter allemaal dat het percentage daarvan hoger zou zijn geweest als wij het vorig jaar hadden geweten welke economische groei wij nu meemaken. Vorige week is al gezegd dat het helemaal niet zo vreemd was geweest als het kabinet, nu de mogelijkheden er zijn, extra geld beschikbaar zou stellen voor de onderwijssector. Het kabinet heeft andere keuzes gemaakt. Dat is op zichzelf ook haar goede recht. Daarom praten wij erover met elkaar. Wij hadden er echter een andere wending aan willen geven.

Mevrouw **Vergeer** (SP): De heer Slob zei dat hij graag zou willen dat de minister de regie in handen nam. Ik kan mij daar veel bij voorstellen, maar ik begrijp die wens niet zo goed, omdat zijn partij een groot voorstander is van autonomie van de schoolbesturen en wil dat de minister vooral niet ingrijpt.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Ik begrijp deze vraag niet helemaal in relatie tot onze vurige wens dat er structureel iets wordt gedaan aan de werkdruk in het onderwijs. Ik vind dat de minister van Onderwijs daarin de regie kan nemen. Dat zal zij dan samen met de sociale partners moeten doen. Voor een gedeelte is dat een financiële zaak. Wij zullen dan verder moeten kijken dan één begrotingsjaar. Wij zullen voor de toekomst maatregelen moeten nemen, door forse investeringen. Wij moeten dan het lef hebben om andere keuzes te maken dan wij nu gewoon zijn. Dat het onderwijs daar optimaal bij moet worden betrokken en dat de stem van het onderwijs daarbij serieus wordt genomen, lijkt mij zo logisch als wat.

Mevrouw **Vergeer** (SP): Ik begrijp dat de heer Slob dan ook net als de fractie van de SP zegt dat er extra geld bij moet. Wij moeten ook aangeven waar het voor gebruikt moet worden, namelijk niet voor de overhead, maar bijvoorbeeld voor het terugbrengen van het aantal lesuren, voor meer tijd voor bijscholing of voor kleinere groepen. Dat moet allemaal centraal worden geregeld.

De heer **Slob** (ChristenUnie): In overleg met het onderwijsveld kunnen dingen worden genoemd als mevrouw Vergeer nu noemt. Er kunnen er nog wel een paar bij, maar daar wil ik de tijd nu niet mee verdoen. Wij kunnen proberen samen met het onderwijs keuzes te maken. Dat is wat anders dan van bovenaf dirigeren en dicteren. Daar voelen wij niets voor.

Mevrouw **Vergeer** (SP): In de afgelopen jaren is over dit soort zaken steeds niet besloten vanuit Den Haag. Het werd overgelaten aan de autonomie van de schoolbesturen. Er is weinig of niets van terechtgekomen. De Onderwijsinspectie heeft zelfs geconstateerd dat geld voor klassenverkleining naar coördinatoren is gegaan.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Dat is niet echt een vraag, maar een constatering van mevrouw Vergeer. Laten wij elkaar vinden in mijn pleidooi voor het structureel aanpakken van de werkdruk. Er ligt al een advies van de Onderwijsraad uit 2002, met heel goede aanbevelingen, die gewoon een keer moeten worden uitgevoerd. Laten wij daar onze energie dan in steken.

De discussie over de werkdruk raakt ook de discussie over leerlingen met extra zorgvragen, die wij binnen het regulier onderwijs en binnen het speciaal basisonderwijs tegenkomen. Het raakt aan de discussie over de groei van het speciaal onderwijs. Op 18 oktober spreken wij daar verder over. Ik hoorde de heer De Vries zeggen dat er voor het speciaal onderwijs geen financiële problemen zijn. Ik heb mij daar wat over verbaasd. Wij kunnen niet anders dan constateren dat de minister in de brieven aan de Kamer over de rugzakjes aangeeft, dat de groei van het aantal voor het speciaal onderwijs geïndiceerde leerlingen leidt tot extra financiële claims. Dat is 41 mln. voor het speciaal onderwijs, waarvan 24 mln. voor de cluster 4-leerlingen. In het regulier onderwijs is het bedrag zelfs nog hoger, namelijk 75 mln., waarvan 45 mln. voor de cluster 4-leerlingen. Kortom, er is een financieel probleem. De minister noemt dat zelfs een onwenselijke situatie. Ik begrijp de opmerking van de heer De Vries dus niet.

Wij moeten goed naar dat financiële probleem kijken, maar ik vind niet dat de financiële beheersbaarheid van de problematiek sturend moet zijn in de keuzes die wij gaan maken. De leerlingen moeten centraal staan en op de juiste plek terechtkomen. Er moet ook goed naar het reguliere onderwijs worden gekeken, zodat wij hen in staat stellen om de zorg te geven die nodig is. Op die manier kan de uitstroom naar het speciaal onderwijs verminderd worden. Helemaal voorkomen is niet mogelijk. Speciaal onderwijs blijft altijd nodig.

De heer **Jan de Vries** (CDA): Ik wil nogmaals een

correctie aanbrengen. Ik reageerde op de vraag over het wegwerken van de wachtlijsten voor de cluster 4-scholen. In mijn ogen is dat geen financieel vraagstuk, maar is het de vraag hoe wij dat met elkaar organiseren.

De heer **Slob** (ChristenUnie): Dan verwijs ik de heer De Vries naar de zeer uitgebreide brief van de minister, gedateerd 28 augustus, waarin zij de vinger legt bij de overschrijding in financiële zin van de regeling, in een jaar tijd gerealiseerd. Die is aanleiding om stringenter te kijken naar indicatiecriteria, naar de vraag of indicatietermijnen variabel kunnen worden en of per saldo variatie in de beoogde bekostiging mogelijk is. Dat zal de leerlingen erg kunnen raken.

Wij spreken daar later verder over. Ik wil wel graag een reactie op de problemen die er nu zijn met de ambulante begeleiding, die deze week ook in het nieuws is geweest. Die informatie was al bekend bij de Kamer, die er meermalen op is gewezen. Hoe kunnen wij dat reële probleem aanpakken?

Ik verzoek de staatssecretaris voor hoger onderwijs in te gaan op het gegeven dat nog steeds veel studenten in het hoger onderwijs in het eerste jaar van hun opleiding vastlopen. Het is lastig om exacte cijfers op tafel te krijgen, maar ik heb de indruk dat het er 30.000 à 40.000 per jaar zijn. Kan de staatssecretaris dat bevestigen? Het lijkt ons van belang om die aantallen te verminderen. Op welke wijze wordt daaraan gewerkt? Het lijkt ons ook van belang om vastlopende studenten weer op de onderwijsrails te krijgen. Wij hebben begrepen dat er instellingen zijn die daarvoor speciale reboundvoorzieningen hebben opgezet. Is de staatssecretaris bereid om dit soort voorzieningen te ondersteunen? Het is van groot belang dat wij die studenten op de juiste plek krijgen.

De heer **Balemans** (VVD): De heer Slob heeft het over het vastlopen van studenten in het eerste jaar van hun studie. Waar gaat het dan om? Zijn dat drop-outs? Hebben ze de verkeerde studiekeuze gemaakt?

De heer **Slob** (ChristenUnie): Het gaat ook om studenten die lopende het eerste jaar met hun studie stoppen. Soms gaan zij een aantal maanden werken om daarna in een volgend studiejaar opnieuw te beginnen. Er zitten er ook tussen die nooit meer terugkomen. Vanuit de instellingen worden er voorzieningen op gezet om de studenten in de maanden dat zij stoppen met hun eerste studiekeuze, te helpen om weer op de rails te komen, opdat zij het jaar daaropvolgend aan goede doorstart kunnen maken.

De heer **Balemans** (VVD): Dat raakt toch ook gewoon aan het bindend studieadvies?

De heer **Slob** (ChristenUnie): Daar zullen ook dit soort studenten tussen zitten, maar het gaat om studenten die er in de loop van een aantal maanden achter komen dat dit niet is wat zij wilden. Dergelijke studenten komen nu vaak een aantal maanden op een zijspoor terecht. Door instellingen wordt daarop ingesprongen. Ik vraag de staatssecretaris om zo mogelijk enige steun te bieden.

Wat het voortijdig schoolverlaten betreft sluit ik mij aan bij de vragen over de financiering van het mbo. Wij hebben de indruk dat datgene wat er aan de ene kant wordt verstrekt om schooluitval tegen te gaan, aan de andere kant verdwijnt. Per saldo zou het resultaat dan negatief zijn. Dat kan natuurlijk niet de bedoeling zijn, met name omdat wij vinden dat de intensievere leerloopbaanbegeleiding binnen het mbo vorm moet krijgen. En daar is gewoon geld voor nodig. Wij moeten ervoor zorgen dat 2007 geen verloren jaar wordt voor de aanpak van voortijdig schoolverlaten.

Rond de gewichtenregeling zou ik graag horen wat er exact gebeurd is met de uitwerking van mijn motie om de drempel naar 3% te krijgen. Ik heb de indruk dat dat niet gelukt is en zou daar graag opheldering over hebben.

Mijn laatste opmerking heeft te maken met het toetsenvirus dat heeft toegeslagen: kleutertoetsen, verplichte eindtoetsen, mogelijk zelfs drie rekentoetsen, taaltoetsen, er lijkt geen einde aan te komen. Ik zeg het misschien wat cru, maar wie stopt deze toetsenidioterie? Het is een ontwikkeling die schadelijk voor het onderwijs is. Wij moeten het daar echt gericht met elkaar over hebben.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mevrouw de voorzitter. Bij deze begrotingsbehandeling past allereerst een korte terugblik op de afgelopen kabinetsperiode. Wat is er bereikt? De minister wilde rust en ruimte: rust in het onderwijs en ruimte voor scholen, en dus decentralisatie en deregulering in het onderwijsbeleid. Daarin is zij redelijk geslaagd, al eisen de onderwijsvernieuwingen van daarvoor, Paars, nog steeds hun tol. Wat betreft het aantrekkelijker maken van het beroep van leraar en het tegengaan van voortijdige schooluitval zijn er weliswaar aanzetten, maar er zijn onverminderd stevige inspanningen nodig, ook budgettair. Mijn fractie denkt aan differentiatie binnen de salarisstructuur voor bijzondere taken en moeilijke groepen. Wij denken ook bij schooluitval aan leer-werktrajecten, arrangementen van school of werk tot 23 jaar. Sommigen suggereren bij dat laatste zelfs 27 jaar.

Mijn fractie maakt zich zorgen over de neerwaartse druk in het onderwijs. Op steeds jongere leeftijd worden er eisen aan kinderen gesteld. Voor bepaalde doelgroepen is dat qua taalbeheersing begrijpelijk, maar algemene verplichtingen mogen in de voorschoolse fase niet aan de orde zijn. Ook de eindtoets basisonderwijs heeft in die zin onze verbazing gewekt, dat wij bang zijn voor een paardenmiddel.

Ik wijs ook op de trend om jonge kinderen steeds vaker buitenshuis en nu ook via de school op te vangen. Wij mogen scholen niet langer blijven belasten met steeds nieuwe en extra taken. Mijn Kamerbreed ondersteunde motie van vorig jaar moet op dat punt opgepakt worden. Graag verneem ik de minister hierover.

Over de materiële bekostiging in het primair onderwijs bereiken ons verontrustende geluiden. De minister plaatst in haar beleidsreactie veel relativerende opmerkingen, maar scholen hebben te maken met een cumulatie van kosten en lijken gestraft te worden voor gerealiseerde kostenbesparingen. Ik verzoek de minister daarom over deze thematiek ten minste opnieuw in overleg te treden met de besturenorganisaties.

Er ligt een ook door mij ondertekend amendement waarmee wordt gestart met het gratis maken van schoolboeken, het ingroeimodel, zoals wij het de vorige week noemden. Ik besef dat het daarbij om incidenteel

geld gaat. Gezien de verkiezingsprogramma's van de meeste partijen moet er echter van worden uitgegaan dat het gratis maken van schoolboeken in een volgend kabinet structureel zal worden geregeld. In dat licht lijkt het mij goed om nu al een eerste stap te zetten en niet weer een jaar verloren te laten gaan om zodoende een positieve impuls te geven aan de koopkracht van met name grote gezinnen met een middeninkomen.

Het ziet er naar uit dat wij opnieuw te maken gaan krijgen met een fors lerarentekort. Flinke investeringen blijven daarom noodzakelijk. Ik denk aan opleidingen, capaciteit, aantrekkelijkheid en carrièreperspectief. Hoe interesseren wij gegadigden voor een onderwijsloopbaan en hoe houden wij ze vervolgens vast? Dat zijn de kernvragen. Maar leraren laten zich niet alleen leiden door arbeidsvoorwaarden. Zij zijn vooral betrokken bij hun leerlingen en hebben hart voor hun vak. Vanuit die passie verdienen zij alle ruimte om hun werk te doen. Ik pleit daarom niet alleen voor een ruimer budget, maar vooral ook voor meer tijd voor docenten, zodat zij meer aandacht kunnen besteden aan inhoudelijke voorbereiding en professionele ontwikkeling. Welke mogelijkheden ziet de minister op dat punt? De conciërges en onderwijs- of klassenassistenten kunnen een substantiële bijdrage aan dit verbeteringstraject leveren.

Onlangs bleek uit onderzoek dat het aantal aanmeldingen van vwo'ers voor een universitaire studie sterk daalt. Vooral de financiële gevolgen van een eventuele uitloop zouden hen afschrikken. Dat is een zorgelijk gegeven en daar moet wat aan gebeuren. Graag verneem ik de reactie van de staatssecretaris op deze nieuwe ontwikkeling. Zijn de financiële prikkels in het hoger onderwijs te sterk? Moet er wellicht meer aandacht voor wetenschap komen binnen het vwo?

Wij staan aan de vooravond van verkiezingen en van een nieuwe kabinetsperiode. Tal van organisaties hebben ons in dat verband op de hoogte gebracht van hun wensen. Vaak ook met budgettaire consequenties. In dat geheel viel een pleidooi op dat juist continuïteit benadrukt. Ik doel op het breed ondersteunde manifest voor een goed en vrij onderwijs in de 21ste eeuw. Wat mij betreft een heldere en overtuigende visie die ik graag opnieuw onder de aandacht breng. Artikel 23 van de Grondwet biedt ook voor actuele vraagstukken een goed werkbaar kader. Daar moeten wij zuinig op zijn en wij moeten dus niet, zoals sommige partijen suggereren – ik denk aan het verkiezingsprogramma van de VVD – gaan knoeien in de onderlinge verhouding van grondrechten.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 17.10 uur tot 19.00 uur geschorst.

Voorzitter: Hamer

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met de invoering van een puntenstelsel rijbewijzen (30324).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

Mevrouw **De Pater-van der Meer** (CDA): Mevrouw de Voorzitter. Het verheugt mij dat dit wetsvoorstel vanavond wordt behandeld. De invoering van een puntenstelsel was voor de CDA-fractie al een onderwerp toen er andere kabinetten zaten. Er zijn uitvoerige discussies gevoerd met ministers van Justitie en met ministers van Verkeer en Waterstaat. Het heeft wat jaren geduurd, maar nu ligt er een afgewogen wetsvoorstel ter besluitvorming voor. Lange adem leidt dus tot resultaat. Ik dank de minister van Verkeer en Waterstaat daarvoor in de eerste plaats. Ook de huidige minister van Justitie is niet onbekend met dit onderwerp. Al in 1994 heeft hij met zijn toenmalige ambtgenoot van Verkeer en Waterstaat, mevrouw Maij-Weggen, een vergelijkbaar wetsvoorstel opgesteld. Dat voorstel is echter in 1995 ingetrokken. Durfde men toen niet echt door te pakken? Was men een beetje bang?

Ik besteed mijn tijd vanavond niet aan het verleden. Wellicht speelt door sommige hoofden nog steeds iets van bangheid op het moment dat de invoering van een puntenstelsel aan de orde is – lees de vele commentaren – maar er is ook de werkelijkheid van vandaag en van de toekomst.

Vorige week werd in deze zaal het Nationaal jeugddebat gevoerd. Een van de vier thema's was het ontnemen van het rijbewijs bij notoire plegers van verkeersdelicten. Voordat ik het voorstel van de betrokken fractie-Jong citeer, merk ik op dat de minister van Verkeer en Waterstaat verhinderd was en dat iemand van het jeugddebat had gevraagd om een vertegenwoordiger van de vaste commissie voor Verkeer en Waterstaat de boodschap in ontvangst te laten nemen. Dat mocht ik doen. Ik citeer nu uit de boodschap die zij ons op dit punt wilde meegeven: ''Een verplicht herexamen voor automobilisten die herhaaldelijk wangedrag vertonen.'' De Kamer begrijpt dat het doen van die toezegging in dat jeugddebat wat mij betreft niet al te moeilijk was. De fractie-Jong – ik geef haar nu die naam – noemde met name door rood rijden, met alcohol achter het stuur gaan en veel te hard rijden in combinatie met de verkeersonveiligheid voor overige, kwetsbare verkeersdeelnemers. De maatregel die bij deze groep scoorde, was een gerichte herhalingscursus rijvaardigheid, gerelateerd aan het gepleegde delict. Dit sluit goed aan bij het streven van de huidige minister van Verkeer en Waterstaat om naast sancties in het kader van de verkeersveiligheid, maatregelen te nemen die gedragsbeïnvloeding bewerkstelligen. Het is haar bedoeling om het aantal verkeersslachtoffers op die manier terug te dringen.

Ik kom tot de kern van het voorliggende voorstel. Als een automobilist of een bromfietser een rijbewijs heeft en binnen vijf jaar na een veroordeling opnieuw zwaar in de fout gaat, krijgt hij automatisch een rijontzegging opgelegd. Zwaar in de fout gaan, heeft betrekking op het veroorzaken van een ongeluk met ernstige gevolgen. Als er langzaam verkeer op de snelweg rijdt, is het fout om snel links en rechts in te halen over de zijberm en zodoende een medeweggebruiker in de vangrail te duwen. Dat kan behoorlijk letsel tot gevolg hebben. Tot zwaar in de fout gaan, behoort ook het rijden onder invloed van alcohol en daardoor een fietser over het hoofd zien. Ook excessieve snelheidsovertredingen in een woonwijk en een kind op de bumper krijgen,